

Miskolci Keresztény Szemle

ÖKUMENIKUS KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

74. (XIX/4.) szám

2023

SZERZŐK

Apostagi Zoltán

Babits Mihály (1883–1941)

Berta Eleonóra

Cinkotai János

Dobos Marianne

Gróf Lajos

Gyulai Ákos

Kaptay György

Krámer György

Mikita Gábor

Platthy Iván

Takáts Fábán

Tartalomjegyzék

• IRODALOM •

BABITS MIHÁLY: PETŐFI (3)

BERTA ELEONÓRA KÉT VERSE: Kérdem, szereted-e a hazád? (9)

Karácsonynak éjszakáján (10)

APOSTAGI ZOLTÁN VERSE: Jászolnál (11)

• ÉVFORDULÓK – ÜNNEPEK – ESEMÉNYEK •

Mi vagyunk-e a Föld sója? (12)

MIKITA GÁBOR: A vándorszínész Petőfi (14)

FELHÍVÁS (18)

• EGYHÁZAK – TEOLÓGIÁK – HITVALLÁSOK •

Mindennapi kenyerünk (20)

GYULAI ÁKOS: A hit (24)

Az MTA-MAB (Miskolci Akadémiai Bizottság) elnökének
tudományos illemkódexe (27)

• EGYHÁZAK ÉS TÖRTÉNELEM •

GRÓF LAJOS: A „Professzor” (30)

ZSUGYEL JÁNOS: Thurzó Nagy László és a Művelődés Filmvállalat (52)

• EGYHÁZAK ÉS TÁRSADALOM •

PLATTHY IVÁN: Csak emlékezés kell, vagy megbékélés is? (58)

CINKOTAI JÁNOS: Egy kis politológia (63)

Unokaszótár 12. (74)

• EGYHÁZAK ÉS KULTÚRA •

DOBOS MARIANNE: Menny és pokol között (81)

TAKÁTS FÁBIÁN: Textilművésznek teremtette az Isten (86)

KRÁMER GYÖRGY: Szükség van-e az egyházakra a mai társadalomban? (88)

• KÖNYVISMERTETÉS •

• SZERKESZTŐSÉGI ÜZENETEK •

E számunk szerzői (96)

BABITS MIHÁLY

PETŐFI

Igen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Ez az esztendő a Petőfi esztendeje, s ezen a verseknek szentelt délelőttön a magyar versnek arról a csodájáról kell beszélnem önöknek, aki Petőfi volt. Hogyan látjuk őt ma?

A csillag megszületett, kialudt, száz év múlt el, s fénye utazik a jövők és messzeségek felé. A meztelen fény utazik, levette csillagtestét, tiszta fény, szabadon, anyag nélkül, eltépve minden szálát, amellyel az Anyag gravitációja megkötötte.

A tiszta fény, – gondolnánk – a tiszta, desztillált igazság és igazságosság! – de mekkora? mily erős? milyen a színe? alakja? ki mondja meg? Ahány szem, annyiféleképpen látja. A fény él, utazik, lobog, egyformán, halhatatlan; de a szem előtt rezeg folyton, fölgyúl, ködbe lábad, és változik... Vedd, tudós, prizmadat, állítsd föl spektrumát, s ítéld meg a „század ítéletét”!

Különös dolog a hírnév, ez a halál utáni igazság: nagy igazság, mely ezer apró tévedésből szövődik eggyé, csálhatatlanság, mely megannyi csalódás összege. Bizonyos, hogy Petőfi hírneve is, mely oly méltó és olyan egységes, csupa méltatlanságon és ellenmondáson alapul. Vajon az-e Petőfi, akit például – kevés kivétellel – a külföld lát benne? Az a romantikus sablonhős? az a tipikus „legendás szabadságköltő”? tiszteletre méltó, de nem sok érdekességgű s nem sok eredetiségű legenda. Nincs-e oly távol ő ettől, mint amennyire a primitív ősiség a sablontól, az örök gyermek született szabadságrajongása valamely kor középszerű politikai ideáljaitól csak lehet? Vagy az-e Petőfi...

Az talán, akinek mindannyian alighanem láttuk őt valaha, ifjúságunk boldog, diákos hangulatai közt? A zseni, a kócos lángszellem, a bohém üstökös, a művészet fékét s tanulmányok terhét megvető szabad Költő, a kicsapott diák, a tomboló, szabályokhoz s a nyárspolgári élet rendes érzéseivel magát törni képtelen örökvad lázongás: kezében lant, kard és borospohár?

Mi állt távolabb Petőfi egész lényétől, mint az időszerűség és megalkuvás? Lelkének egyszerűsége, szinte *enfant terrible*-szerű rettenthetetlensége kívül helyezte őt az Idő nehézségein, aggodalmain és bonyodalmain; s ki kívánná – bármily időszerűtleneknek tartaná szavait –, hogy ez a naivul elfogulatlan száj valaha elhallgasson? Az ő egyénisége minden században időszerű marad – mint ahogy a gyermek otthon van mindenütt.

És mi a hírnév? Éppen ez az időszerűség az időszerűtlenségben, éppen ez a félreérés, amely ösztönösen a legnagyobb megértés: megértése annak, hogy a nagy ember

mindig a mienk, és nem lehet ellenség, hogy a nagy ember fontosabb valami, mint a nézetek, pártok és korok. És fontosabb az irodalomnál is. Mert az irodalom éppoly kevésbé látja teljesen az igaz Petőfit, mint a Hivatal vagy a Közönség, s a tudósok könyvei éppoly kevésbé hites helye az ő hírnevének, mint a diákok lelkesedése vagy a politikusok beszédei.

Az irodalmi köztudatban ő a lírikus típusa. Neve valóságos szinonimája a lírának, ellentétben az epikával, mely Aranyban látszik testet öltetni. Aki jól ismeri Petőfi líráját, érezheti, hogy ez az ítélet csak felületes, és külsőségeken alapul. Petőfi elsősorban ősi és primitív módon költő: s a primitív költészet csupa látás. Az egészséges gyermek: néz, bámul; minden érdekli; örül a világnak. Az egészséges ember: nyílt szemű. Nem foglalkozik az folyton önmagával, nem a maga jaján-baján rágódik örökké. Noha tud búsulni, csakúgy mint örülni, nagyon, sőt vadul is; tud ujjongani és kétségbeesni; de örömeinek, bánatának egyformán: oka van. Ép lelek, tiszta tükör: fény a fény bennük, és homály a homály; egyenes az egyenes, és görbe a görbe. Örömről-bánatról a világ szépségéről vagy szomorúságáról beszél; és mint a gyermek, csak akkor sírnak, ha megütik magukat. Még a lírájuk is epikus.

A professzorok szeretnek osztályozni, és Petőfinek a lírát osztották ki. De az ő zsenije nem fér ebbe a skatulyába. És egyáltalán semmi skatulyába sem fér. És költészete, miként a drága bor, örökké más és más alakot és színt ölt, aszerint, amilyen színe és alakja az edénynek, amelybe töltözik. De változzon bár az alak és a szín: minden változáson át egy marad az íz és a mámor, mely csak az előtt tárul föl, aki nemcsak kívülről néz reá, hanem megízleli, s vérévé hasonítja. Mi hát az a hírnév? Ifjak ittasodnak, öregek nyerne új erőt a drága nedűtől, míg a századok változva töltik új és új hordóba, fejtik üvegekbe, s ragasztanak rá más-más etikettet. Az első század lefolyt. Vedd, tudós tégelyed, töltsd a bort kémcsövedbe: tégely és kémcső csak új palack és új etikett lesz. A század ezer szóval ítélkezik, s ezer szó mögött egyetlen fényben ragyog a kimondhatatlan Kincs.

Mikor mi, Hölgyeim és Uraim, e dicsőséges évforduló alkalmából mégis beszélni akarunk erről a kimondhatatlan kincsről, nem negélezhetjük a tudós szerepét, s nem hozzuk magunkkal kémcsöveinket; csak ünneplők vagyunk, boldog birtoikosok, akik dicsekesznek, újra előveszik, mutogatják egymásnak a kincset, mint a család, ha újra fölgýújtja a karácsonyfa gyertyáskáit, egy örök karácsonyfát; egy örök kincsnek örülünk mi újra, amelyről szinte úgy érezzük, hogy nemcsak mindig lesz, hanem mindig volt is: annyira ősi, olyan természetes, mint a levegő; friss és primitív kincs, amelyről egyformán nehéz elhinni azt, hogy már százéves, és azt is, hogy csupán százéves!

Ez a mi kincsünk különbsége a szomszédok kincseivel szemben, a Petőfi primitívsége a modern líra többi nagyjai közt. A mi kincsünkben van valami ősi, a mi költőnkben valami egyszerű, szinte homéroszi, aminek hiába keressük párját az egész modern irodalomban. A tiszta tükör látása ez; nem a modern és rafinált líra. Más nagyjai a világlírának maguk alkotnak világot maguknak; a külső világ számára nincs szemük. Petőfi minden érzése a külső világnak szól; dühe, lelkesedése,

könnye és mosolya mind csak ezt illeti, ezt a képekkel és történetekkel teli tarka mindenséget. Tiszta rezonancia ő; nem a titkosan hullámozó tengerszem, hanem az alföldi tó, melynek minden mozgása nyíltan és csalhatatlan követi az időjárást. Mily jóízűt kacag azon, ami nevetséges! Mily őszintén nekibúsul mindenben, ami szomorú!

Ó, feledhetetlen április! Tiszta, páratlan ég, melyen oly élesen rajzolódik a táj! A költő szeme friss, tiszta, megvesztegethetetlen, mint egy gyermeké: a legkisebb részlet sem kerüli ki figyelmét; csupa realizmus. De ez nem a készakart modern realizmus, hanem természetes, öntudatlan, mint a Homéroszé. Természetes, realisztikus fantázia, primitív, mint a gyermeké; s azért Petőfi az egyetlen is a modern lírikusok között, akit a gyermek is teljességgel megért, követ, szeret. Mindannyiunk gyermekkori költője ő.

S a látásnak evvel a primitívságával együtt jár az érzés és erkölcs primitívsége, ősisége. Bizony, akik Petőfiben csak az excentrikus zsenit látják, a forradalmárt, lázadót, a szokványos élet megvetőjét: azok külsőségek megtévesztettjei, s sohasem tekintettek a költő lelkének igazi mélyébe. A forradalmár, a lázadó költő karakterisztikumja külföldön – és nálunk is például Adyban – a visszahatás a polgári erkölcs ellen, új erkölcs vágya, szabadulás mindentől, ami ősi és megszokott. Ezzel szemben Petőfit legmélyebb hajlamai és nézetei az ősihez és a rendeshez vonzák. Jobban vizsgálva még lázongásain, rakoncátlankodásain, zseniáliskodásain is az *ősi* és *rendes* színeit érezzük. Nem hozzátartozik-e az ősi és rendes életfolyamathoz, hogy a fiatalság lázadjon, és kitombolja magát? Petőfit, akit már eleve mint kivételesen jó fiút ismertünk meg, élete végén mint kitűnő férjet és boldog apát látjuk viszont...

Az ősiség maga az egészség, s Petőfi valósággal tipikus egészséges kedély; amihez éppúgy hozzátartoznak erőtlől és önbizalomtól duzzadó túlzásai, mint az ősi erkölcs mély érzése, a habozásra való képtelenség vagy az optimizmus. Petőfi forradalmiságában semmi sincs a dekadensek forradalmiságából; sőt annak éppen ellentéte. Petőfi maga a megtestesült egészség.

S mikor ennek az egészségnek a lényegéről van szó, mindig vissza kell térni a gondolatnak egyre –ahonnan kiindult – a tiszta visszhangra, a tiszta tükörre! Mi is lényegében az egészség, a lelki egészség? Röviden kifejezve: valami gyermeki érzékenység; erős, de nem tartós – gyorsan lángol, könnyen felejt. Nem jól ismerte magát a fiatal Petőfi, mikor lelkét szembeállította a Dunával, melyet *hajó futása* s *dúló fergeteg* annyiszor megszobez:

*Mégis, ha elmegy fergeteg s hajó,
A seb begyógyul, s minden újra jó.*

Az ő lelke ehhez a Dunához hasonlatos. S ez talán szükséges feltétele annak, hogy a lélek egészséges maradjon, s ne sebhődjék agyon e gonosz világban. (S ez talán a legnagyobb szerencse. Petőfi a legszerencsésebb költő.)

Hasonlítsuk össze vele Aranyt, akit egy-egy érzés halhatatlan üldöz, akinek költészetében egy-egy képzet makacsul vissza-visszatér, a nagy tépődőt, tele titkos sebekkel, melyek minden időváltozáskor megújulnak.

(Más szóval mondva:) Petőfi oly lélek, aki fölött a múltnak nincs hatalma. Éppen ezért tud tiszta és primitív tükör lenni. Az, aki a múltat hordja magával, mindent a múlton keresztül lát: a múlt nyomot hagy nála, beszennyezi és eltorzítja a jelent; Petőfi nem ilyen; Petőfi a múlt terhe nélkül járt, s ezért tudta megőrizni tisztaságát és elfogulatlanságát a Jelennel szemben.

A világ képei jönnek, surrannak, illannak, egy pillanatra a tükörben élesen megvillannak, és aztán eltűnnek.

Petőfi költészete a világ, ez a magyar világ, éppúgy, mint Homéroszé a görög. Kellett neki a világ, mint a tükörnek az elébe álló arc, hogy képet adjon; semmi sem volt benne a nagy magányosok lelkéből. Mint egészséges kedély élni és hatni akart, benyomásokat kapni és továbbadni; s költészetének tiszta és ősi tükörsége mélyen összefügg őszinteségével: avval az *enfant terrible*-szerű őszinteséggel. Az egészséges lelkű ember őszinte, éppen azért, mert nincsenek lelkének fájó pontjai, melyekhez nem szeret hozzányúlni. Nincsenek gátlásai. Petőfi őszinte és kíméletlen az ősember őszinteségével és kíméletlenségével. S itt érthetjük meg azt, hogy ez a lélek, aki a család és otthon számára látszik predesztinálva szinte, kilép, forradalmi hős tud lenni, népszónok, bátorságban mindenkit fölülmúló, a nagy idők egyik legexponáltabb szereplője. Aki könnyen kapja a benyomásokat, s akin azok nem hagynak mély nyomot: az könnyű, gyors, bátor lehet a reagálásban. Aki pillanatonként s a múlttal való komplikáltságuk nélkül látja a világ eseményeit, annak könnyű az *enfant terrible* semmit számba nem vevő, egyenes, ideális, magától értetődő s épp ezért hallatlan, a létezők romlottságával, a szokások erejével meg nem alkuvó, s mindent gyökeresen, szűzen újrakezdeni akaró világnézetét formálni és kimondani. Akaraterős amellet és bátor a teljesen egészséges lélek; tele megvesztegetetlen harci kedvvel és gyermeki igazságérzettel: minden akadályt megvet, minden célt elér. Milyen más az arisztokrata, Hamlet-lelkű, habozó, félnék Arany. De könnyű annak bátornak lenni, akinek sebei oly könnyen gyógyulnak. S ez a Petőfi nyilvános szereplésének titka. Első sorban állott, mert sérthetetlen volt, mint Siegfried vagy Achilles; s nem volt Achilles-sarka. Ami bántotta, azon őszintesége s egészséges haragja mindjárt túlادott. Arany, a „túlérző fájvirág” visszahúzódó.

S itt kincsünk új fényben ragyog, ha erről az oldalról szemléljük: a mi homéroszi Petőfink nemcsak a szavak, hanem a tettek Homérosza volt. Egy homéroszi ősiségű forradalmár, a gyermeki igazság egyszerűségével és szókimondásával; s a gyermekek sokra taníthatnak bennünket, szegény elromlott felnőtteket. Baj volna, ha a gyermekek egyszer egészen elhallgatnának. Petőfi világnézetét nem szabad az Idő, a politika szemüvegén nézni: mert ősi az, és innen van a múlttal terhelt Időn. Az ősi Igazság szava, mely tán egy korban sem lesz teljesen időszerű, s mégsem szabad elnémítani soha; meg kell hallgatni mindig, mert *mértéke* az

Időnek: hozzá kell mérni a Kort. Borzasztó komplikált időket élünk: a politikus nehéz fegyverzetben, a Múlt egész súlyával a vállain viseli a Jövő felelősségét; nem szabad megnehezítenünk amúgy is nehéz helyzetét. De kérnünk kell: hallgassa meg a költő szavát, mint ahogy egy gyermek ártatlan és merész szavát meghallgatná; ő, a Múlt és Jövő embere, hallgassa meg az Örök Jelen emberét, az Időtlent; és engedje meghallanunk nekünk is - mert ha befogja füleinket, vagy túlkiáltja a hangot: olyanná válik, mint az utascsapat s vezetője, aki birkózva és kanyarogva a sűrűség ezer akadályai közt, elveszti szem elől a Csillagot, mely messze céljának égtáját mutatja. A költő szava mutatja a nagy célt, a szabadságot és emberséget, mely végre is mindannyiunk célja; s akinek nem célja, nem méltó arra, hogy a költőt ünnepelje. Bizony, ha a mai ünneplőket látom, sokszor elszorul a szívem, és kétkedve kérдем: azt ünneplik-e ezek Petőfiben, aki *ő* volt?, s nem csak magukat ünneplik-e? Mily egészséges haraggal fordulna ma némely ünneplője ellen ő, aki oly rettenetes versben átkozta meg a terméketlen fügefát: *Avagy virág vagy te, hazám ifjúsága?* Mondom, elszorul a szív, kétkedik az agy, és keserű vers kívánczik az ajkakra:

PETŐFI KOSZORÚI

„Avagy virág vagy te hazám ifjúsága?

Hol a szem, szemével farkasszemet nézni?

Ki meri meglátni, ki meri idézni

az igazi arcát?

Ünnepe vak ünnep, s e máj napoknak

szűk folyosóin a szavak úgy lobognak,

mint az olcsó gyertyák.

Szabadság csillaga volt hajdan a magyar,

de ma már maga sem tudja, hogy mit akar:

talány zaja, csöndje

és úgy támolyog az idők sikátorán,

mint átvezetett rab a fogház udvarán

börtönből börtönbe.

Ki ünnepli ÖT ma, mikor a vágy, a gond

messze az övétől, mint sástól a vakond

avagy gyáván bujik,

s a bilincses ajak rab szavakat hadar?

Csak a vak Megszokás, a süket Hivatal

hozza koszoruit.

*Óh, vannak koszorúk, keményebbek, mint a
deszkák, súlyosabbak, mint hantjai kint a
hideg temetőnek!...*

*Kelj, magyar ifjúság, tépd le a virágot,
melyet eszméinek ellensége rádob
emlékére - könek!*

*Kelj, magyar ifjúság, légy te virág magad!
Nem drótos fűzérbe görbítve - légy szabad
virág szabad földön:
hogy árván maradva megrablott birtokán
mondhassa a magyar: „Kicsi az én szobám,
kicsi, de nem börtön!”*

*Avagy virág vagy te?... légy virág, légy vigasz!
Legyen lelked szabad, legyen hangod igaz
az ő ünnepségén:
Koporsó tömlőcét aki elkerülte,
most hazug koszorúk láncait ne tűrje
eleven emlékén!*

1923

BERTA ELEONÓRA KÉT VERSE

Kérdem, szereted-e a hazád?

Kérdem, szereted-e a hazád?
Erdeit, dombjait, a csermely hangjait,
napsütötte csillagos patakpartjait,
rónaság tükrében porzó földünk hamvait!
Kérdem, hallod-e a nyár hívó szavát?
Ladikok csobbanó kacaját,
kelepelő gólyák viharát,
zöld fűszálon ringatózó
katicabogarát!
Kérdem, látod-e az aranyhajú
ölelkező búzamezőt?
Méhnótára hajladozó akácerdőt?
Angyal védte gomolygó tündérfelhőt...
Kérdem, szagoltad-e harmatos reggel friss álmait?
Kóstoltad-e gyöngyöző málnaszemek rózsaszín ajkait?
Sorolhatnám tovább, mert e táj, az én hazám
s a Te hazád, hol töltjük mindennapjaink!

De csak szívünkkel lássuk, s halljuk e szép hazát!
Vágjuk el ősharagunk fonalát!
Védjük, amink van, mert a nincsnél sikít a baj!
S a gyökértelen lét
jajszava holnapra felvirrad!
S magyar honunk elporlad!

Karácsonynak éjszakáján

Karácsonynak éjszakáján,
csillag lángja felragyog,
angyalkáknak apró hada
minden háznak fényt adott.

Kisgyermekek gyertyát gyújtnak,
család dalol fa alatt,
szereteten együtt vannak,
kis Jézusra gondolnak.

Ez az évnek legszebb napja,
szívből szóló ünnepnap,
ajándékot mindenki kap,
boldogsággal másnak ad!

APOSTAGI ZOLTÁN VERSE

Jászolnál

Jöttem,
De nem kozmikus jelre, ahogy
A napkeleti bölcsek.
Jöttem, de nem azért,
Hogy magamra palástot öltsek,
De remélve, hogy Atyám majd megért,
Farmerben, kockás ingben, dzsekiben,
Ahogy a hétköznapiak telnek itt lenn.
Egyszerűen csak itt vagyok,
Akár a mindent otthagató vándorok,
S hogy itt vagyok,
Oly fölfoghatatlan, oly érthetetlen,
Miként a véges vagy véget nem érő véghetetlen,
És mégis, mint meghívott,
És mégis kezemet melengeti e durva kilincs.
Semmit sem hoztam.
Semmim, de semmim sincs.
Se arany, se tömjén, se mirha,
Csak ez a kurta tinta-firka,
Hogy Téged látva
Ámulva
Megvalljam Neked,
Te Lélektől lett Isten-Gyermek,
S csak ennyit, hogy bűnbe se essek:
Szeretlek.
Uram.

Mi vagyunk-e a Föld sója?

HELYZETJELENTÉS A KSH 2022. ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS FELEKEZETEI ADATAI ALAPJÁN

2023. szeptember 26-án nyilvánosságra hozta a KSH a 2022. évi népszámlálás hivatalos végeredményét. Bár az adatok a magyarországi népesség életfeltételeinek átfogó képét mutatják, kitüntetett figyelem irányult a népesség vallási/felekezeti megoszlására. A sajtóközlemény tömören így foglalta össze a helyzetet:

„A vallási hovatartozásra vonatkozó, önkéntesen megválaszolható kérdésre a lakosság 60 százaléka felelt. A válaszadók 50 százaléka, 2,9 millió fő katolikus volt, közülük 2,6 millióan a római katolikust, 165 ezren a görögkatolikust jelölték meg vallásukként. A reformátusok aránya 16, az evangélikusoké 3,1 százalék volt 2022-ben. A válaszadók 27 százaléka nem vallásos.”

Az eredmények nyilvánosságra hozatala azonban már néhány nappal korábban is indulatokat keltett. Gábor György filozófus a Klubrádió adásában így ostromozta a KSH eljárását:

„... a statisztika helytelen és manipulatív használata az is, amit a Központi Statisztikai Hivatal művel éppen: miután kiderült, hogy a tavaly novemberi népszámlálás során – először a népszámlálások történetében – kisebbségbe kerültek a magukat valamelyik egyház tagjaként meghatározók, s minden felekezet veszített a tagságból, a KSH az eredményt politikai befolyásoltág alatt és politikai befolyásolás szándékával visszatartotta, ám „jobbról előzve” az érintett egyházakat értesítette a kedvezőtlen eredményről, hogy azoknak és a melléjük rendelt kormánypárti propagandistáknak legyen idejük a lesújtó eredményre felkészíteni a keresztény Magyarország lakosságát.”

A tények azonban makacs dolgok, ezeken nincs is mit szépíteni. A magukat statisztikai értelemben vallásosnak deklarálók aránya a létszámában fogyatkozó népesség felét sem teszi ki. A csökkenés különösen a katolikus híveknél szembetűnő, hiszen ők mintegy 1 millió főt veszítettek, de néhány kisegyházról eltekintve mindenhol jelentős apadás következett be 2001 óta, s a csökkenés a 2011. évi népszámlálás adataihoz képest is szembetűnő.

Persze nem lennénk magyarok, ha nem tudnánk mindent meg-magyar-ázni. Az egyes felekezetek kommunikációs szakemberei a vereségből is győzelmet tudtak kovácsolni. Mintegy varázsütésre – a KSH sajtótájékoztató elhangzását követően röviddel – megjelentek a történelmi egyházak honlapjain az adatok „helyes” értelmezésére vonatkozó nyilatkozatok is.

A magyarkurir.hu internetes oldal azt emelte ki, hogy

„Örömkre szolgál, hogy bár a lakosság negyven százaléka nem válaszolt a vallási, felekezeti hovatartozásra vonatkozó kérdésre, mégis vallásosságukat kimondottan kinyilvánító honfitársaink több mint kétharmada a Katolikus Egyházhoz tartozónak vallotta magát.”

A reformatus.hu internetes oldal közleménye szalagcímbe hirdette, hogy

„a református egyház növelni tudta híveinek arányát a válaszadók között.”

Az evangélikus egyháznak az evangélikus.hu honlapon megjelent körlevele arra a tényre szorítkozott, hogy

„Biztatást ad számunkra, hogy 176.503 honfitársunk igennel válaszolt népszámlálási kampányunk kérdésére: „Én evangélikus vagyok. És te?”

Ugyanakkor persze arról is szólhatott volna, hogy 2011-ben erre a kérdésre még 215.093 lélek felelt egyetértőleg.

Mivel a valamennyi magyarországi felekezetet érintő drámai csökkenés azóta következett be, mióta a kormány hivatalos politikája – a szólamok szintjén legalábbis – „keresztény Magyarország” jövőképét népszerűsíti, érdemes elgondolkodni azon, hogy a politikai kereszténység, a „trón és az oltár szövetsége” valóban hozott-e valamit a konyhára, vagy inkább taszító a kereszténység gondolata és valódi gyakorlata iránt szimpátiát érző állampolgárok számára?

Álljanak itt befejezésül, vagy inkább új kezdetként Jézus szavai (Mt 5,13):

„Ti vagytok a föld sója. Ha pedig a só megízetlenül, mivel lehetne ízét visszaadni? Semmire sem való már, csak arra, hogy kidobják, és eltápossák az emberek.”

(zsj)

A vándorszínész Petőfi

„Apostolok vagyunk
Az erkölcs mezején”

A magyar színészet legszebb himnuszát írta meg Petőfi Sándor Színészdal c. költeményében, s húsz verse állít irodalmi emléket a vándorszínészet korának. Ennek ellenére az irodalomtörténet s az irodalomoktatás méltatlanul bánt el a költő színi pályájának megítélését, bemutatását illetően.

A közvélemény könnyelmű diákkalandként, a szegénység kikényszerítette alkalmi munkaként állítja be Petőfi színészvoltát, s általános a vélekedés, hogy tehetségtelen színész volt, méltatlan feladatok vártak csak rá a teátristák világában.

A költő színi pályájának megítélését a kevés dokumentum valamint a vándorszínészet működésének hiányos ismerete, félreértelmezése ferdítette el.

Így a diák Petőfi gyakori iskolaváltását is csak azzal magyarázzák, hogy a költő édesapja minőségi(bb) oktatást szánt a fiának. Valójában az iskolaváltások mögött is a kisdíák színház iránti érdeklődése állt: a szigorú apa jobbnak látta az iskola helyett a színházak körül ólálkodó kamaszt más városba vinni.

Így Pesten 1834-ben a Kassáról érkező magyar színtársulat hatása alól kellett kivonni, átvinni Aszódra, ahol azonban továbbra sem szabadult a színészet hatásától: „Aszód –! –! – Csak egyszer kellene ezt a szót tőlem hallnod, s azonnal kitalálnád, hogy én itt három esztendőig tanultam... akarom mondani: jártam iskolába.

S mily eseménydús három esztendő!

1. Itt kezdtem verseket csinálni – –

2. Itt voltam először szerelmes – –

3. Itt akartam először színésszé lenni.

A verselés a szerelem eredménye volt. A színésszé lenni akarásnak pedig nem annyira eredete, mint következménye nevezetes.

Nevezetes és szomorú.

Professzorom (isten áldja meg őt!) jónak látta tettbe menendő tervemet egy olyan férfinak megírni, kinek eléggé nem dicsérhető tulajdonsága volt, a színészetet csodálatra méltóképpen való módon gyűlöli. Ezen ritka tulajdonságú férfi történetesen éppen az atyám volt, ki – mint jó atyához illik – a veszedelmes bírvétel után egy percig sem késett pokoli örvénybe sülyedendő fia megmentésére rohanni. S istentelen szándékomtól csakugyan eltérítettek atyai tanácsai, melyek még hetek múlva is meglátszottak... hátamon és lelkem porsátorának egyéb részein” – emlékezett a költő Úti leveleiben.

A visszaemlékezésekből tudjuk, hogy a „komédiásvére” már aszódi diák korában megmutakozott: szívesen utánczolt másokat, „alakoskodott”, egyszer beöltözve háziasszonyának adta ki magát.

A következő városban, Selmecen egy német nyelvű színtársulat vonzotta. Már Aszódon megfogalmazódott tudatos pályaválasztási szándéka: a művészlét, a szavakkal való játék mellett kötelezte el magát. Így nem meglepő, hogy 1839 tavaszán a Pesti Magyar Színházban Rónai néven statisztál. Mindez cáfolja azt a vélekedést, miszerint kényszerből vagy pillanatnyi felindulásból állt volna színésznek.

Az erre az időszakra vonatkozó források hiányosak, a visszaemlékezések sem a színpadi munkáról szólnak: „...mikor még statista voltam a pesti nemzeti színháznál s hordtam a színpadra a székeket és pamlagokat, s a színészek parancsára kocsmába szaladtam serért, borért, tormás kolbászáért stb. ...mindenkor már világos sejtéseim voltak arról, mi velem egykor történni fog, s mi meg is történt”- írja az Úti levelekben, s ez alapján is született az ítélet, hogy csak megalázó feladatokra használták. Valójában az adott időszakban egy fiatal színész, főleg egy segédszínész mindenféle feladatot ellátott a színház körül, s ez nem jelentett minősítést, teljesen természetes volt, ahogy azt Egressy Gábor színész leírásából is tudjuk: „Az én koromban a kezdő a pályát szükségképp a színlapok írásával kezdette; szükségből szét is kellett a lapokat hordania; közreműködött a színpadépítés körül; festéket tört a díszítőnek, segített ennek a díszleteket festeni és felállítani, a lámpákat öntötte és gyújtotta; bútorozta a színpadot, mint színházi szolga; majd írta a szerepeket és másolta a darabokat...”

Kis kitérő után 1841-ben tért vissza a színpadra: „Pestre menék, de itt semmi kedvező szél nem fútt, nem islengedezett; tovább folytattam hát utamat (a la „hű bele Balázs”) Füred felé, s innen átkelve a Balatonon, Somogyon, Veszprémen keresztül Tolnába. Ozorára (a fentebbi vármegyébe) jövök, itt színészek degálnak, velök megbarátkozom, s – színészre leszek. Három hónapig színészkedtem, társaságunk tönkre jutott, s én »annyi balszerencse közt, oly sok viszály után, megfogyva bár, de törve nem« elbúcsúztam a színésztől Mohácson (de ha isten segít, nem örökre)...”

Ozora, Cece, Szilasbalhás, Sárbogárd többek között az állomáshelyek.

1842 őszén Mezőberényben vendégeskedett, ahol a váratlanul odaérkező színtársulat előadásaiban vendégként lépett fel, többek között az akkor népszerű Peleskei nótárius c. bohózatban játszott.

Innen Pápara ment, újra a tanulással próbálkozna, majd ismét színésznek állt. Ez alkalommal prózában is megfogalmazza, hogy komoly művészi célok vezérlik a színjátszás irányába, több levélben is elkötelezi magát a színészet mellett: „Mondjam-e, hogy nem csak a mindennapi kenyér keresése a célom (mert úgy kocsissá vagy béreissé lennék, s bizonyosabb kenyeret eendném) hanem, hogy magasabbra törekszem...” „Művész és költő! barátom, mint hevülök. De már rég meg van mondva, hogy én középszerű ember nem leszek: aut Caesar aut nihil.”

„...fájdalom- és örömtelt szívvel értem Fejérvárra, hogy Szabó József igazgató (derék) társaságába felvétetém.

Örömmel mentem oda, mert a pálya várt, melyért élek, melyért lélekzem; de fájdalommal is, mert tudtam, hogy e lépés villámcsapás lesz szüleimre.”

„...színész vagyok, s noha igen parányi lény még a színpadon, de reményilem, egykor nem leszek utósz; mert nem hiszem, hogy az ég segédkeze ne lenne azzal, ki oly szent célokkal, oly eltökéléssel, annyit áldozva lépett a színpadra mint én!”

Költeményeiben is többször hitet tesz az elkötelezett, művészi, erkölcsi célokat megfogalmazó színjátszás mellett:

AZ ELSŐ DAL (részlet)

<i>„Ki a művészet e Szent templomába lép, Az, illő, hogy legyen Főben, kebelben ép;</i>	<i>Két csillag sugara Derengje át egünk: Hon és erény legyen E két csillag nekünk.</i>
<i>Az elme éjjele S a megromlott kebel E fának ágain Gyümölcsöt nem nevel.</i>	<i>Nem kell a színpadot Tekinteni csak úgy, Mint hol mindennapi Kenyérhez nyílik út;</i>

*A színpad célja nagy,
A színpad célja szent:
Ez a szív parlagán
Erkölcöt fejt, terem.”*

SZÍNÉSZDAL (részlet)

<i>„Apostolok vagyunk Az erkölcs mezején. Apostoli szavunk Téged kiált: erény!</i>	<i>De amit színpadon A népnek hirdetünk, Ne hazudtolja meg A cselekedetiünk.</i>
<i>Mi szép, mi szép, mi szép A mi földadatunk! Legyünk büszkék rá, Hogy színészek vagyunk.</i>	<i>Ha meg nem tesszük azt, Ami földadatunk: Akkor gyalázat ránk, Színészek nem vagyunk!”</i>

Székesfehérvárott Borostyán Sándor úr néven működött, majd egy ígéretes kecskeméti periódus után Debrecen az újabb állomás, ahol azonban nem az elképzelései szerint alakultak a dolgok: „Komlósy meglehetősen fogada, s így egy hetet tölték Debrecenben, már mintegy tagja a társaságnak. Ekkor ismét magához szólíta Komlósy, velem örölményesebben értekezendő. De már ekkor nagy meglepetésemre egészen más nótát fűtt, s többek között azt is kijelenté, hogy Kolozsvárt énekelnem is kellend az operákban. Ez különösen nem tetszett nekem, s amint tőle távoztam, egy kis társaság igazgatójával találkozám. Ez hitt magához s jó szerepeket, jófizetést ígért. Ennél fogva – de leginkább azért, mert pénzem már elfogyott, s tovább nem utazhattam – hozzáállék.” – számolt be levelében.

Itteni közjátékként egy kisebb társulattal is fellépett: „...egy kis társaság igazgatójával találkoztam... hozzá állék, Diószegre menénk – egy biharmegyei városba – s itt játszáink néhány hétiig. Kaptam egy pár meglehetősen szerepet, például Tornyait a Tiszújításban, Warningot a 30 éves kártyásban stb. s 50 fti proportioba tétettem” – tudjuk meg

Bajza Józsefnek írt leveléből. A debreceni nehéz időszaknak, s a színi pályának végül az vetett véget, hogy Pestre menve segédszerkesztői állást, s azzal együtt fix fizetést kapott. Ám a színészet továbbra is foglalkoztatta:

„Petőfi... egy szavában Erdélybe szándékozik színészkedni; más szavában Kassára jő a Komlós-társasághoz; harmadikban Pápára megy... negyedikben Pestre visszatér.” – számolt be 1845 nyarán levelében Petőfi terveiről Tompa Mihály Szemere Miklósnak.

A színészi pálya akkorra azonban végleg lezárult, Petőfi a magyar irodalom sztárja és prófétája lett.

Felmerülhet a kérdés, miért nem tudott színészként hírnevet, rangot szerezni?

A magyarázat talán a közízlés és Petőfi művészi hozzáállása közötti ellentéttel magyarázható. A kor legnépszerűbb teátristái a markáns megjelenésű, nagy hanggal, látványos gesztusokkal dolgozó színészek voltak. Petőfi azonban ahogy költészetében, úgy a színészetben is a természetes, romantikus túlzásokat elutasító játékmódot képviselte: *„Egressy el fogja kiabálni a monológot, mellyel így nagy tapsokat arathatni ugyan, mely azonban helytelen...”* – írja még színészbarátjáról, aki pedig hozzá hasonlóan szintén a realistább játékmód képviselője volt.

Alkata inkább a karakterszerepekre tette alkalmassá, mintsem a közönségsikert hozó hősszerelmes szerepkörre:

„Trikóban kellett megjelenni: vékony, kissé görbe lábszáraival kissé furcsán nézett ki s csak a fejét hordá oly magasan, mintha az egész világ őt uralná. Szépen, értelmesen szavalt, de orrhangjával az igazgató s különösen Almási Pista sehogy sem tudott kibékülni...” – jellemezte egyik színésztársa, Jókai pedig ilyen leírását adta a színész Petőfinek:

„Petőfi hangját a sok éjjelezés, s különösen a szakadatlan dohányzás tompává, értelenné tette. De azért beszéde kellemesen hangzó, tisztán artikulált, minden tájszólástól ment és bensőségteljes volt...”

„Halvány szikár arca letörölhetetlen dac kifejezést hordta magán... rendbeszedhetetlen sűrű haja felállt az ég felé; orra római szabású volt, de kissé hegyes; szemei bátrak és szögezők, homloka nyílt, ajkai szépek; csak amikor nevetett – és nevetése olyan volt, mint egy kínzotté, még a hangja is hozzá – olyankor tűnt ki egy a sorból kiálló hegyes fog felülről, mely valami démoni kifejezést adott arcának...”

Az író barát szerint Petőfi szerepeit *„tagadhatatlanul saját felfogással tudta előadni, de mit használt, ha nem volt bömbölő hangja, mely megrázza a karzatokat...”* Ugyanakkor jó pár sikeres szerepéről is tudunk, főleg kecskeméti alakításait *„tapsolta ki”* a közönség. A versmondás pedig kifejezetten nagy erőssége volt. Szintén Jókai írta róla: *„...magyarul szavalni, helyesen, érzéssel, változatos, jellemző hanghordozással szavalni még a leghíresebb magyar színművészek között is csak kettőt ismertem, aki ehhez jobban értett Petőfinél.”* Az író véleményét erősíti meg az a tény is, hogy pápai versmondását Eszterházy gróf több arannyal is jutalmazta.

Korát meghaladó színészként jellemezte Jókai is, az ő értékelésével zárjuk Petőfi színi pályájának bemutatását: *„...alakító tehetséggel is bírt, kitűnően tudott paródiázni. Ha most támadna hasonló: kitűnő színész lenne belőle; de az ő korszakában maga az irodalmi válfaj is hiányzott.”*

FELHÍVÁS

AZ ÖSSZETARTOZÁS NAPJA EMLÉKHELY LÉTREHOZÁSÁRA

A Dunakanyar Kulturális Alapítvány (DKA) 1996-os alakulásától fogva céljaul tűzte ki a magyar kultúra, a nemzeti hagyományok értékbe ágyazott megjelenítését a Dunakanyarban, illetve mindezen gazdagság tér és időbeni kitágítását a múltból ösztönözödve a jelenen át a jövőnek felkínálva, határon innen és határon túl.

A DKA alapítóinak szándékát és kurátorainak tevékenységét mindvégig áthatotta a nemzeti összetartozás szellemisége.

Tavaly emlékezhettünk a száz éve, 1920-ban bekövetkezett nemzeti sorstragédiánkra, amikor az I. világháború győztes nagyhatalmai a jól ismert körülmények között kegyetlenül feldarabolták népünket és hazánkat a trianoni boncasztalon. A COVID-19 világjárvány tragikus ránk rontása megakadályozta a száz évvel ezelőtti rettenetre való méltó odafigyelést, ugyanakkor megerősített abban, hogy érezzük egymás iránti felelősségünket és szeretetünket.

Az összetartozás és az emlékezés gondolata szülte bennünk azt az elhivatottságot, hogy méltó formát és tartalmat adjunk a Nemzeti Összetartozás Napjának, a *Nemzeti Összetartozás Emlékhelye* megalkotásával, amelynek központi alakja gróf Apponyi Albert egész alakos szobra lenne.

Gróf Apponyi Albert, kortársai szerint „a legnagyobb élő magyar” állt az országot képviselő delegáció élén 1920-ban a Párizsban és környékén méltatlan körülmények között zajló, tárgyalásnak nem nevezhető megtorlás idején. Gróf Apponyi Albert január 16-án a magyar delegáció vezetőjeként az utolsó szó jogán tartotta meg több nyelven azon híres védőbeszédét, amelyet ma is nemcsak retorikai csúcsteljesítménynek, hanem nemzetközi fórumokon többször is az igazságok hiábavaló halmazának neveztek. A komplex védőbeszéd, ha egy pillanatra is, de lelkiismereti piktogramot vetített a jelenlévő ellenséges arcokra.

Gróf Apponyi Albert 63 éven át tagja és meghatározó főszereplője volt a Magyar Országgyűlésnek, kiemelkedett szellemi és szónoki képességeivel, számos törvénytervezet és előremutató törvény fűződik nevéhez. A Magyar Tudományos Akadémia igazgatósági tagja, a Magyar Zeneakadémia megálmódója, a Magyar Királyság vallás- és közoktatásügyi minisztere volt. Több egyetem és egyesület által ötször terjesztették fel Nobel-díjra, önéletrajzi írásaival a XIX. század második felének és a XX. század első harmadának hiteles korrajzát adta, halhatatlan művet hagyva a magyar szépirodalom számára is.

Gróf Apponyi Albert 1933. február 7-én Genfben, 87 évesen, munka közben, a magyar érdekekért dolgozva hunyt el. Nemzetközi szinten és itthon is a gényusoknak kijáró tisztelet övezte, a civilizált világ főhajtással búcsúzott tőle. Az Országgház

kupolacsarnokában történt ünnepélyes beszentelés után a Nagyboldogasszonyról elnevezett budavári Koronázó Főtemplomban temették el 1933. február 14-én, ahova addig csak királyokat temettek. Végeláthatatlan tömeg kísérte utolsó útjára. Ravatalánál sajtótudósítások szerint több mint félmillió ember tette tiszteletét. Gróf Apponyi Albert utolsó akarata az volt, akkor vigyék haza a Pozsony melletti Eberhardra, a családi kriptába, ha az újra magyar föld lesz. Az első bécsi döntés után visszacsatolták Eberhardot Magyarországhoz, a gróf hamvait 1942-ben ott helyezték végső nyugalomra.

Gróf Apponyi Albert képviselőségének ideje alatt főúri vagyona egyharmadára csökkent. Korának egyik legnagyobb adományozója volt és a legtisztességesebb ember hírében állt. Mindezek ismeretében érthetetlenül állunk azon tény előtt, hogy ma Magyarországon gróf Apponyi Albertnek nincs köztéri egész alakos szobra, elvétele viseli nevét közterület.

Az általunk megálmodott emlékhely egész alakos szoborral Szob város egyik főterén, a Szabadság téren kerülne elhelyezésre. Nem egy statikus emlékműre gondolunk, hanem egy élő emlékhelyet tervezünk, ahonnan minden év június 4-én kiindul az Nemzeti Összetartozás Zarándoklat, zarándokút, amely felfűzi a hazánkban meglévő Trianon emlékhelyeket és visszatér egy év múlva Szobra, ahonnan újból útjára indulhasson. Magyarországon nincs család, amelyet ne érintett volna a száz évvel ezelőtti igazságtalan döntés, és azért, hogy ezt békésen feldolgozhassuk, emlékezünk, megépítjük és végigjárjuk.

Köszönet Szob Város Önkormányzatának, hogy támogatja tervünket és hozzájárult, hogy a Szabadság tér helyet adjon az emlékműnek, és köszönet Párkányi Raab Péter Kossuth-díjas szobrászművésznek, hogy elvállalta köztéri kompozíció megalkotását.

A DKA az Összetartozás Napjának Emlékhelyét, központi helyen gróf Apponyi Albert egész alakos szobrával közadakozásból, vállalkozói támogatásokból és pályázaton elnyerhető pénzből tervezi megépíteni. A továbbiakban rendszeresen jelentkezzünk az Apponyi híradóval az írott és online médiumokban, valamint hozzájárulás esetén megjelentetjük a támogatók nevét is.

A Dunakanyar Kulturális Alapítvány elkülönített számlaszámot hozott létre az adakozás és támogatások fogadására, s a SZJA 1%-ával is támogathatja a Nemzeti Összetartozás Emlékművét.

Köszönet a nemzeti összetartozásért!

Dr. Lőrincz Kálmán
a Dunakanyar Kulturális Alapítvány
Kuratóriumának elnöke

Mindennapi kenyérünk

Valamennyi keresztyén/keresztény felekezet tagjainak legfontosabb imádságából vettük ezt az idézetet, amellyel rovatunk újraindul. S bár az imádság szövegében mindennapi betevő falatunkat, tágabb értelemben anyagi szükségleteink folyamatos biztosítását említjük, mindannyian érezzük, hogy többről van szó, lelki táplálékunkért is itt fohászkodunk. Ebben erősíti meg a keresztyének közösségét Jézus mondata, mellyel az Újszövetség szerint az őt kísértő ördögnek válaszol: „Meg van írva: Nem csak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, amely Isten szájából származik” (Mt 4,4).

Ebben az újra induló rovatban keresztyén kötődésű emberek ismertetik gondolataikat egy-egy általuk választott bibliai ígérettel kapcsolatban. A felkért személyek között reménység szerint világi és egyházi hivatásúak egyaránt lehetnek majd, de egyiküktől sem a választott bibliai idézetek teológiai magyarázatát várjuk elsősorban, hanem az általuk választott ígéretek életükre, személyiségükre gyakorolt hatásáról szóló vallomást. Első alkalommal egri egyházmegyei papok írásait olvashatják az alábbiakban.

GL

★ ★ ★

*Uram, mi Urunk, milyen csodálatos széles e világon a te neved! Dicsőség az egekig magasztalja a gyermekek és a kicsinyek ajka. Védőbástyát emeltél elleneid ellen, hogy elhallgattasd az ellenszegülőket és a lázadókat. Bámulom az eget, kezéd művét, a holdat és a csillagokat, amelyeket te alkottál. Mi az ember, hogy megemlékezel róla, az ember fia, hogy gondot viselsz rá? Zsoltár 8,2–5. Nagyon nem szeretjük, ha korlátoznak bennünket a szabadságunkban. Próbálunk kimenekülni minden olyan helyzetből, ami-
ben a szorongás érzésével találkozunk. Isten, Aki jóságos és irgalmas a maga képére és hasonlatosságára teremtett bennünket, jónak, szeretetteljesnek és irgalmasnak. Ezt az alapvető emberi önazonosságunkat csakis az istengyermeki állapotunkban, a szív és a lélek örvendező valóságában élhetjük meg. Vallásos kereteink, szokásaink lehetnek a lélek szabadságának az feltámasztói, de lehetnek azok elfojtói is. Magyar társadalmi viszonyainkban, akár a nagyon megfogyatkozott közösségeinket nézzük, akár a népszámlálási adatok katasztrofális valóságát szemléljük, vagy a kiüresedett papnevelő szemináriumunkat, ha szeretjük Istent, őszintén kell válaszolnunk arra a kérdésre, hogy mennyire akarjuk azt, hogy a mai kor embere ismerje és szeresse Istent? Nincs olyan rendszer, vallási rendszer sincs, ami megtartaná az embert, ha annak az alapja, forrása és élete nem a szeretet. Mik azok a szempontok, amik*

fontosabbak, mint a szeretet? Amik annál is fontosabbak, mint a „bűnös” emberek üdvössége? Az apostolok arra kérik Jézust, hogy tanítsa őket imádkozni. Azok az apostolok, akik a kor hagyományos vallásosságában tanultak meg imádkozni. És Jézus egyértelművé teszi, hogy az imádság az az Isten imádása. Ma már tömegek vannak távol a vallástól. És tömegek élnek „szabadon” bűnben. Miért, van más? – kérdezi tőlem egy „bűnös”. Sokat gondolkodom a kérdésén. Van más? S ha van, mi is van? Vagy minek is kellene lennie...? Ha van Isten, az Élő Istennel való találkozás „élményének” kellene lennie. Ez az egyetlen élmény, amely szabaddá tesz a bűn „élményétől”. Az emberiség nem gonosz. A Gonosz a gonosz. Ez Jézus igazsága. Csak úgy menthetjük meg önmagunkat, ha Isten kegyelmével a „bűnösök” megmentésén munkálkodunk. Csak úgy segíthetjük az embereket rátalálni a vallásra, ha mi magunk is vallásosak vagyunk. Vallásosságunk alapja pedig az a szeretet, Aki maga az Isten. Ezt az Istent keresik most tömegek. Az élő Istent. Amen.

Varga András
olaszliszkai plébános

„Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű!” – mondja az Úr (Mt 11,29) Amikor ötödéves kispapokként diakónusszentelés előtt álltunk, mindannyiunknak jelmondatot kellett választania. Tisztán emlékszem, ahogy 5-6 számomra tetsző mondatdal a zsolozsmáskönyvben, heteken keresztül imádkoztam a kápolnában és kértem, vártam a megvilágosodást arra vonatkozóan, melyik lenne nekem a legmegfelelőbb. A döntésben sokat segített az, hogy a fenti idézetben két, számomra –addig is és azóta is – nagy jelentőséggel bíró kifejezés található: a tanulás és az alázat.

A tanulásról legtöbbünknek a gyerekkora jut eszébe. Mintha csak ekkor lenne feladatunk ismereteket elsajátítani. Én úgy gondolom, hogy a tanulás nem kötődik életkorhoz, sem intézményhez, hanem egy alapbeállítottság. Annak elismerése, hogy nem tudok mindent, nem vagyok kész és teljes személyiség. Szükségem van arra, hogy figyeljek, hallgassak, rácsodálkozzak dolgokra. Mint Mária, aki odakuporodott a Mester lábai elé és hallgatta őt. Meg kell ragadni a pillanatokat, amik üzenetet hordoznak! És ez bárholnan jöhet. Tanít bennünket Isten, a lelkiismeretünk, a Szentírás, embertestvérünk, a természet és az élethelyzetek. Mivel eredendően tanár vagyok, így igen fontos figyelmeztetésnek tartom azt, hogy csakis úgy merjek kiállni tanítani, hogy közben magam is tanuló vagyok egy nagyobb „iskolában”.

Az alázatos ember ismeri helyét a teremtett világban. Sem kevesebbre, sem többre nem értékeli magát, mint ami. Az alázatosság nem egyenlő a megalázkodással, ami végeredményben egy emberi szint alatti élet. Az alázatos ember bátor, vállalja az életet, nem futamodik meg élethelyzetéből adódó szerepkörei elől, hanem fokozatosan felnő azokhoz. A beképzelt vagy álszerű ember nagyzsolással próbálja leplezni inkompetenciáját, míg az alázatos ember elismeri érdemtelenységét és elégtelenségét. Éppen ez által lesz képes arra, hogy megnyíljon a nála Nagyobb előtt. Isten kegyelmének befogadásával és azzal, hiszi, hogy a legkisebb, legjelentéktelenebb embertől is tanulhat, alkalmassá válik arra, amire először képtelennek bizonyult. Jézus egye-

dül itt használja a tanulni igét. Érdekes, hogy nem hittételei megtanulását, vagy éppen az imák bemagolását várja tőlünk. Felszólítása a szelídség és az alázat megtanulására vonatkozik. Úgy látszik, hogy ezek tehát tanulható dolgok és olyanok, amiknek elsajátításával minden más dolog a helyére kerül.

Lóczi Tamás,

az egri szeminárium spirituális

„*A szenvedésből engedelmisséget tanult*” (Zsid 5,8) Nem volt eléggé engedelmes, hogy tanulnia kellett? Aligha állítható, hiszen engedelmesen lép be a világba, így fejezi be életét. Mindennapi eledele, hogy az Atya akaratát teljesítse. A Fiúnak, a második isteni személynek, nem volt gondja az engedelmisséggel, inkább az emberi természetet felvevő, megtestesült Igének, akinek át kellett élni a testi lét minden nyűgét és örömét. Rettenetes testi és lelki szenvedésekkel találta magát szemben, de akkor is azt hangsúlyozta ne az én akaratom legyen, hanem a tiéd. Átélni a test lehúzó erejét, a kiszolgáltatottságot, a kegyetlen testi kínokat, az egyre fokozódó fájdalmakat s az egyre fogyó testi és lelki erőt – rendkívüli megpróbáltatást jelentett.

Az utolsó órák megköttözöttsége, a keresztre feszített állapot látszólag teljes tehetetlenségre kényszerítette, mégis többet tett azzal, hogy már szinte semmit sem tehetett, csak iszonyúan szenvedett. Engedelmes Fiú volt a végső és teljes odaadásban.

Szent Pál írja: „Örömet szenvedek és testemben kiegyésítem azt, ami még hiányzik Krisztus szenvedéséből, testének, az Egyháznak javára.”

Nagyon fontos felismerés, hogy a szenvedés nem hiábavaló, értelmetlen küszködés, hanem értéke van, s ily módon értelme is.

Sokak számára a tiltakozás a lázadás alkalma. Miért pont én? Miért pont most? Miért pont így? Miért engedi az Isten? Talán azért, mert általa nagyobb jót, hitelesebb emberséget kínál. Csatlakozni a szenvedő Krisztushoz, elfogadni a szenvedés keresztjét, hűséggel hordozni magam és mások üdvösségéért, élő, szent, Istennek tetsző áldozattá válni.

Hiszek Uram, erősítsd az én gyenge hitemet! Uram, adj erőt és türelmet a szenvedéshez.

†Mikolai Vince

volt diósgyőri plébános

A tisztasági fogadalom által a szerzetes mindent elutasít, ami elfordítaná tekintetét a Feltámadottról és Isten osztatlan szemlélésétől. Ilyen módon ma is teljesülnek Krisztus szavai: „*Ha valaki követni akar, de nem gyűlöli apját, anyját, feleségét, gyermekét, fivéreit és nővéreit, sőt még saját magát is, nem lehet a tanítványom*” (Lk 14,26). A gyűlölni szó nem a gyűlölet érzését jelenti, hanem belső elszakítottságot, Isten és Krisztus szeretetét minden más emberi szeretet fölött, Krisztus szeretetét a férfi és nő szép szeretete fölött.

†Bogdan Adamczyk

OFMConv

„Szentlélekkel fogtok megkeresztelkedni“ (ApCsel 1,5).

A Szentlélek, a harmadik isteni személy sajnos nagyon sok megkeresztelt ember életében méltatlanul háttérbe szorult. Pedig a Szentírás tanúságára hagyatkozva felismerhetjük, hogy hívő életünk egészében bizony őt illeti meg a központi hely.

Isten Lelke aktívan jelen volt már a teremtés kezdetekor (Ter 1,2), az ószövetségi időkben pedig ő volt az, aki által a választott nép vénei (Szám 11,24–29), prófétái és királyai felkenetést kaptak küldetésük teljesítésére. Az Ószövetség és az Újszövetség határán Keresztelő Szent János, aki az embereket csupán vízbe merítve a bűnbocsánat keresztségét végezte, kijelenti, hogy „*aki erősebb nálam (...) Szentlélekkel fog benneteket megkeresztelni*“ (Mk 1,7–8). Jézus pedig az evangéliumokban számos helyen tesz ígéretet a Szentlélek elküldésére, amelyek végül beteljesültek a kereszten, valamint húsvét után 50 nappal. Ahhoz, hogy a Szentlélekkel való kapcsolatunk megújulhasson és élővé válhasson, elengedhetetlen újra olvasni az evangéliumokat, mégpedig Jézusnak a Szentlélekkel kapcsolatos kijelentéseire fókuszálva.

Ha pedig megismertük ezeket a kijelentéseket, arra a felismerésre is el kell jutnunk, hogy ezeket Jézus nem csupán az akkor és ott jelenlévő hallgatóságának, az adott helyzetre vonatkozóan mondta, hanem nekünk – sőt, egészen személyesen *nekem* is szól. Jézus azért lehelte ki Lelkét a kereszten, hogy ugyanezt a Lelket *én* az imádságban belélegezzem. Azért ígérte meg, hogy „*a Vigasztaló (...) megtanít benneteket mindenre, és eszetekbe juttat mindent, amit mondtam nektek*“ (Jn 14,26), hogy a Szentlélek segítségével *én* megérthessem a Szentírást, és adott élethelyzetben felidézve a szavakat útmutatást vagy vigasztalást meríthessek belőlük; továbbá hogy tudatosabban vehessek részt a szentmisében; mélyebben megértsem és megéljem a szentségekben kapott kegyelmeket. Nem csak az apostolokat töltötte el a *magasból érkező Erő* (Lk 24,49) az első pünkösdkor, aminek következtében aznap több ezer ember keresztelkedett meg, hanem a keresztségem pillanatában *én* is megkaptam őt, a bérmláskor pedig *én* is részesültem az ő ajándékaiban, azért hogy másokat Jézushoz vezethessek.

A keresztség szó eredeti jelentésében azt jelenti: *alámerítkezni*. Szentlélekkel megkeresztelkedni annyit tesz, mint belemerülni a Szentlélekbe. Mint a szivacs a vízben, az imádságban elmerülhetünk Benne, magunkba szívhatjuk őt, és engedhetjük túlcsordulni magunkon mások felé. Ez a kegyelem minden megkeresztelt, hívő ember előtt nyitva áll, és minden nap megélhetjük. Keresztény életünk lényege végtelenül egyszerű: egyre krisztusibb emberekké formálódni, vagyis egyre hasonlóbba válni a Mesterhez – és másokat is ebben segíteni. Ez az a motiváció, amelynek kortól, életállapottól és mindentől függetlenül minden helyzetben – a leghétköznapiabbnak tűnőkben is – mozgatnia kell bennünket. Ehhez mi önmagunktól kevesek vagyunk. Jézus azonban éppen ezért küldte el nekünk az Ő Lelkét. Ezért kell felszítanunk magunkban a vágyakozást, és ezért sóhajtozhatjuk nap mint nap, szinte végtelenítve ezt az egyszerű de erőteljes imát: *Jöjj, Szentlélek! Tölts el teljesen!*

Holló Gábor,
a Szent Anna plébánia káplánja

A hit

A hit lényegében a boldogság megelőlegezése, rövidebb hosszabb ideig tartó, akár életre szóló szétterítése az emberi életben. Ez által egy védőlepel is az emberi élet számára, a jelentkező nehézségek elviseléséhez is. A Teremtő Isten talán legnagyobb kegyelme még az ateista emberek számára is, akár akarják, akár nem.

Ebben a kis fejtegetésben én először szétválasztanám a „csak hit” fogalmát és az Istenhit fogalmát, hogy érthetővé tegyem, mit is jelent a hit, és miért nem igaz az a gyakran hallott kifejezés, hogy én nem hiszek semmiben. Írtam ehhez egy verset is, talán a két dolog együtt mindenki számára érthetővé teszi mondandómat. A vers, amelyet mellékelek, egy úszó sportolóról szól, aki sok keserves év (több mint egy évtized után) munkájával eljut a csúcsra. Győztesként csap célba – ez egyetlen rövid pillanat – majd feláll a dobogóra, és élvezi a dicsőség fényét, talán pecékig is, miközben addigi egész élete tele volt napi keservekkel. Felteszem a kérdést, mi segítette ehhez hozzá. Egyszerű a válasz: a **hite** (hogy megéri, amit tesz, mert győztes lehet/lesz- a hite megelőlegezte ennek boldogságát). Tudta, hogy biztos? Nyilván nem, csak hitte (apa-fia párbeszéde). Éveken keresztül mi adta ehhez az erőt? A dicsőség vajh? De hát azt is el kell hinni, hogy eljön. Remélem, maga a vers is elgondolkoztatja a figyelmes olvasót. Ez volt a célom, ezért írtam a verset.

Nézzünk még néhány példát: veszünk jegyet a futball-mérkőzésre, akár egy hónappal azelőtt. Eközben számtalan esetben gondolunk erre, hisszük jó mérkőzés lesz, szép lesz. Ez a hit egy egész hónapig éltet minket, de miért? Mert a hit a várt mérkőzés szépségeit megelőlegezi számunkra (valójában olyan ez, mintha természetes lenne, talán soha nem is gondoltunk arra, milyen ajándék is ez). Ha nem hinnénk benne (mármint a szép mérkőzésben), még a gondolatát is elűznénk magunktól. De a hit még több ennél, felébreszti a vágyat bennünk, az emberben (még csak zárójelben: az Isteni teremtményben; nagy kegyelem ez). De közben lesz a családban egy születésnap, mondjuk két hét múlva, messze van még. Ennek ellenére hányszor gondolunk rá, de miért, ha nem azért mert a hit megelőlegezi nekünk az ünnep örömét. Aztán minden napra jut valamilyen esemény, amelyet várunk. Miért is várjuk? A hitből fakadó öröm miatt. A hit ott lebeg felettünk, hogy szép lesz, és ez széppé teszi az életünket. Milyen nagy csoda ez. Hogy vannak-e problémák eközben, persze hogy vannak, de a hit még ebben is segít nekünk

Utolsó példám: készülünk a nyáron a Balatonra a gyerekekkel. Talán télen már elkezdjük, de tavasszal bizonyosan. Hányszor fogunk beszélni, hányszor fogjuk megélni a nyaralás szépségét a gyerekekkel együtt. De soha nem voltak még ott, mégis ahányszor (bizony sokszor) izgalom, öröm jön elő, mert azt hisszük, hogy jó lesz, szép lesz. Jönnek közben problémák, nehéz munka, tanulás, betegségek, Segít a hit, hogy ezek elmúlnak, és milyen jó közben hinni a nyaralás szépségében.

Talán belátjuk, hogy a hit mindennapjaink része, pedig nem is gondolunk rá. De azt láthatjuk, hogy ennek a hitnek a funkciója szakaszosan működik. Mégis szükségünk van rá. Ha jól belegondolunk, ha a kellemes perceket összeadjuk, tört részét tesz ki életünknek, mégis a hit által az egészet képesek betölteni, megszépíteni, de még a bűt feledni is. Talán megértettük a hit szerepét.

Lépünk a legfontosabbhoz az életünkben. Jöttünk a földre és megyünk is egyszer el. A Teremtő Isten kinyilatkozta a létét, megtestesült, megélte az ember olykor keserű létét, de ennél sokkal többet vállalt. Meghalt éltünk a kereszten, harmadnapra feltámadt és minden jó szándékú embert megváltva, az örök élet boldogságát ígérte. Micsoda ajándék ez. Nos, ez sokkal több annál, mint amiről eddig beszéltünk. Ez már az Istenhit.(persze tudom, hogy a hétköznapi életünkben az Istenhitet leegyszerűsítjük, csak hitként beszélünk róla).

De Ugyanígy vagyunk a szeretet fogalmával. Isten maga a szeretet. Csak hát az Isteni szeretet végtelenül szabad, a mi szeretetünk szabad akaratból adódó képesség, mely a hit(lehetőség, és nemcsak Istenhit) szimbiózisában érvényesül.

Az Istenhittel a tét már óriási, és nemcsak a halálunk után, hanem mert az egész életünket is képes betölteni. Tehát nem csak az örök élet a tét. Az örök életet és az abból kisugárzó – egész életünkre szóló –boldogságot dobánk el. NAGY BUTASÁG LENNE EZ, ÉS FELELŐTLENSÉG IS, NE TEGYÜK HÁT!

HIT VEZET A CSÚCSRA

*A mesém rövid, de mégis tanmese,
Sötét a hajnal, ágyból kél gyermeke.
Kergeti vágyakat, kerget álmokat,
A szülőkkel együtt sokat számolgat.*

*Most vagy még csak hat, de eljön majd a nap,
Alig több mint tíz év, idő úgy szalad.
A hit vezet oda, hinni kell csupán,
Nagy leszel fiam, majd néhány év után.*

*Ha erős a hited, teljesül remény,
Ott fogsz állni majd, a világ tetején.
Addig? Addig, még dolgozni kell sokat,
Fogat szorítani, majd hoz álmokat.*

*Ó, mond apám, biztosan jön a siker?
Nem tudom fiam, de mégis azt hiszem.
Hiszel énnekem? Mert ha te nem hiszel,
Nehéz a teher, amit odáig viszel.*

*Minden egyes nap jön hajnali kelés,
Sok keservvel jár a fáradt ébredés.
Tálán a kezdetek, tán a folytatás,
Ott a vízben lesz majd, emberpróbálás.*

*A jeges reggelen, fáj a hidegben,
Te vagy zsarnokod, hiszel a hitedben.
Forduló közel, tíz év csak pillanat,
Előtted remény, a medence marad.*

*Miért csinálod te, tudhatod fiam,
A fényről álmodni, akkor kell iram.
Feladni soha, ez lenne végzeted,
Sok nap veszik el, hiába keresed.*

*Mindig bíznod kell, a hit majd ad reményt,
Elérd az álmaid, elérd majd a célt.
Dobogó a tét, hol a zászló lobog,
A kürtök hangja szól, s te vagy oly boldog.*

*Elérkezett a nap, végül célba ért,
Fenn a csúcson állt, onnan nézte a fényt.
Hit vezette föl, az arca volt mosoly,
Elfeledve nap, mi gyakran volt komor.*

A Miskolci Keresztény Szemle ez évben kiemelten foglalkozott a Miskolci Akadémiai Bizottság elnökének tudományos illemlkódexe körül kibontakozott közéleti vitával. Ennek keretében közöltük a Kaptay György professzor és MAB-elnök úrral folytatott beszélgetés szövegét¹, Sáy Pál professzor úr válaszát², majd az erre adott viszontválaszt³ is. Bár nem a vita folytatásaként, de tárgyhöz kapcsolódóan legutóbb helyet kapott lapunkban a tudomány és hit kapcsolatát átfogóan tárgyaló írás is⁴. A lapunkban utólag is hozzáférhető írások több ízben hivatkoztak a MAB honlapján publikált, néhányszor módosított tudományos illemlkódexre, de folyóiratunkban ennek szövege eddig még nem jelent meg. A tudományos illemlkódex a MAB ez évi tisztújítását követően hatályát veszttette és lekerült a MAB honlapjáról, így annak tartalma ma már nem ismerhető meg. Annak érdekében, hogy a korábban megjelent írások hivatkozásai a későbbiekben is értelmezhetőek legyenek, Olvasóink számára az alábbiakban közöljük a tudományos illemlkódex – Szerzőjének szándéka szerinti – aktualizált szövegét. A közlés ténye nem jelenti folyóiratunk állásfoglalását a lefolytatott vitában, mivel nem kívánjuk Olvasóinkat befolyásolni a következtetések levonásában. Örömmel adunk azonban hírt arról, hogy – részben a lefolytatott vita hatására is – a Miskolci Akadémiai Bizottság keretében megalakult a Vallástudományi munkabizottság, s ez év őszén már több nyilvános rendezvényt, köztük egy tudományos konferenciát rendezett „Válás, különélés, megcsalás és az egyházak, hitek” címmel.

Az MTA-MAB (Miskolci Akadémiai Bizottság) elnökének tudományos illemlkódexe

(2023. FEBRUÁR 21-EI VERZIÓ, A MAB KÖZGYŰLÉSÉN
ELHANGZOTTAK FIGYELEMBEVÉTELÉVEL)

A tudományos illemlkódex előzményei, hatálya és érvényessége

Ez a tudományos illemlkódex kiterjed minden, a MAB-hoz kötődő tudományos rendezvényre és minden, a MAB által kiadott kiadványra. Ezek az illemlszabályok ugyan a MAB alapításától kezdve léteznek íratlan viselkedési szabályok formájában, de az íratlan szabályok csak addig működnek, amíg mindenki betartja azokat. Ez a tudományos illemlkódex azért kerül rögzítésre, mert sajnos az utóbbi feltétel egyre kevésbé teljesül. Az

¹ A Miskolci Akadémiai Bizottság elnöke a MAB illemlkódexéről, MKSZ 71, 58–61. o.

² Sáy Pál: Észrevételek Kaptay György „tudományos illemlkódex”-éhez, MKSZ 71, 61–64. o.

³ Kaptay György: Ne azon keseregjünk, hogy nincs tele a pohár, hanem töltsük legalább félig tele! MKSZ 72, 64–72. o.

⁴ Sáy Pál: Gondolatok vallásról, jogról és tudományról, MKSZ 73, 81–88. o.

viszont nem lenne korrekt, ha a MAB elnöke anélkül hozna esetleges korlátozó döntéseket, hogy előre nem teszi nyilvánossá azokat a játékszabályokat, melyeket íratlan formájukban nem mindenki egyformán ismer. Ez a célja az illemtörvény közzétételének a MAB honlapján. Felmerülhet az a költői kérdés is, hogy kötelező-e betartani ezt a tudományos illemtörvényt? A válasz egyszerű: mint minden illemtörvény, ezt is illik betartani.

Alapvető tudományos illemtörvények

A MAB hazánk három észak-keleti vármegyéjének (Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves és Nógrád) területi akadémiai bizottsága, ezért a MAB tudományos rendezvényein főleg tudományos előadásokat illik tartani, azokat illik tudományos alapossággal megvitatni, illik tudománypolitikai döntéseket is hozni, és illik a tudomány berkein belül maradvá évente megünnepelni a Magyar Tudomány Ünnepét. A MAB ezen túl független, tudományosan megalapozott véleményével tanácsadóként segíti a regionális döntéshozókat. A MAB fellép az áltudományok ellen. A MAB minden tudományterülettel foglalkozik, ideértve a társadalomtudományokat és a vallástudományt is, kivéve a teológiát⁵.

A társadalomtudományok és vallások / törvények / állami intézkedések kapcsolatát a MAB tudományos rendezvényein tudományos alapossággal illik tárgyalni, de nem illik a) áltudományos nézeteket hirdetni, b) saját vallási / ateista / politikai hitet / hovatartozást megvallani⁶, c) bármely vallást vagy ma is aktív politikai pártot vagy politikai irányzatot akár pozitív, akár negatív módon minősíteni, d) a tudományt bármely áltudományos irányzattal, vallásos / ateista hittel vagy politikai párttal / politikai irányzattal összemosni.

Tudományos illemtörvény-részletek 1.

A MAB tudományos rendezvényein és a MAB kiadványaiban nem illik áltudományos nézeteket terjeszteni. Azért nem, mert az áltudományoknak semmi köze a tudományhoz. A MAB székház szellemiségének tisztán tartása érdekében azt még anyagi térítés fejében sem adjuk bérbe olyan rendezvények megtartása céljából, melyeken várhatóan áltudományos nézetek hangoznának el. Az áltudományos nézetek terjesztésére szabadon rendelkezésre állnak az egyéb fizikai és virtuális terek, a MAB székházát, tudományos rendezvényeit és kiadványait leszámítva.

Tudományos illemtörvény-részletek 2.

A MAB tudományos rendezvényein és a MAB kiadványaiban nem illik vallásos vagy ateista hitet megvallani, arról másokat győzködni és nem illik a vallásos / ateista hitet összemosni a tudománnyal. Azért nem, mert a vallásos / ateista hitnek nincs semmi köze a tudományhoz. Azt az állítást sem illik a MAB tudományos rendezvé-

⁵ https://mta.hu/mta_hirei/az-akademia-megujult-kuldetese-az-mta-elnoksege-atal-elfogadott-valtozat-110232

⁶ Természetesen mindenkinek lehet saját vallási / politikai hovatartozása, de mivel mindez magánügy, ezekkel a MAB tudományos rendezvényein és a MAB kiadványokban senkinek sem illik kérkednie.

nyein és kiadványaiban hangoztatni, hogy a tudomány által nem vizsgált kérdések, vagy a tudomány jelenlegi fehér foltjai kitölthetők lennének bármely vallás bármely hittételével, mivel erre sincs semmilyen tudományos bizonyíték. Ezzel szemben vallástudománnyal kapcsolatos előadásokat illik tartani a MAB tudományos rendezvényein, és azzal kapcsolatos írásokat is illik megjelentetni a MAB kiadványaiban; a vallástudomány ugyanis olyan társadalomtudomány, amely nem foglalkozik a vallásos hit előfeltevéseivel és a teológia megfontolásaival. A MAB székház szellemiségének tisztán tartása érdekében azt még anyagi térítés fejében sem adjuk bérbe vallási / egyházi / ateista rendezvények megtartása céljából. A vallásos / ateista hit megvallására és mások meggyőzésére szabadon rendelkezésre állnak az egyházak és ateista szervezetek ingatlanjai és rendezvényei, de ezen túl is minden egyéb fizikai és virtuális tér, a MAB székházát, tudományos rendezvényeit és kiadványait leszámítva.

Tudományos illemszabály-részletek 3.

A MAB tudományos rendezvényein és a MAB kiadványaiban nem illik pártpolitikai meggyőződést megvallani, pártpolitikát terjeszteni, illetve bármely pártpolitikát összemოსni a tudománnyal. Azért nem, mert mindennek nincs semmi köze a tudományhoz. A társadalomtudományok ugyan vizsgálnak olyan társadalmi jelenségeket, melyeket befolyásol a mindenkori pártpolitika, de ezt úgy teszik, hogy aktuálpolitikai kérdésekben nem foglalnak állást. A MAB székház szellemiségének tisztán tartása érdekében azt még anyagi térítés fejében sem adjuk bérbe pártpolitikai rendezvények megtartására. A pártpolitikai meggyőződés megvallására és a pártpolitizálásra szabadon rendelkezésre állnak főleg a politikai pártok ingatlanjai és rendezvényei, de minden egyéb fizikai és virtuális tér is, a MAB székházát, tudományos rendezvényeit és kiadványait leszámítva.

Praktikus szempontok

Fenti okokból minden, a MAB székházban tartandó, vagy a MAB által szervezésre kerülő rendezvényt előminősíteni kell „tudományos rendezvény” vagy „nem tudományos rendezvény” címen, és ezt fel kell tüntetni a meghívón. A fenti illemszabályok csak a MAB tudományos rendezvényeire és kiadványaira vonatkoznak.

A fenti illemszabályok betartásának biztosítása elsősorban a MAB tudományos rendezvények szervezőinek, illetve a MAB kiadványok szerkesztőinek a feladata, két módon: 1) egyrészt a tartalom kialakítása során törekedniük kell arra, hogy ne adjanak meg az itt leírtaknak ellentmondó témákat és ne kérjenek fel olyan személyt előadónak és szerzőnek, akitől várható, hogy a fenti illemszabályokat megsérti (például azért, mert már előzetesen is megsértette azokat), 2) másrészt előzetesen fel kell hívniuk a felkért előadók / szerzők figyelmét arra, hogy a fenti illemszabályokat megismerjék, és hogy azokat illik betartani.

Miskolc, 2023. február 21.

Kaptay György,
a MAB elnöke

GRÓF LAJOS

A „Professzor”

Ebben az esztendőben ünnepelték Miskolcon a Szent Anna plébániatemplom felszentelésének 200. évfordulóját. A képviselőtestület és a plébános, Gubala Róbert c. apát úgy döntött, hogy egy emlékkönyvet adnak ki az évforduló alkalmából. Ennek szerkesztésével engem bíztak meg. Az egri érseki levéltár és könyvtár, a miskolci Herman Ottó Múzeum, a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár, a megyei levéltár archívumai és korábbi kiadványok idevonatkozó anyagainak felhasználása mellett kutattam az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában is. Több plébánosról és káplánról találtam itt anyagot, főleg az 1956-os forradalom és szabadságharc utáni megtorlások ügyében. Így az emlékkönyv egyik fejezete a több éves börtönbüntetést szenvedett egyik szentannás káplánról, *Sziklási István*ról szól.

Dr. Takács József

Találtam más, egri egyházmegyes papokról is anyagot. Különösen felkeltette figyelmemet a *dr. Takács József* egyetemi tanár, plébánosról szóló több száz oldalas feljegyzés, melyek négy nagy dossziét töltöttek meg. Ezek közül három személyi dosszié a „Professzor” fedőnevet kapta. Ezekből válogattam ki annyi anyagot, amelyek alapján vázlatosan megismerhető Takács professzor élete, illetve az ellene indított vizsgálatok, (fel)jelentések, házkutatások története.

Előbb azonban néhány bekezdést másolok le dr. Seregély István egri érsek *Takács József öröksége* című, 2002-ben, az Új Emberben megjelent cikkéből.

Húsz éve halt meg Takács József adácsi plébános. Falujában temették el – a zord idők nyilvánosságot kizáró csendjében. Emlékét azonban híven őrzi minden egykori tanítványa, akinek megadta a Gondviselés, hogy 1950–56 között – a mai Eötvös Loránd Tudományegyetemről száműzött teológiai karon – a hallgatója lehetett. Az akkor Budapesti Katolikus Hittudományi Akadémiának nevezett intézmény dogmatika tanszékét vezette. 1956-ban eltávolították Budapestről. Több plébánián lelkipásztorként működött. 1982. január 17-én halt meg Adácson.

Fájdalmas volna, ha eltemetődne szellemi öröksége is, ha emlékezete is elveszne a magyar egyházban. Mivel mi, egykori tanítványai is maholnap az e világi elmúlás sorsára

jutunk, kötelességünknek érezzük, hogy Takács professzor halála 20. évfordulóján felé-
resszük emléket, és maradandóvá tegyük szellemi örökségét. Szeretnénk, ha újra hatékony
lenne igazsághoz töretlenül ragaszkodó hitének és tudásának kincse a megújuló, hívő ma-
gyar élet számára. (...)

Takács professzor teológiájának legnagyobb értéke volt, hogy világos fogalmakat adott
tanítványainak. A skolasztika és a latin teológiai szaknyelv megszűntével ma a különbö-
ző egyetemek saját terminológiája egy bizonytalan kifejezőmódnak engedett teret, ami
megannyi tévedés forrása is lett korunk embere számára. A Takácsnál szerzett tudás min-
denhol megállta a helyét, és biztos alapot adott a további kutatás számára a II. vatikáni
zsínat utáni időkben is. Csak egyértelmű, a katolikus hitletételhez hűséges ismeret
lehet alapja a lelkipásztori igehirdetésnek. A szilárd hitre épülő keresztény élet lehet alapja
a nélkülözhetetlen krisztusi tanúságtételnek.

TAKÁCS JÓZSEF ÉLETRAJZA

Takács József egy borsodi kis településen, Szuhogyon született 1911-ben, szegény
sorsú családba. Édesapja, Takács János napszámos, majd vaskőbányász volt Rudabá-
nyán; édesanyja, Simkó Anna háztartásbeli. Az édesapa az első világháborúban 1914-
ben hősi halált halt, így az édesanyának egyedül kellett gondoskodnia három félárván
maradt gyermeke felneveléséről.

Az 1931-ben letett jeles érettségi vizsgát követően püspöke, Szmrecsányi Lajos egri
érsek Rómába küldte, ahol a Collegium Germanicum et Hungaricum növendékeként
a Gregoriana Pápai Egyetemen folytatott teológiai tanulmányokat. Itt is kiemelkedő
eredményeket ért el: tudására, vitakészségére, széles nyelvismeretére nemcsak tanárai
figyeltek fel, hanem XI. Piusz pápa és államtitkára, Pacelli bíboros (a későbbi XII. Pi-
usz pápa) is. Rómában szentelték pappá 1936-ban, tanulmányait 1938-ban fejezte be,
teológiai doktorátussal és a legjobb diáknak járó aranyérmes kitüntetéssel.

Hazatérvén először fél évig káplán volt Ózdon, majd az Egri Papnevelő Intézet pre-
fektusa (tanulmányi felügyelője), tanára és lelki igazgatója lett. Nevelési elvei miatt
ellentétbe került az érseki iroda vezetőjével, Subik Károllyal, ezért beosztásáról le-
mondott. 1942-től Bátor plébánosaként szolgált, 1947-től az egri kerület espereseként.
1944-ben feljelentették németellenes magatartása miatt. 1948-ban izgatás vádjával vizs-
gálatot indítottak ellene, de a bíróság felmentette. 1949 májusától Törökszentmiklós
plébánosa volt. A negyvenes években országszerte ünnepelt előadónak számított.

1950-ben professzornak nevezték ki a budapesti Központi Hittudományi Akadémia
dogmatika tanszékére. A Hittudományi Akadémián a papnövendékek által rendkívül
tisztelt és becsült professzortól 1956 februárjában az Állami Egyházügyi Hivatal megvon-
ta a működési engedélyt, mivel nem volt hajlandó részt venni (az egyház megosztását cél-
zó) papi békemozgalom tevékenységében, valamint megjelenni a gyűléseiken, és ez a ma-
gattartása, az állami szervek szerint, nem felel meg az elvárt papnevelői tevékenységnek.

A Hittudományi Akadémiáról történt eltávolítása után csak kisebb településeken
működhetett plébánosként: 1956-tól Kácson, 1960-tól Kisnánán, 1962-től Visontán,

1965-től Gyöngyöspátán, 1977-től haláláig: Adácson. Az állambiztonsági szervek éveken keresztül megfigyelés alatt tartották, a plébániáján többször tartottak házkutatást.

Súlyos betegség következtében 1982-ben hunyt el. Utolsó egyházközösségében, Adácson temették el, a temetési szertartást Kádár László egri érsek végezte öt püspök és több mint 250 paptársa jelenlétében.

A „PROFESSZOR” fedőnevű dossziék

(A dossziék anyagai az eredeti helyesírási hibák meghagyásával olvashatók, és dátumuk szerint nincsenek sorrendbe rakva)

BM. HEVES MEGYEI RENDŐRFŐKAPITÁNYSÁG

III/III-1. ALOSZTÁLYA, E G E R

„Szigorúan titkos!”

H A T Á R O Z A T

AZ f- 6869. Sz. Figyelő Dossziének Személyi dossziévá történő átminősítésére.

LÉNÁRT JÓZSEF r.szds. a BM. Heves megyei Rendőrfőkapitányság III/III-1. Alosztályának főoperatív beosztottja vizsgálati munkával, ügynökség és „K”. ellenőrzésen keresztül tanulmányozást folytattam Dr. TAKÁCS JÓZSEF (Szuhoggy, 1911. június 14., Sinkó Anna) római katolikus lelkész Visonta Kossuth tér 9. szám alatti lakos ügyében. A fenti operatív eszközök alkalmazása során ellenséges tevékenységre vonatkozóan dokumentumokat szereztem be, melyeket tanulmányoztam.

Megállapítottam, hogy elszánt ellensége szocialista rendszerünknek és ellenséges bellítottságú papi körökben rendszeresen tesz államellenes kijelentéseket. Keresztény szocialista elveket vall, és azokat terjeszti bizalmas baráti körében. Szocialista államunk törvényeit és vezetőit nem ismeri el. Egyedül a pápai irányítást ismeri el maga fölött. Szocialista államunk vezetőit és hűséges tagjait politikai meggyőződésük miatt gyűlöli. Környezetében gyűlöletet kelt szocialista államunk és vezetői ellen. Gyűlöletet szít a papi békemozgalom és annak tagjai ellen.

A birtokunkban lévő „K”. anyagok bizonyítják, hogy levelezési kapcsolatban áll FENYVESSY JEROMOS emigráns dominicanus szerzetessel, aki jelenleg a nyugat-Németország-i Köln-ben működik. Leveleiben híreket közölt a magyarországi viszonyokról, ezenkívül saját és bizalmas baráti köre részér dollár segélyeket kér. Két pap társával együtt egy „Rózsika néni” nevű nőt felkészített a nyugat-németországi kiutazásra, aki FENYVESSY-vel fel is vette a kapcsolatot s rajta keresztül 200 dollárt kapott.

„K”. ellenőrzés során több ellenséges tartalmú levele birtokunkba került. Állandó levelezési kapcsolatot tart fenn Dr. MESTER ISTVÁN pápai kamarással, ki jelenleg a Vatikánban levő Pápai Magyar Intézet vezető munkatársa, s aki hazánk ellen hírszerzést végez Vatikán részére. Leveleiben elítéli államunk és Pártunk politikáját,

és intézkedéseit. Ellenséges tartalmú beszámolóival lejárhatja Róma előtt a magyar papi békemozgalmat, egyszerű tagjait és vezetőit. A birtokunkban lévő ügynöki jelentések szerint turistákon keresztül is illegális kapcsolatot épített ki a Vatikánban működő magyar papi emigrációval. E turistákon keresztül ellenséges tartalmú beszámolókat ad állami és egyházi eseményekről, továbbá híreket kap a Vatikán Magyarország ellenes tevékenységével kapcsolatban. Ez utóbbiakat saját ellenséges tevékenysége folytatásánál felhasználja.

Párhuzamos ügynökségen keresztül tudomásunkra jutott, hogy Dr. VERMES RÓBERT körzeti orvos, borsodbótai lakost (KISS PÁL, FÜZESSI ISTVÁN, DR. BODÓ ALADÁR és DR. PÓKA JÁNOS rk. lelkész kapcsolatainak segítségével) 1963. nyarán felkészítette Olaszország-i útjára és megbízatásokkal látta el. VERMES az olaszországi útja során Vatikánban is járt és a pápai Magyar Intézetben TAKÁCS útmutatása szerint beszámolót adott az egri egyházmegyében folyó munkáról. VERMES a kint tartózkodása során 200 dollárt kapott az emigráns papoktól, melyet hazatérése után TAKÁCS JÓZSEF két bizalmas papi kapcsolata (Dr. GÁL JÓZSEF és FÜZESI ISTVÁN) részére fizetett ki. Ezzel Dr. VERMES RÓBERT papi segédlettel elkövette a forint kiajánlás büntetettét. Megállapítást nyert, hogy TAKÁCS aláírása alapján Róma papi személyeknek segélyt folyósít különböző ürüggyekkel.

A birtokunkban lévő dokumentum bizonyítja, hogy Dr. TAKÁCS JÓZSEF az ellenséges tevékenység végzésében igen aktív. A Vatikán reakciós politikáját a legelszántabban védi és azt minden erejével igyekszik érvényesíteni. Bigott egyházi személyiség, aki a szocialista rendszer elleni munkájában akadályokat nem ismer. Arra vágyik, hogy az „egyház védelme” során a kommunisták elleni küzdelemben „mártír halált haljon”. Ellenséges egyházi személyekből bizalmas baráti kört hozott létre, akik politikai szemszögből hozzá hasonlóak. Ellenséges tevékenységük folyamán egymást támogatják. A birtokunkban lévő dokumentumok alapján

h a t á r o z a t o t h o z t a m

az F – 6869. számú Figyelő dossziének Személyi dossziévé történő átminősítésére „PROFESSZOR” fedőnév alatt.

Eger, 1964. február 11-én.

Egyetértek:

BUJDOSÓ SÁNDOR r.szds.
alosztályvezető.

LÉNÁRT JÓZSEF e.szds.
főop.beosztott.

Engedélyezem:

NAGY SÁNDOR r.örgy.
osztályvezető.

II.

Kompromittáltságát, veszélyes kategóriába való tartozását az alább részletesen felsejolt dokumentumok bizonyítják:

– dr. Takács József 1948. március 12-én kelt levele dr. Czapik érsek címére. Kommunista ellenes nézeteiről szól.

– „Holló” fn. ügyn. 1952. okt. 8-i jelentése. Takács ellenséges kijelentései a püspökökkel kapcsolatban.

– „Jánosi” fn. ügyn. 1947. április 26-i jelentése. Dr. Takács ellenséges tartalmú levelet írt dr. Brezanóczy Pál egri apostoli kormányzónak dem. pol. meggyőződése miatt.

– „Jánosi” ügyn. 1958. szept. 3-i jelentése. Takács zug lelkipásztorkodással foglalkozik és a Püspöki Kar elnökét feljelentette Rómában dem. magatartása miatt.

– „Asztalos” ügyn. 1961. jún. 20-i jelentése. Takács és kapcsolatai ellenséges magatartása.

– „Óvári Gyula” ügyn. 1961. november 29-i, december 13-i és 1962. május 2-i jelentései. Takács illegális tevékenysége, fanatikussága és rendszer ellenessége.

– 1958. február 17-én kelt K. anyag. Takács a papi békemozgalom tevékenységéről számol be dr. Mester István vatikáni papnak.

– 1961. augusztus 15-i K. ellenőrzési anyag. Takács ellenséges nézeteiről számol be a vatikáni Mester Istvánnak.

– 1963. március 5-én kelt K. ellenőrzési anyag Mester István címére. Takács ellenséges felfogásáról számol be.

– 1958. dec. 5-én készített jelentés, amely igazolja, hogy Kács községben az ifjúság körében illegális lelkipásztorkodást folytatott.

– Dudás János kisházaai tsz. elnök 1963. március 26-i feljegyzése Takács demokrácia ellenes tevékenységére vonatkozóan.

– Reviczky Ottó kisházaai iskolaigazgató 1963. március 26-i feljegyzése Takács dem. ellenes magatartására vonatkozóan.

– „Papp Sándor” fn. ügyn. 1960. jún. 20-i jelentése Takács titkos püspökségéről.

– „Sáros” fn. ügyn. 1961. március 25-i jelentése Takács titokban történt püspöki felszenteléséről.

– Hrotkó Géza őrizetes 1961. március 31-i vallomása Takács ellenséges tevékenységéről.

III.

Indoklás

1. A határozatban írt adatokat bizonyító dokumentumokat az alábbiak szerint ellenőriztem.

„Holló”, „Jánosi Ferenc”, „Hevesi”, „Szilárd”, „Asztalos János”, „Óvári Gyula”, „Erdős András”, „Papp Sándor”, „Egri Zsolt”, „Sáros” fn. ügynökök jelentése útján ellenőriztük Takács Józsefet és megállapítottuk, hogy fanatikus ellensége a szocia-

lista rendszerünknek. „K.” ellenőrzésen keresztül folyamatosan ellenőrzés alatt áll. Megállapítást nyert, hogy bel- és külföldi kapcsolataival ellenséges tartalmú levelezést bonyolít le. Vizsgálati munka során ellenséges tevékenységére vonatkozóan több dokument került a birtokunkba.

2. Az anyag értékelése során felszabadulás előtti és utáni társadalmi helyzetére, körülményeire vonatkozóan az alábbiakat állapítottam meg:

Középiskoláinak elvégzése után Rómában a Gregorián Egyetemen tanult. 1938-ban szentelték pappá. Római tanulmányi versenyeken kitüntetésekert szerzett és a pápa kedvence lett. A II. vh. alatt németellenes magatartást tanúsított, melynek következtében a német katonai parancsnokság kifogásokat emelt ellene. A felszabadulás után szembe fordult népi demokratikus rendszerünkkel. Jelenleg ádáz ellensége a szocialista eszméknek. Mint keresztény szocialista csak a pápai vezetést tartja számára elfogadhatónak. ellenséges magatartása miatt a Budapesti Központi Hittudományi Akadémiáról, mint tanárt elbocsájtották és büntető plebániára került. Mint plebános mindenütt szembe került a községi tanácselnökökkel, Tsz. elnökökkel, iskolaigazgatókkal és a kommunista pedagógusokkal. A hitélet szervezése területén túlbuzgó. Makacs természetű pap, aki sok ellenséges tartalmú brossurát és kéziratot készített az elmúlt években. Magaköré gyűjti a legreakciósabb papokat, akik a valóságban csalhatatlannak tekintik és mindenben követik.

★

B.M. Hevesmegyei Rendőrfőkapitányság
Politikai Nyomozó Osztály, V. alo.

„Szigorúan titkos!”

Adta: „Jánosi Ferencz” ü.

vette: Lénárt hdgy.

idő: 1957. ápr. 10-én.

Tárgy: Dr. Takács József plébánosról. Kács

J e l e n t é s

Teológiaiilag rendkívül képzett pap. Szélsőséges természetű. Fanatikus Rómapárti. A budapesti Hittudományi Akadémiáról hajthatatlan magatartása miatt 1956-ban az állam kívánságára menesztették. Több nyelven beszél, köztük héberül is. Rendkívüli tehetség. Rómában, ahol a világ legkiválóbb tanulói hallgatták a teológiát, nyilvános vitákon (filozófiai és teológiai) a pápának több alkalommal elnyerte aranyérmét. XII. Pius pápa személyesen is ismeri és működését bizonyos mértékben figyelemmel kíséri, Lelkigyakorlatos beszédében, melyet több mint egy évvel ezelőtt tartott a papságnak, kifejtette röviden, de valósen, hogy a papi békemozgalom nem papi feladat: „aki nem tud mit csinálni, az ilyesmivel foglalkozik”.

Eger, 1957. ápr. 10-én.

„Jánosi Ferencz” ü. sk.

BM. HEVES MEGYEI RENDŐRFŐKAPITÁNYSÁG

III/III. Alosztálya. E g e r.

„Szigorúan titkos!”

Tárgy: Dr. TAKÁCS JÓZSEF rk. lelkészről...

J E L E N T É S

Eger, 1965. szeptember 15.

Jelentem, hogy nevezett személy ellenőrzése során több oldalú értesülést szereztünk arról, hogy *Szent József éltéről* és munkásságáról könyvet ír, melyet a rk. egyház reakciós beállítottságú tagjai igen nagy érdeklődéssel fogadtak. A kéziratot többen áttanulmányozták és elismerőleg nyilatkoztak róla. Éppen ezért a feldolgozó munka folyamán úgy terveztük, hogy lakásán titkos kutatást fogunk végre hajtani. Azonban 1965. augusztus 19-én kapott „K” ellenőrzési anyagból tudomást szereztünk arról, hogy a mű kézírata az ÁEH-ban van. Felkerestem *Nagy László* elvtársat az ÁEH katolikus főosztályvezetőjét és a kéziratot kölcsön kértem tanulmányozás céljából. Nagy László elvtárs elmondta, hogy kimondottan elvi okokból nem járultak hozzá a kiadatáshoz. Ugyanis a művet a nyugat-német Herder könyvkiadónál akarták kiadatni.

A könyv teljes mértékben vallásos, nyílt ellenséges kijelentéseket nem tartalmaz. Politikai célja május elsejének egyházi ünneppe nyilváníttatása. Tekintettel arra, hogy jelenleg más mű készítéséről nincs tudomásuk, így a jelen időben nem tartom célszerűnek a tervezett titkos kutatás végrehajtását.

Láttam

BUJDOSÓ SÁNDOR r.szds.
alosztályvezető.

TAR ISTVÁN r.alhdgy.
op. beosztott.

★

BM. HEVES MEGYEI RENDŐRFŐKAPITÁNYSÁG

III/III. Alosztálya. E g e r.

„Szigorúan titkos!”

J A V A S L A T.

E G E R, 1966. május 24-én.

J a v a s l o m Dr. TAKÁCS JÓZSEF (Szuhogy, 1911. jún. 14. Simkó Anna) Gyöngöspata Fő u. 61. sz. alatti lakos alap nyilvántartásba való meghagyását az alábbi indokok alapján:

Nevezett 1946-47-ben mint pap, a szószékről rendszeresen uszított a demokrácia ellen. 1948-ban izgatás btt. miatt eljárás volt ellene, a Bp. NB. Különtanács NB. 43/48. szám alatt a Bp. 315 § alapján a vádat elejtette.

Ellenséges tevékenysége miatt 1963. május 13-án külön op. nyilvántartásba vettük, 1984. február 11-én Figyelő dossziéját Személyi Dossziévá minősítettük át. Az ellenőrzések során megállapítottuk, hogy jelenleg is ellenséges beállítottságú. Keresztény szocialista elveket vall, azokat terjeszti bizalmas baráti körében. Egyedül a pápáirányítását ismeri el maga fölött. Róma gyermekének vallja magát, mártírságra vágyik. Levelezésen és kiutazókon keresztül aktív kapcsolatot tart fent az emigrációban élő FENYVESSY JEROMOS és Dr. MESTER ISTVÁN reakciós beállítottságú rk. plebánosokkal, valamint más nyugati rk. egyházak vezetőivel. Ezeket tájékoztatja a magyarországi viszonyokról, a békepapi mozgalomról. Több esetben kapott nyugatról segélyeket. Ellenséges beállítottsága miatt szükségesnek tartom további ellenőrzését.

Anyagai: Sz-6707, V-27239, V-77925, O-8412/1-3, O-975/12. számú dossziékban található.

Egyetértek:

BUJDOSÓ SÁNDOR r.szds.
alosztályvezető.

TAR ISTVÁN r.alhdgy.
op. beosztott.

Jóváhagyom:

NAGYSÁNDOR r.alezr.
Biz. elnöke.

★

BM.HEVES MEGYEI RENDŐRFŐKAPITÁNYSÁG

III/III. Alosztálya, E g e r.

SZIGORÚAN TITKOS!

Tárgy: „PROFESSZOR” fn. Szem. Dosszié ügyben...

J E L E N T É S

E g e r, 1966. szept. 30.-án.

Jelentem, hogy HORVÁTH FERENC r.fhdgy. elvtárs, a BM. Győr-Sopron Megyei RFK.-ság Pol. Osztályának egyházi csop. vezetője – telefonon keresztül – tudomásomra hozta, hogy izgatás alapos gyanúja miatt előzetes letartóztatásba helyeztek és terheltté nyilvánítottak egy győri szerzetest, aki államellenes tartalmú brossúrárt készített több pld.-ban és reakciós papi ismerősei körében terjesztette. A letartóztatott szerzetes 3 pap kapcsolatánál már házkutatásokat tartottak, s az ellenséges anyagokat megtalálták.

A letartóztatásban lévő szerzetes beismerte, hogy a megyénkben működő „PROFESSZOR” is kapott egy példányt az ellenséges anyagból. Kérte, hogy az Osztály Vezető Elvtárrsal és a központi szakalosztály vezetőjével beszéljük át az ügyet, s amennyiben engedélyezik, „PROFESSZOR”-nál tartsunk házkutatást. A győri elvtárrsal

történt megbeszélés után NAGY r.alez. elvtárs beleegyezését adta. DR. TÓTH IMRE r.örgy. elvtárs a központi szakosztály helyettes vezetője szintén aktuálisnak tartja a házkutatást. Előzetes engedélyek alapján 1966. október 4.-én a házkutatást megtartjuk, melyen Győrből részt vesz CSEKE r.örgy. elvtárs, vizsgáló tiszt, aki az általuk készített házkutatási parancsot is magávalhozza.

Házkutatás során a győri elvtársakat érdeklő dokumentumon kívül az alábbi dokumentumokat véljük megtalálni:

1. „JÁNOSI” fn. ügyn. 1957. ápr. 26.-án jelentette, hogy „PROFESSZOR” 3 db. ellenséges tartalmú, saját nevével ellátott levelet írt DR. BREZANÓCZY egri püspöknek, amiben lemondását követeli, mert a kommunistáknak köszönheti vezető beosztását. Ezeknek másod pld.-ai vannak a birtokában.

2. „JÁNOSI” 1958. szept. 3.-i jelentése szerint GRÖSZ érseket feljelentette Vatikánál, amiért a kommunistákkal lepaktált. A feljelentést megküldték GRÖSZ-nek. Ezzel kapcsolatban másolat, vagy levél van a birtokában.

3. „KÁROLY”, „EGRI ZSOLT”, „TÓTH JÓZSEF” és „SÁROS” fn. ügynökök 1958.,39, 60, 61-es jelentéseik szerint Vatikán titokban püspökké szentelte, hogy a földalatti egyház életet megszervezze. Kinevezései és felszentelési okmányok lehetnek birtokában.

4. RÉDLY és HROTKÓ nevű teológusok 1961.-ben államellenes összeesküvés miatt letartóztatásba kerültek és vallomást tettek arról, hogy az összeesküvésről „PROFESSZOR”-t tájékoztatták, aki egyetértett velük. Erről feljegyzés lehet a birtokában, vagy levél.

5. „PÁL” ügyn. 1964. jan. 29.-én jelentette, hogy „PROFESSZOR”-nak van egy orvos kapcsolata, aki rendszeresen jár Nyugatra, s aki összekötőjük az emigrációban élő ellenséges egyházi vezetőkkel. Eddigi adataink szerint ez az orvos DR. LUKÁCS LÁSZLÓ Bp.-i lakos főorvos, akivel folyamatosan levelezést folytat. Ezzel kapcsolatban levelek, feljegyzések vannak birtokában.

6. „PÁL” fn. ügyn. 1964. ápr. 1-i jelentése szerint „PROFESSZOR” Szt. Józsefről könyvet készített és azt DR. PÉTERI püspöknek adta át szakvéleményezésre. Majd az ÁEH.-hoz juttatta el azért, hogy kiadását engedélyezzék, mert az NSZK.-ban működő Herder-cégnél akarja kinyomtatni. Engedélyt nem kapott. Ezért DR. MESTER ISTVÁN ellenséges emigráns pappal vette fel valahogy a kapcsolatot. DR. MESTER az 1965. febr. 28.-án kelt K.anyag szerint „PROFESSZOR”-t értesítette, hogy a kiadást illetően végleges választ akkor adhat, ha a könyvet megkapta Magyarországról. A könyv valószínű FENYVESSY JEROMOS kölni emigráns dominikánus szerzeteshez került, ugyanis ő a nyugaton működő Katolikus Magyar Írószövetség vezetője, s egyben az Amerikai Magyar Kiadó vezetője, egyben a CIC. embere. Erről a dominikánus 1966. júl. 28.-i K.anyagja tanúskodik, amelyben az áll, hogy 100 DM.-et küld, s szeptembertől folyamatos lesz a pénzküldemény a „Fekete Palást” ügyben. Ezzel kapcsolatban levelek vannak a birtokában.

7. FENYVESSY több K.anyagja tanúsítja (1963. szept. 19., okt. 1.-i dátumú), hogy egy „RÓZSIKA néni” nő járt Kölnben és 200 DM-et vett fel, amit visszatérése után

magyar pénzben „PROFESSZOR”-nak ad át. Ez Ft. kijánlás. Ezzel kapcsolatban levelek vannak birtokában.

8. 1964. jan. 18.-án a BM. I Csfésgről jelentették, hogy „PROFESSZOR”-nak egy magyar pap megbízottja járt a vatikáni PMI-ben, aki 200 USA. dollárt vett fel költőpénznek, s ennek értékét itthon Ft.-ban „PROFESSZOR”-nak és egy GÁL nevű papnak fizeti ki. Ez szintén Ft. kijánlás. Idevonatkozó levelek és feljegyzések lehetnek birtokában.

9. KISS r.örgy. elvtárs, a BM.III/III/1—a. alosztály op. tisztje 1964. nov. 21.-én adott tájékoztatása szerint, valamint FENYVESSY 1964. febr. 4 és 66. okt. 4.-i K. anyaga szerint az Amerikai Magyar Kiadótól „PROFESSZOR” postai úton megkapta az „Örök Magyarország”, „Katalógus”, „Kölntől-Kölnig”, „Szentföld”, „Citerás lány”, „Egy élet mérlege”, „Új Hungária”, „Szentföld”, „Der Popst im Heiligen Land”, „Das missverstendene Karil”, „Es gipl moch Winder” és „Erlösta Lében” c. ellenséges kiadványokat. Ezeket FENYVESSY és MÉRŐ FERENC emigráns papok írták álneven. Ezekkel kapcs.-ban levelek és a dokumentumok a birtokában vannak.

10. Az I.-es Csfég tájékoztatása szerint KATONA FARKAS soproni rk. pap 1965. nyarán Vatikánban járt és írásos jelentést készített, majd javaslatokat tett a magyarországi egyházi helyzetről, és a papi békemozgalom és az állam ellen foganatosítandó intézkedésekről. KATONA 1965, 66. nyarán „professzor”-t LEVELEKBEN HÍVTA a Soproni hetekre „fontos” összejövetelekre, ahol értesüléseink szerint NSZK. rk. papok vettek részt. Az összejövetelekre el is ment. KATONA „villanyserelés” céljából rendszeresen megfordul „PROFESSZOR”-nál. Ez a virágnyelvű ellenséges összejövetelekre utal. „PROFESSZOR” elszánt ellensége rendszerünknek és a papi békemozgalomnak. KATONA javaslatai, a Soproni hetek és a „villanyserelések” között összefüggések vannak. Ezzel kapcsolatos levelek, feljegyzések vannak birtokában.

11. „PROFESSZOR” által küldött K.anyag arról tanúskodik, hogy Dr. JULIUS DÖPFNER müncheni kardinálissal bizalmas kapcsolata van. Azzal kért a nyugatnémet főpaptól márkasegélyt, hogy ő a GRŐSZ-féle ellenséges papok közé tartozik, s ezért üldözött. 1966. febr. 22.-i K.anyag szerint a kardinális 10 000 DM.-et (nyugatnémet márkát) küldött címére. Emögött szintén ellenséges akció, vagy Ft. kijánlás rejlik. Levelek vannak a birtokában.

12. DR. MESTER ISTVÁN Vatikánban az egyházi reakció vezető képviselője. „PROFESSZOR” rendszeresen, és ellenséges hangnemben tájékoztatja leveleiben a hazai állami és egyházi eseményekről. Erről K.anyagok tanúskodnak. MESTER valamelyik imperialista hírszerző szervvel is kapcsolatot tart fenn. Levél másolatok, feljegyzések lehetnek birtokában.

LÉNÁRT JÓZSEF r.örgy.
főop.beo.

Egyetértek:

Nagy Sándor r. alezr.

Osztályvezető.

Tárgy: Takács József rk. lelkész
ellenséges tevékenységéről...

ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS

E g e r, 1969. február 17-én.

J e l e n t e m, hogy *Dr. Takács József* (Szuhogy, 1911. június 14. Simkó Anna) rk. esperes-plebános, Gyöngyöspata, Fő u. 61. sz. alatti lakost – folyamatosan elkövetett kommunista és állam ellenes tevékenysége alapján – 1963. május 13-án vettük a veszélyes ellenséges elemek külön operatív nyilvántartásába. F-6869. sz. Figyelő Dossziéját – 1964. február 11-én – átminősítettük „PROFESSZOR” fedőnéven, Sz-6707. sz. alatt Személyi Dossziévá. Az eddig végzett folyamatos ellenőrzések során – párhuzamosan foglalkoztatott ügynökök, „K”. ellenőrzés, III/e. rendszabály, külső megfigyelés, a Győr megyei társosztály vizsgálati munkája és társadalmi kapcsolatok útján – az alábbiakat állapítottuk meg.

Bányász családból származik. Elemi iskoláit szülőfalujában végezte. A Ciszterci Rend gimnáziumában érettségizett 1931-ben. Teológiára jelentkezett, s felvétel után az egri érsek Rómába küldte a Gregoriana Pápai Egyetemre. Itt 3 esetben nyert I. díjat tanulmányi versenyeken. A „pápai aranyérmeket” személyesen vette át XI. Pius kezéből. Kapcsolatba került egyik tanárával, akiből később a XII. Pius pápa lett. 1938. tavaszán avatták a dogmatikai és filozófiai tudományok doktorává. Felszentelése után hazajött, s XI. Pius pápa tanácsára kinevezték lelkiigazgatónak az Egri Érseki Hittudományi főiskolára. A „pápa kedvenceként” gőgöt, nagyképűséget, tudálékosságot és lenéző modort gyakorolt környezetében, s „butáknak” titulálta tanártársait. Összeférhetetlensége miatt intrikus légkör vette körül, melyből lemondással került ki.

1942. tavaszán Bátor községbe került plebánosi minőségben. A II. világháború éveiben nacionalista és keresztényszocialista propaganda tevékenységet fejtett ki a „haza javára”. Egyházi Lapok nevű újság 1943-as kiadásában jelent meg „A magyar fajta egészségéért” c. írása. „A keresztény alap”, „Isten és ember a történelemben”, „Krisztus és a nemzetek” c. munkái 1943-ban, a „Hősi lelkület” 1944-ben lettek publikálva a Magyar Kultúra folyóiratban. 1944. végére kiábrándult a nyilasok által gyakorolt „nemzeti” politikából, mert a batori plebániára beszállásolt hitlerista szds előtt „...a német nemzetet és hadseregét legnagyobb mértékben megbántotta és ócsárolta...”, s hangoztatta, hogy „...szívesebben látja a bolsevizmust az országban, mint a német hadsereget...” A szds. 1944. november 2-án kelt feljelentése C z a p i k érsek birtokába jutott, aki megvédte, mint „ellenállót”.

Kommunista és állam ellenes tevékenysége:

Felszabadulás utáni években szembe fordult a kommunistákkal, mivel tapasztalta, hogy a demokratikus és szocialista forradalmi intézkedések nem kedveznek az általa óhajtott keresztény szocializmusnak. Elővette XI. Pius pápa „Az istentelen kommunizmusról” c. enciklikáját, mely 1937. április 1-én jelent meg magyar nyelvű kiadásban.

1966. október 4-én fogatosított házkutatás alkalmával lefoglaltuk az enciklikát, mert adataink szerint tartalmát rendszeresen terjesztette környezetében, s a benne meghatározott alábbi kommunista ellenes elvek és célok elérésére törekedett a gyakorlati tevékenysége során:

„...A kommunizmus maga rossz. Semmiféle téren nem szabad vele közreműködni, ha a keresztény kultúrát megmenteni akarjuk... Övszer: a keresztény hitélet felújítása... Kötelesek... a fölforgató istentelen propaganda kártevését saját országunkban megakadályozni... Az egyház hivatásánál fogva magára vállal... földadatot... a kommunizmus leküzdése és letörése céljából... Hogy az óhajtott célt minél hamarabb elérjük: a Katolikus Egyház nagy küzdelmét a kommunizmus... világmozgalmával szemben Szent Józsefnek, az egyház... védőszentjének pártfogása alá helyezzük... Ő a munkásosztályhoz tartozik... Példája a keresztény igazságosságnak, melynek a társadalmi életben uralkodnia kellene...”

Könyvet írt „munkás” Szent Józsefről, amit illegálisan küldött Rómába *Dr. Meszter István* Emigráns egyházi vezetők, kiadás céljából. Névnapijait rendszeresen május 1-én tartja meg, amióta Vatikán a kommunizmus elleni harc „védőszentjének” napjává nyilvánította a nemzetközi munkásosztály ünnepét. Saját magából élő „munkás” Szent Józsefet kreált, s mint egy „védőszent” harcol a szocializmus és kommunizmus, valamint a Hazafias Népfront papi békemozgalom ellen.

– Mint batori plebános, igyekezett megakadályozni azt, hogy a plebánia földjét házhelynek felosszák a dolgozó parasztok között. Ezért követelték áthelyezését. *Szecsó János* kommunistát – mint a község Nemzeti Bizottságának elnökét – megállította az utcán s a szemébe mondta, hogy „...piszok és mocsok az egész kommunista banda...”

– „BERNÁTH” fn. ügynök jelentései szerint törökszentmiklósi plebános korában 1950. végéig „...nyíltan és leplezetten harcolt a KP. befolyása ellen... Ifjúság körében... feltárta a kommunista ideológia „rossz” oldalait... Hangoztatta, hogy... a Református Egyház... elárulta a Róm. Kat. Egyházat...” pedig „...neki sem érdeke a kommunistákkal együttműködni...” Jövőben „az rk. egyház egyedül fogja megvívni harcát a kommunizmus ellen.”

– „HOLLÓ” fn. ügynök 1952. október 8-án jelentette, hogy *Szörényi László* parádi plebánosnál volt *Dr. Takács József* Bp-i teológiai tanár. s kijelentette: „...rendszerváltozás után minden magyar püspököt levált Vatikán.”

– *Dr. Takács Józsefről* az 1952–53-as években elterjedt, hogy „...titokban felszentelték püspököknek...” Vatikánban „akkoriban attól tartottak, hogy több püspököt letartóztatnak. Hogy az egyházkormányzásban fennakadás ne álljon le, azért a pápa titokban

kinevezett püspököket...” – jelentette „PAPP SÁNDOR” fn. ügynök, 1960. június 20-án. Hasonló tartalmú jelentéseket kaptunk „EGRI ZSOLT”, „TÓTH JÓZSEF” és „SÁROS” fn. ügynököktől. De a titkos püspökségre vonatkozóan hiteltérdemlő dokumentumokat nem tudtunk beszerezni.

– „HÁROS JÁNOS” fn. ügynök 1959. szeptember 23-án jelentette: Dr. Takács Czapik érsekkel is összeveszett, mert nem helyeselte politikáját... Éles nyelvvel igen sok ellenséget szerzett magának... Egyre erőszakosabbá kezdett válni... a Budapesti Hittudományi Akadémián, mert „elvárta, hogy amit ő mond, azt fogadja el mindenki. Nem is mertek neki ellentmondani... Politikai magatartása reakciós. Szinte kereste a meghívásokat, hogy szerepelhessen... Nagyon szerették beszédeit, mert egy egészen „érdekes” felfogás tükröződött belőlük...”

– 1956. október 15-én a következő tartalmú levelet küld *Dr. Hamvas Endre* Csanádi püspök címére: „...a mi kerületünkhöz is eljutott Nagy-méltóságodnak a Hazafias Népfront ügyében kiadott... buzdítása. Ilyen megrendelésre készült nyilatkozatot többet is láttunk már... A Népfront vezetői megparancsolták, hogy a pap cégér, eszköz és szekértoló legyen, akit felhasználnak, de megvetnek... A rendszer... vétett az egész magyar nép ellen. Mennyi magyar élete lett keserű az „önkéntes” TSz-esedés következtében! 1950-ben ilyesmire kötelezte el magát a Püspöki Kar... Akkor volt a legnagyobb önkény és erőszak az országban. A Püspöki Kar talán dicséretet kapott Rómától az akkor viselt dolgai miatt, hogy Nagyméltóságod még most is az akkor szeretettnek vélt tőkéből akar megélni...” A levél 2. pld-át lefoglaltuk az 1966-os házkutatás során.

– „JÁNOSI FERENC” fn. ügyn. 1957. április 26-án jelentette: *Dr. Brezanóczy Pál* egri helynök panaszkodott *Csontos Barna*, *Arnóti Mihály* és *Csépanyi Ferenc* papoknak, hogy az 1956-os ellenforradalom alatt és után 3 db. levelet kapott Dr. Takács József kácsi plebánostól, melyekben a „legdurvább támadó hangon” követelte a lemondását, mert nem Vatikántól kapta beosztását, hanem a „papi békemozgalomnak köszönheti” azt. „Ilyen minőségben hogy meri vezetni az egyházmegyét, mi címen meri zaklatni a papságot.”

– 1958. szeptember 29-én kelt levelében kérte az Új Ember katolikus hetilap szerkesztőségét, hogy kácsi címére küldjék meg Mindszenty bíboros 1956. november 3-i beszédjének teljes szövegét. Szerkesztőség az 1958. okt. 18-i válaszlevelében tudomására hozta, hogy a „szóbanforgó rádióbeszédet nincs módunkban megküldeni, mert az egyet jelentene az engedély nélküli sajtóterjesztés bűncselekményével.” A szerkesztőség azt várja, hogy a Takács kérő levelében „említett társaság vitájának szenvedélyességét... sikerül lecsillapítani” a válasz alapján. (A levél házkutatás során került birtokunkba).

„SZILÁRD” és „KASZNÁR” fn. ügynök 1959. július 17-én, 1960. okt. 17-én kelt jelentéseik alapján megállapítottuk, hogy Kácson töltött éveit alatt a szélsőjobboldali *Dr. Vízny Miklós* tibolddaróci és *Dr. Szentkláray Kornél* bükkábrányi plebánosokkal vitázott „szenvédélyességgel” Mindszenty ellenforradalmi tevékenységéről.

– 1958. december 5-én kelt rendőri jelentés arról számol be, hogy a kácsi tanács, párt és tantestület vezetői szerint Takács „magához ragadta az ifjúság nevelését, ki-

rándulást akart szervezni, de megakadályozták”. Ölbey Jolán nevű apáca házvezető-nőjével együtt az 1957. november 7-i választások idején elvitték a szavazólapokat, s üres papírszeletekkel szavaztak a Hazafias Népfront jelöltjeire. Kácsi ellenséges tevékenységét – „ÖVÁRI” fn. ügynök 1961. november 29-i jelentése szerint – *Béres János* nevű plebános barátja így méltatta: „Ott már nem bírtak vele. Minden kommunistát lehangosított... Nem ment semmi ügyük... Az oroszok ott üdülőt akartak csinálni, de Ő ellene fordult” embereivel együtt.

– 1963. március 26-án feljegyzést juttatott el hozzánk Dudás János kisházi TSz. elnök. Írta: eddig szerződéses alapon használták a helyi plebánia istállóját. Dr. Takács „nem volt hajlandó arra, hogy a törvényes kereteken belül” az újabb szerződést megkötse. Igyekezett mindig felborítani terveinket... 4 db. levelet küldött a Hunyady TSz. Elnöke címére, „melyekben rabló, más tulajdonát jogtalanul bitorló TSz... becsmerlő kitételeket alkalmazott.” Az elnököt pedig „szemtelen, csibész, csirkefogó és gazember” jelzőkkel illette.

– *Liener Béla* vécsi plebános névnapot tartott 1963. április 25-én, melyre meghívta Dr. Takács József visontai, *Tassy Ferenc* markazi plebánosokat és „ERŐS ANDRÁS” fn. ügynökünket, aki 1963. május 13-án kelt jelentésében így számolt be az eseményekről. Dr. Takács elmondotta, hogy Mindszenty a tárgyalások előfeltételeként olyan követelményeket támasztott a Magyar Kormánnyal szemben, melyek „méltóak egy magyar főpaphoz.” Ezek a következők: „Haladéktalanul töltsék be az esztergomi prímási széket a magyar állam jóváhagyásától függetlenül. Kössön a magyar állam és az egyház rövid és világos konkordátumot, mely a teljes egymástól való függetlenséget jelentené. Legyen vallás szabadság az országban, különösen a pedagógusok számára, minden állami fenyegetés nélkül. Plebániákat kizárólag az egyházmegye vezetője töltsön be az államtól függetlenül, megfelelő személyekkel.” Hangoztatta Takács azt is, hogy államunknak „anyagi érdeke fűződik” a Mindszenty-ügy megoldásához. „Pénzre van szüksége, mégpedig dollárra, de USA csak abban az esetben ad kölcsönt, ha rendeződnek a kapcsolatok a Magyar Állam és Vatikán között.”

– *Mester István* Rómában élő emigráns egyházi vezetőknek írt – 1961. augusztus 5-i „K” anyag szerint, hogy „olvashatod a Vigilia és Új Ember vonalas írásait.” A szocialista államban uralkodó felfogás vonalán mozog. Nincs komoly vallása, se világnézete.” Hogy a „sajtónk mit ír az új pápáról, az nem sokat számít, hiszen tényeiben néhány %-ban igaz” – írta 1963. július 1-én Miskolc, II. Újtelep 17/1. sz. alatt lakó *Takács Márta* nevű unokahúgának, aki gimnáziumi tanárnő s bigott vallásos személy.

– „PÁL JÁNOS” fn. ügynök 1963. november 28-i jelentése, és *Császti Gyula* gyöngösi prépost – társadalmi kapcsolata 1964. január 8-i tájékoztatása alapján tudomásunkra jutott, hogy az 1963. októberében a gyöngyöstarjáni plebánián kerületi gyűlés volt, ahol kb. 10 pap előtt Dr. Takács kijelentette: „Minek küldi a Főhatóság a sok hittankönyvet? Növendékünk nincs. Ha meg másnak eladjuk, állami vonalon felelősségre vonnak illetéktelen sajtóterjesztésért... Miért nem intézkedik a Püspöki Kar, vagy az Egri Főhatóság gyerekek beiratkozása és hittanra járása érdekében? A magyar Rk. Egyház vezetősége... opportunisták, Engedik, hogy a kommunisták sa-

ját belátásuk szerint cselekedjenek.” Kovács József gyöngyöstarjáni esperes iparkodott hozzászólásának hangját mérsékelni. Felszólalásával megbotránkoztatta Terényi László gyöngyössolyosi plebánost is.

– 1964. május 1-én névnapot tartott visontai plebániáján, ahol vendégként megjelentek: Kovács József nagyfügedi, Tassy Ferenc markazi, Kovács János detki, Liener Béla vécsi, Sonyovszky József domoszlói, Kiss Pál recski, és Szörényi László parádi plebánosok, valamint Szabó Imre szerzetes, markazi káplán. „ÓVÁRI” fn. ügynök 1964. június 4-én jelentette, hogy az ünneplő társaság előtt Takács a következőket hangoztatta: „Pedagógusok első árulói voltak a hitnek... Hátat fordítottak az uralkodó egyháznak és a papságnak. Hitoktatás szabadságáért folyik a nagy tanácskozás.” A nemzetközi kommunista mozgalmon belül levő ellentmondásokról úgy nyilatkozott, hogy „bűzlik minden, széthullott a kommunizmus abroncsa.”

– Boros János viszneki plebános előtt – „ÓVÁRI” fn. ü. 1964. február 11-i jelentése szerint – kijelentette a visontai plebánián, hogy „Róma hallani sem akar... a kommunista államrenddel való megállapodásról, ahol állítólag jog is van.” A létrejött megállapodásról pedig ezt mondta: „Szégyene a magyar népnek, hogy ilyen püspökök lettek... Teljes leterítése volt... a tárgyalás a kormánynak.”

– Államunk és Vatikán között létrejött megállapodást a leghatározottabban elítélte Dr. Mester István címére küldött, 1965. március 8-án kelt „K”. anyag szerint. „Nem értjük, hogy Róma miért oly következetlen. Többet várnánk VI. Pál Pápától, aki békemozgalmunkat igazolta és elítélte azokat, akik nem értik meg az idők szavát és tovább haladnak a megkezdett úton, ami a szocializmus végső győzelméhez vezet... Róma erre... áldását adta és segítségét nyújtotta.”

– „NAGY ANDRÁS” fn. ügynök 1966. október 21-én jelentette, hogy a gyöngyöspatai plebánián tett látogatása alkalmával Dr. Takács hangoztatta: Mi „magyarok, most hűségben telhetetlenek vagyunk”, a Szovjetunió iránt pedig a „szovjeteknek nincs gazdasági tartaléka”. Hamarosán könyörögni fog Amerikának egy kis dollársegélyért...

– Dr. Takács József gyöngyöspatai lakásán házkutatást tartottunk 1966. október 4-én, a BM. Győr Megyei Rendőrfőkapitányság Politikai Osztályával közösen, mert felszólításunkra nem adta át a Dr. Gaál György győri kármelita szerzetestől kapott kommunista és állam ellenes izgató tartalmú írásokat. Megtaláltuk s lefoglaltuk a keresett dokumentumokat, és tanúként hallgattuk ki az ügyben. Dr. Gaált 1966. decemberében 1 év és 6 hó jogerős szabadságvesztésre ítélték folytatólagosan elkövetett izgatás büntette miatt. A vizsgálat során kiderült, hogy a szerzetestől tanulmányozás, felülvizsgálás és kiegészítés céljából kapta meg az ellenséges anyagokat.

– III/E. rendszabályon keresztül tudomásunkra jutott, hogy Dr. Takács 1966. december 15-én d.e. Dr. Brezanóczy Pál püspöknél járt, s beszámolt a Dr. Gaál György győri kármelita szerzetes ügyében, plebániáján megtartott házkutatásról. Örömmel újságolta, hogy a rendőrség nem talált meg egy „politikailag veszélyes” írást: „elhozta egy tanítványa Dr. Endrédy Vendel főapát úrtól”, aki előzőleg „aláhúzgálta pirossal azokat a dolgokat”, melyekben politikai érdekességet látott. Brezanóczy beleolvastott

az írásba, s hangoztatta: „ne légy számár, az Istenre kérlek... Nem az a baj, hogy ezt nálad kapják, hanem, hogy az Endrédy írta. Erről senkinek nem kell tudnia.” Ha a hatóságok megtudják, „abban a pillanatban összekapcsolnak téged az Endrédyvel.” Dr. Brezanóczy megígérte, hogy kéri az eljárás beszüntetését illetékesektől. Adataink szerint a főapát írását *Katona Farkas* ciszterci szerzetes, soproni káplán vitte Gyöngyöspatára.

– „NEMES PÁL” fn. ügynök 1967. október 11-én jelentette: Kiss Pál recski plebános által rendezett búcsún Dr. Takács volt az ünnepi szónok, aki „szinte borotvaélen mozgott”. Arról beszélt a híveknek, hogy „gyászruhás magyarok ünnepelnek itt. Minden-napi kenyerünket kérjük, és azt minek adjuk oda másnak, miért nem marad meg a magyarnak! Jelen volt még Borsos Imre novaji plebános.

– Dr. Majó Albertné, a gyöngyöspatai tanács pü. előadója elmondta – „ÁCS LÁSZ-LÓ” fn. ügynök 1968. február 13-án kelt jelentése szerint –, hogy „Dr. Takács József valósággal megbotránkoztatja a község lakosságát magatartásával. Megtagadta egy halott eltemetését, mert „a halálesetet a községi tanácsnál jelentették be. A hozzátartozókat becsmérő szavakkal illet, piszkos kommunista bandának titulálta. Olyan magatartást tanúsít a lakossággal, a községi tanáccsal szemben, amiből kétségtelenül megállapítható, hogy szemben áll államrendünkkel.”

– Dr. Takács 1968. november 28-án rekollektiót tartott a hatvani főplebánián a könyék papságának. „SZÉKELY JÓZSEF” fn. ügynök 1968. november 29-i jelentése szerint „tisztára ideológiai szempontból vezette le a rekollektiót”. Hangoztatta: az „ateista szerepe akkor válik rettenetessé, amikor már nemcsak Istentelen, hanem embertelenné válik. A keresztényi szeretet ad alapot a humánus gyakorlatába.

– Dr. *Gecse István* apci esperesnek azt mondta – „IVÁN” fn. ügynök 1969. január 15-i jelentése szerint – hogy „esperesi kinevezéssel nem rendelkezik, mert Dr. Brezanóczy Pál csak c. püspök. De egyházmegyes főpásztorsága esetén sem tarthatják tényleges vezetőjüknek, mert a magyar kommunista kormány nyomására nevezte ki Vatikán.”

A szocializmussal és kommunizmussal szemben „ellenálló” rk. papok egyik országos vezetője.

Ellenséges magatartása, tevékenysége és kijelentései alapján nagy tekintélyt vívott ki magának, főleg szélsőjobboldali és rendszerváltozás után sóvárgó rk. papok körében. A magukat „ellenállónak” nevező egyháziak Takácsot tartják szellemi és gyakorlati vezetőjüknek a kommunizmus elleni küzdelemben.

– Kapcsolatot tartott fenn, azokkal a központi szeminarista tanítványaival, akik az 1956-os ellenforradalom alatt és után népi demokratikus államrendünk megdöntésére irányuló mozgalmat hoztak létre, s terjesztették a „Kedves Barátom” c. ellenséges röpiratot. A résztvevők több éves börtönbüntetést kaptak. Kiszabadulás után *Kuklay Antal* (Csap 1932. június 13. Vitek Mária) egyházi könyvtáros, Sárospatak Eötvös u. 3. és Dr. *Varjú Imre* (Endrőd, 1932. Fekézs Franciska) plebános, Budapest XX., Gayer u. III. sz. alatti lakosok ismételtén kapcsolatba léptek vele, személyesen és levelezés útján.

– Kapcsolatban volt a Budapesti Központi Szemináriumból kirúgott teológusok összeesküvő csoportjával: *Tabódy Istvánnal*, *Rédly Elemérrel*, és *Hrotkó Gézával* több-

szőr tárgyalta. Részükre 1960. nyarán lelkigyakorlatot tartott Pannonhalmán, ahol tájékoztatást kapott az összeesküvésről. A letartóztatott Hrotkó így vallott 1961. március 31-én: „Takács Józsefnek négyszemközt beszámoltam helyzetünkről. Közöltem vele, hogy egy ordinárius áll a kispapok mögött. Helyesléssel fogadta a beszámolót.” Azért léptek vele kapcsolatba, mert „egyházi körökben nagy tudású személy Takács és véleményét kell kikérni, hogy helyesen cselekszünk-e és mit tegyünk a jövőben.” A börtönből való kiszabadulás után Rédly Elemér (Budapest, 1934. november 6. Császár Margit) rk. lelkész, Csorna., Szabadság u. 1. sz. alatti lakos felvette a kapcsolatot Dr. Takáccsal, s az 1967-es pannonhalmi lelkigyakorlaton is találkoztak.

– Budapesten lelkészkedő Dr. Kovács Lajos, Kis-Lehel Csongor és Jug László volt tanítványai folyamatosan tartják vele a kapcsolatot, személyesen és levelezés útján. Valamennyi ellenséges beállítottságú személyek, mert Dr. Takácsban a kommunizmus elleni küzdelem „védőszentjét” tisztelik. 1963. április 29-én kelt „K”. anyag szerint a következő sorokat írták: „Kettőzött örömmel ünnepeljük az idén Szent Józsefet. Illik fokozott szeretettel és hálával köszöntenünk Professzor Urunk, aki a szent család Fejének nevét viselheted, különös oltalma alatt élhetsz, és tisztelésének terjesztésében az élen jártál eddig is. Őszintén kívánjuk, hogy a vívott szellemi harcban mindig hűségesen követhesd nyomdokait... Légy tanítványaidnak is vigyázó őre. Sohasem éreztük ennyire szükségét, int manapság.” Hasonló tartalmú köszöntő levelet küldött címére Balázs László esztergomi lelkész, 1963. április 29-én.

– „SZILÁRD” fn. ügynök 1959. július 17-én jelentette, hogy Dr. Takács, mint budapesti teológiai professzor „hitoktatói tanfolyamot” rendezett volt apák részére, akikkel azóta is tartja a kapcsolatot személyesen és levelezés útján. Ezek a következő személyek: *Vitályos Mária* (Baracs 1923. Fekete Mária) gépíró, Budapest, X., Füzer u. 34/a. sz. alatti lakos. „Jézus Szíve Népleánya” rend tagja volt. Jelenleg keresztényszocialista ifjúsági csoportot irányít illegálisan, s központi szerveink fokozott ellenőrzés alatt tartják. *Csatári Margit* (Rátka, 1917. augusztus 26. Ugróczi Julianna) volt Szatmári Irgalmas Nővér, Budapest II., Lotz Károly u. 4. sz. alatti lakos. *Pintér Erzsébet* (Budapest, 1931. május 18. Csernizsky Erzsébet) bérelszámoló, volt apáca, Budapest, VI., Vörösmarty u. 46. sz. alatti lakos. *Takács Márta* gimnáziumi tanárnő, miskolci lakos.

– Dr. Takács 1963. óta kapcsolatban áll *Rápolti Nagy Jenő* (Magyarlapos, 1905. március 17. Kropper Margit) körjegyző, Szolnok, Beloianisz u. 7. sz. alatti lakossal, s az utóbbi által vezetett ún. „Nurfür Männer” csoporttal, mely ellenséges beállítottságú egyházi és világi személyekből tevődik össze. Tagjai: *Dr. Schlammandinger József* orvos, Szolnok, Beloianisz u. 2. sz., *Dr. Velössy György* orvos, Szolnok, Hősök tere 6. sz., *Dr. Király István* orvos, Szolnok, Beloianisz u. 7. sz., *Dr. Kiszely György* orvos-professzor, Budapest, IX., Üllői u. 69. sz., *Dr. Lódy László* orvos, Nyírbátor, Batori u., *Dr. Béteky Lajos* orvos, Békéscsaba, Povársai u. 4. sz., *Pozsonyi Attila* volt ht. alezredes, Zalaegerszeg, Eötvös u. 2. sz. alatti lakos, *Szörényi László* plebános, Parád, Kossuth u. 39. sz. *Duklai László* esperes-plebános, Bátor, Hunyady u. 26. sz., *Nagy Barna* Nyírbátori lakos, volt likörgyáros, *Dr. Vajna István* főorvos, Tő-

rökszentmiklós, Fő u. 159. sz. alatti lakos. Összejöveteleiket gyakran megtartják a hegyekbe való „kirándulás” címén, és névnapok alkalmával. Olyankor gyalázkodó hangnemben nyilatkoznak a szocialista államokról, a kommunistákról s óhajtják a rendszerváltozást.

– *Darabánt Sándor* dombrádi plebános, az 1966. október 4-én kelt „K”. anyag szerint a következő dicséreteket írta Dr. Takácsnak: „Jóska bácsi a távolból is... hatalmas erőt sugároz az egyházmegye, sőt az egész ország területére... Nagy jelentősége van az olyan názáreti, azaz gyöngyöspatai életnek... Minden lépését számontartják és épülnek rajta igen sokan.”

– Dr. Takács az egri egyházmegyében egy ellenséges magatartást tanúsító papi csoport vezetője. Összejöveteleiket rendszeresen megtartják búcsú, lelkigyakorlat, névnap, megbeszélés címen. Valamennyien rendszerváltozást óhajtanak, s gyalázkodó hangnemben nyilatkoznak a kommunistákról és a papi békemozgalomról. Tagjai: *Dr. Várady József* Eger, Foglár u. 6. sz. *Dr. Bodó Aladár* káplán, Eger, Szaicz Leó 5. sz., *Dr. Vízny Miklós* kanonok, Eger, Balassa u. 5. sz., *Dr. Nagy Lajos*, plebános, Pásztó, Templom tér 6. sz. *Eged János* Borsodivánka, József A. u. 10. sz., *Szörényi László* parádi, *Duklai László* bátori plebánosok. Dr. Várady az egri szemináriumban teológusokból álló ellenséges csoportot hozott létre. Duklai pedig régi értelmiségekből összetevődő csoport élén áll.

– A BM. Békés Megyei Rendőrfőkapitányság III/III. Alosztálya által készített, 1967. július 22-i jelentés arról számol be, hogy július 10. és 20 között lelkigyakorlatot tartott Pannonhalmán. Részvevők voltak: *Bulányi György* piarista szerzetes, *Rédly Elemér* káplán és *Kuklay Antal* egyházmegyei könyvtáros, volt politikai elítéltek. Dr. Takács a következőkről beszélt: „Azokat a paptestvéreket, akiket becsuktak a kommunisták, nekünk mártíroknak kell tekinteni”. Rédly az egész beszédet magnóra vette, abból a célból, hogy később sokszorosítva terjeszti papok körében.

– „VAJDA JÁNOS” fn. ügynök 1968. augusztus 8-án jelentette, Dr. Takácsnak megbeszélése volt augusztus elején *Dr. Belon Gellért* bajai esperessel, akit Vatikán kormányunk beleegyezése nélkül kinevezett püspököknek. A megbeszélés bizalmas légkörben zajlott le az egri szeminárium épületében, *Dr. Várady József* professzor lakosztályán. Belon felkereste *Duklai László* bátori esperest is, ahová *Dr. Nemes János* volt királyi tanfelügyelő, Eger, Petőfi tér 12. sz. alatti lakos vitte el, Trabant gépkocsiján.

– Ellenséges kapcsolata *Dr. Lukács László* főorvos, Budapest II., Moszkva tér 5. szám alatti lakos, akivel rendszeresen levelez, és találkozik személyesen. Lukácsra keresztül segít a Budapesten élő ellenséges papi és apáca kapcsolatainak, elhelyezkedésben. Adataink szerint nyugatra való kiutazások esetén „tanácsokkal” látja el a főorvost.

– Mint „tanítvánnyal” tartja a kapcsolatot *Katona Farkas* káplán, Sopron, Mátyás király u. 2. sz. alatti lakossal, aki ciszterci szerzetes volt, s 1966-ban elvitte hozzá *Endrédi Vendel* ciszterci főapát ellenséges tartalmú írását. Katona minden évben meghívót küld számára a „Soproni Hetek” alkalmából. Adataink szerint ilyenkor Sopronban találkozik Takács a nyugatról bejött egyháziakkal. Katona több esetben kapott útlevelet, s járt Olaszországban, Ausztriában és NSZK-ban.

Kémgyanus személyekkel, emigráns egyházi vezetőkkel és nyugati főpapokkal áll kapcsolatban.

– „ERDŐS ANDRÁS” fn. ügynök 1963. november 13-án kelt jelentése alapján tudomásunkra jutott, hogy Dr. Takács 1963. nyarán *Kis Pál* recski plebános társaságában felkereste *Dr. Vermes Róbert* (Erdőhorváti, 1912. augusztus 14. Bernáth Etel) orvos, Borsodbóta, Rákóczi u. 72. sz. alatti lakost, s „tanácsokkal” látta el az olaszországi turista utazást illetően. Vermes a BM. Borsod megyei Rendőrfőkapitányság III/II-es Alosztályán, mint követségi kapcsolat szerepel a nyilvántartásban. 1956. előtt a Budapesten székelő Olasz Követség *Cantele Macó* nevű kereskedelmi titkárával többször találkozott, akiről elhárító szerveink megállapították, hogy hírszerző tiszt volt.

– 1958. óta rendszeresen levelez a Rómában élő *Dr. Mester István* emigráns egyházi vezetővel, aki jelenleg a Szt. István Zarándokház igazgató helyettese. A dossziében elfekvő „K”: anyagok tömege bizonyítja, hogy folyamatosan küld címére egyházpolitikai és politikai híreket, s a hazai viszonyokról negatív beállításban informálja az egyházi emigrációt. Az 1961. június 11-én kelt „K”. anyagban így írt Mesternek: „...Békemozgalomban nem az elnök a tényező, hanem a titkár, úgy mint a Pártban is”. 1967. december 31-én kelt „K”. anyag tartalma: Közli Mesterrel, hogy Magyarországon „most a szokásos BUÉ-k helyett a BUM (Boldog Új Mechanizmust) járja. Az újévkor felolvasásra megküldött püspökkari körlevél is bizalomra hangol ilyen irányban...” Számos reakciós hangú és gyalázkodó tartalmú „K”. anyagot lehetne felsorolni, amelyen keresztül hozzájárult a vatikáni körök jól informáltságához. Takács magabiztosan tájékoztatta itthoni ellenséges papi kapcsolatait arról, hogy „egy térkép van Vatikánban. Mindenről, mindent jobban tudnak mint itthon... Mester István pápai kamarás, minden nap referál a pápai titkárságon” – jelentette „ÓVÁRI GYULA” fn. ügynök 1963. november 14-én.

– „K”. anyagok sokasága bizonyítja, hogy 1962. óta – levelezés és turisták útján – folyamatosan tájékoztatja egyházpolitikai és gazdasági hírekről *Dr. Fenyvessy Jeromos* emigráns dominikánus szerzetest, aki NSZK. Köln városában a *CIA. által* finanszírozott „Amerikai-Magyar Könyvkiadó” cég igazgatója és az „*Emigráns Magyar Katolikus Írók Szövetségének*” elnöke. 1963. december 3-i „K”. anyag tartalma: Írta Fenyvessynek, hogy Visontán „lignitrétegek húzódnak alattunk, innen úgy Eger irányába... Külszíni fejtésről lenne szó. Bárhol nyúlnak hozzá, mindenütt feltör a víz. Emiatt nincs is komoly termelés.” Fenyvessy a válaszlevélben „...érdekes témaként jelölte meg Visonta áttelepítését, s így hívta fel Takács figyelmét a külszíni fejtéssel kapcsolatos további hírigényre.

– 1964. júl. 25-i „K”. anyag tartalma: Dr. Takács írja Fenyvessynek, hogy „...már elhatározott terv Visonta lebontása... Határidő az építés befejezésére 1970. Így közölték az újságok is... Templom vagy plebánia részére szóba sem került eddig teleknek kijelölése. Velem, vagy az egyházközséggel senki sem állt szóba.” 1964. október 19-én pedig így tudósít Takács: A visontai kitelepítés ügyében hangoztatott álláspont – ellenszegülés – miatt ki is kaptam egyházi felsőbbbűségemtől. Úgy látszik Ő inkább

pénzbeli kárpótlást forgat a fejében... A pénz nekünk semmit sem ér, ha nincs telek és építési engedély.”

– Az információk fejében Fenyvessytől nacionalista és keresztény szocialista tartalmú könyveket („Örök Magyarország”, „Új Hungária” és „Magyarok”) márka és dollár segélyeket kapott legálisan és Forint kiajánlás útján. Fenyvessy kérte arra levelekben 1963. őszén, hogy a Kölnbe utazó *Paulovits Gáborné* parádi MÁV. üdülő vezetőt anyagilag támogassa, s az ott élő *Mihály* nevű disszidens fiát karolja fel. Dr. Takács címére 1963. szeptember 19-én és október 1-én a következő válasz érkezett Kölnből: Paulovitsné „...Rózsika néni megérkezett, beszélgettem is vele, már segítettem is rajta (100 DM-al) amint a keretei engedi.” Később: „Rózsika néninek átadtam újra 100 DM-át Főtitelendőségéd levele alapján.” Paulovitsné forintban fizette ki itthon a 200 márkát Takácsnak, *Szörényinek* és *K. Nagy László* siroki plebánosoknak. Azóta is rendszeresen kért és kapott márka segélyeket Kölnből. Legutóbb 1968. december 18-án nyugtázta Fenyvessy felé a segély megérkezését.

– Fenyvessy nem önzetlenül küldte a segélyeket, amit bizonyít a Kölnben feladott 1958. július 28-án kelt levele, melyet 1966. október 4-én lefoglaltunk a Dr. Takács lakásán megtartott házkutatás alkalmával.

Fenyvessy írta, hogy a MNB. útján „Főtitelendőségéd címére 100 DM-át küldök... Az összeg Istennevében megy. Érte csak egy-két históriát suttogjon el, mert nagy fába vágtuk fejszénk.” E dokumentumból kiderült, hogy Fenyvessyék hírforrásként használják fel Dr. Takács Józsefet.

– A Visontai Külszíni fejtés helyzetéről tájékoztatta *Murányi Tamás* nevű kapcsolatát is – 1965. márc. 8-i „K”. anyag szerint – aki USA-ban él. Címe: „Chicago Aerea Transportátion Studg, 130. North Frank lins Street. Chicago. Illionis 60 6060.

– *Julius Döpfner* müncheni bíborossal együtt járt egyetemre Rómában. 1966. február 12-én keltezett „K”. anyag szerint felvette a kapcsolatot Döpfnerrel, s arra hivatkozott, hogy a „Grösz féle papi vezetőkhöz tartozott” és „anyagi támogatást kért temploma rendbehozatalához. A bíboros 1966. február 22-én írta: 10.000 DM-át küld Gyöngyöspatának. Meg is kapta, de gépkocsit vett rajta, amit értékesített a hívek felháborodása következtében. Azóta kb. 10 esetben kért és kapott márkát Münchenből. 1968. február 17-én írta Döpfnernek, hogy „az új gazdasági mechanizmusban... az árak változtak és kb. 1/3-al fognak a kiadásai nőni.” Ezzel az indokkal magának 5.000 DM-ás segélyt, *Szörényi László* parádi plebánosnak pedig 1 db. Trabant gépkocsit kért. Hamarosán megkapták mindketten. 1968. nyarán a gyöngyöspatai kántorház renoválására kért és kapott segélyt Münchenből.

– Idáig minden igényét teljesítette Döpfner, aki egyébként a nyugat-német revansista politika egyházi képviselője. Évekkel ezelőtt ellene szavazott a jóvátételnek, melyet a hitlerista csapatok által felrobbantott magyar rk. templomokért kellett volna fizetni. De folyamatosan küldi a DM. segélyeket Dr. Takácsnak, aki 25. évvel ezelőtt „a német nemzetet és hadsereget legnagyobb mértékben megbántotta és ócsárolta”, s helyettük szívesebben látta volna a „bolsevizmust” Magyarországon. Valószínű, hogy Takács említett múltjáról nem tudnak Münchenben? Adataink azt igazolják, hogy

Takács, mint a kommunizmus elleni harc magyarországi „védőszentje”, mindenkivel szövetkezik, ha ellenséges törekvéseit támogatják. A müncheni támogatás arra utal, hogy a kapcsolat „hasznos” az NSZK. bíboros számára is.

– „K”. anyagok bizonyítják, hogy Takács a megbízottjait elküldte Münchenbe, pl. az 1966. február 22-i „K”. anyag szerint Döpfner beszámolt arról, hogy „Cserhádi és Gál nagy tisztelettel beszéltek címzett pap működéséről... Ezért 10.000 DM-át küld, s ha „újra segélyre lesz szüksége, szívesen segít.” Dr. Takács pedig 1968. december 2-án írta Döpfnernek: „Gál és Rosta még nem számoltak be a müncheni útjukról.” 1968. tavaszán meghívót kapott Döpfnertől, de a látogató útlevét kiadását elutasítottuk, figyelembe véve eddigi kommunista és állam ellenes tevékenységét, valamint azt, hogy Münchenben „nagyon” szerettek volna vele tanácskozni.

– A római egyetemen együtt tanult a jelenlegi osztrák bíborossal, *Vili Königgel*, s levelezés útján tartják a kapcsolatot. „Nagy Imre” fn. ü. 1963. április 9-i jelentése szerint *Dr. Bodó Aladár* káplán arról beszélt, hogy jön Magyarországra König tárgyalni s „hozza magával Takács püspöki kinevezését.” Járt is Magyarországon, de a várt püspöki rang helyett csak egy üdvözlő lapot küldött Takács címére 1963. augusztus 27-i dátummal. König egyébként komoly szerepet töltött be államunk és a Vatikán közötti tárgyalások előkészítésében.

Realizálás elmaradásának okai:

– Az 1966. október 4-én megtartott házkutatás alkalmával – jegyzőkönyvileg – Dr. Takács ellenséges tevékenységét bizonyító dokumentumokat foglaltunk le, melyek alapját képezhették volna a rendőri eljárásnak. Az egri püspök azonban kérte az eljárás beszüntetését az Állami Egyházügyi Hivatalon keresztül. A BM. III/III/1-a Alosztálytól kapott tanácsok alapján elálltunk a realizálástól. Takácsnak Vatikánban, Bécsben és Münchenben nemzetközi tekintéllyel rendelkező főpap barátai vannak, akik az esetleges rendőri eljárás miatt az egri püspököt támadhatták volna.

– 1969. januárjában azt javasolta a BM. III/III/1.a. Központi Szakosztály vezető Elvtárs, hogy Dr. Takács József Személyi Dossziéját zárjuk le és irattározzuk, mert a Kormányunk és Vatikán között létrejött legújabb megállapodás, valamint az újabb főpapi kinevezések olyan pozitív egyházpolitikai helyzet teremtettek országunkban, melyek hosszabb időre nem teszik lehetővé Takács ügyének realizálását. Az Alosztályvezető Elvtárs azt is javasolta, hogy rekonstruáljuk az „F”. Dossziét, s a jövőben fokozott ellenőrzés alatt tartsuk, mélyrehatóan derítsük fel ellenséges tevékenységét, és az egyházpolitikai helyzettől függően később hajtsunk végre a realizálást.

A Központi Szakosztálytól kapott instrukciók alapján *javaslom* az F-6869. sz. Fiyelő Dosszié rekonstruálását a további folyamatos ellenőrzés érdekében.

Egyetértek:

BUJDOSÓ SÁNDOR r.örgy.
alosztályvezető.

LÉNÁRT JÓZSEF r.örgy.
op. beosztott.

A „PROFESSZOR” dossziék 82 oldalt tartalmaztak, ezekből mindössze tizenötöt használtam fel írásomban. Mégis úgy gondolom, ennyi is elegendő ahhoz, hogy egyrészt megismerjük dr. Takács József egyéniségét, felfogását, gondolkodásmódját, életének különleges fordulópontjait, véleményét nemcsak az elmúlt rendszerről, hanem még a katolikus Egyház vezetői, püspökei, papjai hibáiról és erényeiről.

Érdekes, hogy az ügynökök jelentéseiből is kiderül, hogy Takács professzor „teológiai rendkívül képzett pap. Több nyelven beszél, köztük héberül is. Rendkívüli tehetség. Rómában, ahol a világ legkiválóbb tanulói hallgatták a teológiát, nyilvános vitákon (filozófiai és teológiai) a pápának több alkalommal elnyerte aranyérmét. XII. Pius pápa személyesen is ismeri és működését bizonyos mértékben figyelemmel kíséri.”

Ugyanakkor „fanatikus Róma pártinak” jellemzik és a szocialista rendszer kérlelhetetlen ellenségének. Állandó megfigyelés alatt tartották, többször tartottak nála házkutatást, de le nem tartóztatták és hivatalos eljárás sem indult ellene, nyilvánvalóan a Rómával és nyugati egyházi vezetőkkel való kapcsolatai miatt.

De nemcsak Takács professzort ismerhetjük meg, hanem az elnyomó rendszer működését is, az ávó és a politikai rendőrség gyakorlatát. Ebből a pár oldalból is kiderül, hogy csak Takács professzorról 22 ügynök jelentéseiből gyűjtöttek anyagokat. Különösen szomorú, hogy az ügynökök közül legkevesebben hatan egész biztosan papok voltak, de lehetséges, hogy még többen is. Az ügynökök fedőneve után nem kutattam, kik lehetnek ők valójában, de úgy gondolom, ez ma már nem érdekes, nyilvánvalóan egyikük sem él már.

A Takács professzorról készült jelentésekben olyan papokról is olvashatunk, akiket viszont letartóztattak, börtönbe zártak, hivatásuk gyakorlását akadályozták, megvonták hitoktatói engedélyüket és anyagilag is nehéz helyzetbe hozták. Többük sorsa ismeretes előtűnk más forrásokból is.

Úgy gondolom, érdemes és érdekes feleleveníteni ezeket az időket, hiszen még ma is ismeretlenek többségünk számára.

Thurzó Nagy László és a Művelődés Filmvállalat

Thurzó Nagy László 1893. január 25-én született Miskolcon. A Miskolci Katolikus Fiúgimnáziumban, majd az egri ciszterciták gimnáziumában végezte középiskolai tanulmányait, majd Egerben jogot tanult, Pécsen doktorált. Ezzel egyidejűleg a Hevesmegyei Lapok munkatársa is volt. 1912-ben Fiumében lakott, 1913-ban Csáktornyan, a Festetics-birtokon volt írnok. 1915-ben bevonult, 39 hónapig szolgált a miskolci 10. honvéd gyalogezred kötelékében. Sassy Csabával együtt az ezred tábori újságjának munkatársa, majd szerkesztője lett. A háború után, 1918 és 1922 között a miskolci Reggeli Hírlap munkatársa, majd 1924-ig a Magyar Jövő szerkesztője, 1925-től 1927-ig a Miskolci Hétfői Futár felelős szerkesztője volt. 1937-ben társtulajdonosként megalapította a Fekete Pál és Társai Felső-magyarországi Nyomdavállalatot. 1926-ban megnősült, felesége Kovács Sarolta (1891–1979) zeneiskolai zongoratanár volt. Magánúton zenét tanult, dalokat, magyar nótákat írt. Zenei érdeklődése kapcsán 1933-tól a miskolci Lévy József Közművelődési Egylet zenei osztályának elnöke volt. 1940-ben a fővárosba költözött, és 1941. március 1-től a Művelődés Filmvállalat alkalmazottja, majd ügyvezetője, szeptember 25-től tulajdonosa lett. Vállalkozása az államosításig, 1948-ig működött. A második világháború alatt a hatályos zsidótörvények ellenére több érintett személyt is (Szatmári Jenő forgatókönyvíró, Lévai Richárd könyvelő, Szemere Piroska alkalmazott) a lehető legtovább a cégben tartott és munkával látott el. Az 1960-as évek második felében írta meg több kötetes, maig kéziratban lévő Miskolci lexikon című hatalmas munkáját. 1982. április 27-én Budapesten hunyt el.¹

A Művelődés Filmgyártó és Terjesztő Kft. megalakítása

A Művelődés filmvállalat indulása 1940. február 21-én történt, amikor az alakuló ülésen a megjelent tagok a már korábban elkészített társasági szerződés jóváhagyását követően bízták meg dr. Schütz Béla ügyvédet a bejegyzéssel kapcsolatos intézkedésre. A vállalat tulajdonosai Zichy Géza Lipótné grófnő 2.500 Pengő, gróf Zichy Erzsébet 1.400 Pengő, gróf Zichy Mária Zita 1.100 Pengő és Gaál Béláné született Luczay Terézia magánzónó 5.000 Pengő üzletrésszel. A társaság első ügyvezetőjének gróf Zichy Géza Lipótot jelölték. A vállalkozás családi jellege szembetűnő, a társaság négy tulajdonosa közül három az ügyvezető felesége és két leánya, a negyedik tulajdonosa pedig a filmek gyártásában érdekelt Gaál Béla rendező felesége, aki már az alapításkor teljes körű meghatalmazást adott férjének a képviselőre. Érdekes adat, hogy a Zichy-család

¹ <https://www.hangosfilm.hu/filmenciklopedia/thurzo-nagy-laszlo>

nőtagjainak lakhelye Budapest, Szentkirályi utca 32/a szám alatt van, addig Zichy Géza Lipót lakhelyül Szentmiklós, gróf Wenckheim kastély Moson megye címet adta meg. Ennek a ténynek a későbbiek során lesz jelentősége. A társaság cégbejegyzése viharos gyorsasággal történik meg, az erről szóló végzés 1940. március 12-iki keltezésű.

Nincs arra nézve közelebbi információ, mi indította az alapításkor 58 éves gróft a filmipari vállalkozás indítására, s a zömében feltehetőleg korábban vállalkozási tevékenységet nem végző család tagjait tulajdonostársi szerepvállalására. Nem zárható ki a kulturális érdeklődés, hiszen az ügyvezető édesapja az a Zichy Géza gróf volt, aki zeneszerzőként, íróként és félkarú (!) koncertező zongoraművészként világszerte ismert volt, igazgatta az Operaházat és több évtizeden keresztül a Nemzeti Zenede igazgatója volt.

Valószínűsíthető azonban, hogy a cégalapítás összefüggésbe hozható *A zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról szóló 1939. évi IV. törvénycikk* végrehajtásával is. Erre utal a vállalat indulásakor érdemi feladatot vállaló Gaál Béla rendező alkalmazotti szerepe, aki tulajdonképpen „strohmann”-ként helyezte be a tulajdonosi körbe feleségét. Mivel a törvénycikk végrehajtása a filmiparban jelentősen korlátozta a zsidó származású személyek szerepvállalását, az akkoriban jelentős népszerűséget élvező filmpiacon az alapítók feltehetőleg piaci rést is sejtettek, melynek kiaknázására a filmgyártási tapasztalattal rendelkezők részvételével célszerű lehetett vállalkozás alapítása, mely a többségi főúri-keresztény tulajdonostársakkal akár védőernyőt is jelenthetett azok számára, akiknek további működését a jogszabályi keretek ellehetetleníthették volna.

A tényleges tevékenység csak néhány hónap múlva indult meg, amikor szükségessé vált a társaság székhelyének az áthelyezése a Szentkirályi utcából az Erzsébet körút 8. szám alá, a New York sajtópalotával szemben lévő ingatlanba.

Gróf Zichy Géza Lipót több hónapos betegeskedést követően 1941. július 26-án meghalt, így az ügyvezetői hely hamarosan megüresedett. A társaság tulajdonosi összetételében is változás állt be Gaál Béláné 1941. augusztus 13-án bejelenti a taggyűlésen, hogy részesedésétől megválik, s Gaál Béla filmrendező, a vállalat technikai vezetője kiválik a társaság alkalmazottainak sorából. Az elhunyt ügyvezető helyét az akkor már a társaságban feltehetően a tulajdonosok meglegedésével tevékenykedő Thurzó Nagy László veszi át, aki 1941. szeptember 25-től egyedül jogosult jegyezni a céget.

Gaál Béla és felesége távozásának okaként özvegy Zichy Géza Lipótné grófnő 1945. június 11-iki levelében ez áll:

„1941. augusztus 14-én Kulcsár István értelmiségi kormánybiztos által megtartott értekezlet után Gaál Béla kijelentette, hogy távozik és felesége pedig fél tulajdonát eladja.”

A filmrendező és feleségének távozása a vállalattól feltehetőleg összefüggésben lehetett az 1939. évi IV. törvény alkalmazásával, mely a filmiparban a zsidó származású alkalmazottak részarányát a korábbi 20%-ról 6%-ra korlátozta. Ugyanis a kilépésről szóló dokumentumban Gaál Béláné a férjéről a következőket tartja szükségesnek megjegyezni:

„... férje Gaál Béla, tanusítványos, hadirokkant tűzharcos filmrendező, a vállalat technikai vezetője, érdekeltségének megszüntetésével a vállalat alkalmazottainak sorából kilép.”

Míg az 1938. évi zsidótörvény a zsidó származású frontharcosokat mentesítette származásuk következményeitől, ezt a kedvezményt az 1939. évi második zsidótörvény már nem tartotta fenn, s a zsidó származás vonatkozásában is áttért a felekezeti szemponttól az ún. „faji” szempontok érvényesítésére. A dombrádi születésű Gaál Béla eredeti neve Goldstein Béla volt, a róla szóló Wikipedia-szócikk szerint az izraelita hitközségben anyakönyvezték, s a dachauai koncentrációs táborban 1945 februárjában hunyt el. A *Meseautó* című film rendezése mellett több tucat film rendezése fűződik nevéhez, bár a szócikk nem tünteti fel a Művelődés vállalatnál történő rendezéseit.

Gaál Béla vállalatától történő kiválása – bár részleteiről csak kevés információ áll rendelkezésre – feltehetőleg saját elhatározású, s a körülményekhez képest konszolidált volt. 5 ezer Pengő névértékű tulajdonrészüket a vállalkozásba tulajdonosként belépő gróf Wenckheim József (akinek egyik, szentmiklósi kastélyában feltehetőleg Zichy Géza Lipót lakott korábban) 30 ezer Pengőért vásárolta meg, bár felértékelésének konkrét oka nem ismeretes, hiszen megkezdett filmrendezői tevékenysége, esetleg a film létrejöttébe történő befektetése is módosíthatta az üzletrész értékét.

A vállalkozásba belépő Gróf Wenckheim József Magyarország meghatározó főúri családjának tagja. A Wenckheim-család ókigyósi birtokain aktív gazdálkodási tevékenységet folytatott, így nem volt idegen tőle a filmvállalat tulajdonosi irányítása. Ezen kívül a modern technika rajongója, az első magyarországi repülőgép tulajdonosa, aki a Csepel-szigeten és Ókigyóson épített repülőterek között maga is vezette repülőgépét. A Wenckheim-családban szokásos rokonházasságok hagyományát folytatva, saját unokahúgát vette feleségül, így bizonyára a fiatalabb korosztályokkal is jó kapcsolatot ápolt, ami a filmipar és a művészvilág társasági életében és kapcsolatrendszerében való aktivitását is meghatározhatta. A társaság feles tulajdonosi részesedése birtokában aktívan figyelemmel kísérte a társaság működését. Ezen felül 80.000 Pengő kölcsönt biztosított a filmek gyártásához is. A fennmaradt dokumentumok nagy része havi pénzügyi beszámolókat tartalmaz, s üzleti érdeklődését Thurzó Nagy László ügyvezetése során mintaszerűen kielégítette, erről egy 1945-ben keltezett meleg hangú levél is tanúskodik. Ez a tény nem zárta ki azonban az esetleges nézeteltérések őszinte taglalását sem. Amikor Wenckheim gróf átveszi a vállalat tulajdonrészét, részletes levélben fogalmazza meg elvárásait az akkor már ügyvezető felé:

„A szerződéstervezetnek saját személyemre vonatkozó részénél elsősorban köszönöm Méltóságodnak, hogy gondolt rám és lehetővé teszi, hogy a vállalatnak 15.000 pengőért résztulajdonosa lehessen. Meg is teszem, amint a szükséges pénz rendelkezésemre áll. Be kell azonban vallanom, ezen törekvésemet nagyon lehűtötte a szerződéstervezet 4-ik pontja, melyben Méltóságod a vállalt (sic!) megvásárlására 3 évi opciót köt ki magának. Ez a pont egyébként összhangba hozandó a szerződéstervezet 13-ik pontjának 2-ik bekezdésével. Számomra tekintélyes vagyont jelentő 15.000 pengőt, teszem fel, már áprilisban kifizetem a vállalt egynegyed részéért és huzok három éven át, mint egy rabszolga, hogy Méltóságod összes kölcsönét vissza tudjuk fizetni, a vállalt esetleges hasznaiban sem ré-

szesedem és akkor Méltóságod egy alkalmas időpontba visszaveszi a vállaltot és én visszakapom a 15.000 pengőm valorizálatlanul! Ítélje meg Méltóságod, hogy ez az opciós pont mennyire fűt engem, hogy a vállalt negyed részét megszerezsem, mikor az számomra semmi előnyt nem jelent, csak a 13. pont 2-ik bekezdése szerint egy halom terhet!”

A fennmaradt iratok alapján ez az őszinte felvetés nem járt számára hátrányos következményekkel, gróf Wenckheim József nagyvonalúan és jóindulattal kezelte ügyvezetője kezdeményezéseit és együttműködésük végig harmonikus maradt.

Thurzó Nagy László karrierje a Művelődés Filmvállalatnál

A rendelkezésre álló dokumentumok arról tanúskodnak, hogy Thurzó Nagy László a vállalathoz annak kezdeti működése során csatlakozott, s eredetileg az alkalmazottak közé nyert felvételt. Mivel a vállalat tulajdonosai és ügyvezetője főnemesi körből kerültek ki, valószínűsíthetőleg kevés affinitást mutattak a mindennapi irodai tevékenység iránt, így kapóra jött az ambíciózus, a filmiparban karrierlehetőséget sejtő, de nemesi származású és jogász végzettségű személy jelentkezése, aki az akkori társadalmi ranglétra alacsonyabb fokán állt ugyan, de mégis körön belüli személynek számított. Az 1941. február 28-án kelt irat tanúsága szerint a vállalat nevében Zichy Géza Lipót ügyvezető kézjegyével szignáltan ez áll:

„Mi szerződtetjük Önt a »NÉMA KOLOSTOR« c. filmünkhöz, mint gyártásvezető gyakornokot.

Köteles Ön ezen minőségében vállalatunk gyártásvezetőjének rendelkezésére állani, a film előkészítése és a film forgatása idején.”

Ez a heti 50 Pengővel honorált tevékenység volt a belépő, de hamarosan bővült feladatköre, amikor néhány nappal később, március 1-én jutalékos alapon megbízást kapott a vállalat két hazai és két külföldi filmből álló kollekciójának értékesítésére a budapesti filmszínházaknál.

Gróf Zichy Géza Lipót 1940. november 4-én írásban fordult Gaál Bélánéhoz, illetve rajta keresztül férjéhez, mivel betegsége miatt nem tudta ellátni az ügyvezetői feladatokat, s ezért átmeneti időre helyettesítésre kérte fel a házaspárt. Bár 1941-ben ismét részt vett az április 28-iki taggyűlésen, de 1941. március 1-én Thurzó Nagy László végleges alkalmazást nyert a vállalatnál, amikor 200 Pengő havi fizetés ellenében tisztviselői állást kapott, mely kiterjedt a filmek forgalmazásában való jutalékalapú részvétele, valamint a vállalati adminisztráció végzésére és a hatóságok előtti képviseletre.”

Gróf Zichy Géza Lipót halálát követően kerül sor Thurzó Nagy László ügyvezető megválasztására, aki 1941. szeptember 25-től egyedül jogosult jegyezni a céget. Feltételezőleg szerepet játszott megválasztásában, hogy övegy Zichy Géza Lipótné 1945. június 11-iki nyilatkozata szerint –melynek rögzítésére feltehetőleg az akkoriban folyó igazolási eljárás miatt volt szükség –

„20 ezer Pengő saját kölcsönt hozott a Néma kolostor című filmünk gyártásához.” Így a vállalat eredményes működésében a továbbiakban jelentős személyes érdekeltsége is volt.

A Művelődés Filmvállalat helyzete 1945-től 1947-ig

A szovjet megszállás után a vállalat helyzetét nemcsak gazdasági nehézségek formálták, hanem a korábbi években elért eredmények radikális felszámolásának kísérlete is. Ennek egyik első állomása a korábban gyártott és forgalmazott filmek betiltása, ami az újonnan szerveződő hatalom első intézkedései között volt. 1945. május 11-én jelent meg *A mai nap* megnevezésű napilap 3. oldalán a „betiltott filmek jegyzéke”. Az írás diadalittasan hirdette, hogy:

„A fasiszta szellemi termékek éveken át rontották és mételyezték a magyar közönséget. Irodalomban, zenében, filmben alantás nivójú gyűlöletre uszító alpári szellemű művek volta ezek, amelyek között egyetlen-egy sem akadt, amely a leghalványabb értéket is felmutatta volna. A kormány már hetekkel ezelőtt erélyes kézzel fogott hozzá, hogy ezeket a műveket kiirtsa a magyar szellemi életből és átadja az enyészetnek.”

Így estek a tisztogatás áldozatául a Művelődés Filmvállalat által készített filmek közül a *Jómadár* és a *Muki*. Az *Elkésett levél* és a *Jelmezből* című saját készítésű, valamint a vállalat által forgalmazott külföldi filmek nem szerepeltek a listán, de nem kétséges, hogy a csak néhány saját és forgalmazásra átvett külföldi film jogaival rendelkező vállalat anyagi alapjait megrendíthette ez az intézkedés. A töredékesen fennmaradt filmkölcsonzési dokumentumokból az látható, hogy 1945-ben kizárólag a *Jelmezből* című film forgalmazásából származott dokumentált bevétele a vállalatnak. A moziüzem „dübörgéséről” tanúskodik viszont, hogy ezt a filmet több tucat településen vetítették a háború utáni első évben felhőtlen szórakozásra vágyó lakosságnak.

A filmek átvizsgálásával párhuzamosan zajlott a filmiparban felelős beosztásban tevékenykedő személyek igazolási eljárása is. Ezt az eljárást Thurzó Nagy László sem kerülhette el. Bár az eljárás eredményéről nem maradt fenn irat, az 1945 júniusára keltezett három irat arról tanúskodik, hogy a vállalat működtetése során sikerült a filmiparban tevékenykedőkre vonatkozó korlátozó intézkedéseket humánusan alkalmazni, s a vállalat az egyébként üldözött, vagy korlátozások alá eső személyek számára ideig-óráig védőernyőt tudott biztosítani. Feltehetőleg ez a tény is hozzájárult ahhoz, hogy a vállalat még a világháború után is tudott – korlátozott – aktivitást kifejteni, bár ez már csak az államosítás és megszűnés előtti utóvédharcokat jelenthette. Erről az időszakról kevés dokumentum tanúskodik. 1947. október 28-án még Bán Frigyes, az ötvenes években Kossuth-díjjal jutalmazott filmrendező írt levelet egy 450 ezer Ft költségvetésű film gyártási tervéről a vállalatnak, ez a film – melynek tervezett címét nem ismerjük – azonban már nem készülhetett el, mivel a vállalat a *hangosfilm.hu* weboldalon megjelent szócikk szerint 1947-ben megszűnt.

Az utolsó rendelkezésre álló irat, mely a vállalat működésével összefüggésbe hozható, 1949. március 20-i keltezésű. A Bécsből érkezett levél a *Néma kolostor* című film külföldi forgalmazásával összefüggő jogvitáról, s személyesen Thurzó Nagy Lászlónak szólt. Mivel a filmek forgalmazási joga eredetileg is a filmgyártásba befektető ma-

gánszemélyeket illetve (a vállalat a gyártásért és a forgalmazásért a filmek eladásából, kölcsönzéséből befolyó díjakból élvezett jutalékot) ezért valószínűsíthető, hogy a levél írója ügyvédi minőségében kereste meg Thurzó Nagy Lászlót, követelésének rendezése érdekében.

Thurzó Nagy László világháború alatt kifejtett tevékenységének igazolása

Szemere Piroska 1941 februárjától állt a Művelődés Filmvállalat alkalmazásában. Az Értelmiségi Kormánybizottság kezdeményezésére meg kellett válnia munkahelyétől. Thurzó Nagy László 1941. szeptember 23-án vette át a vállalat vezetését Gaál Bélától, így a felmondást megtette, de továbbra is a „vállalatnál tartotta” a korábbi alkalmazottat, egészen 1942 februárjáig, amikor a „nagykanizsai internálás” mindkettejüket fenyegető réme egy revízió során ennek további fenntartását már nem tette lehetővé.

1945. június 27-én kelt levében Szemere Piroska rögzítette, hogy Thurzó Nagy László a felmondás és a végleges távozás időpontja között több ízben is közbenjárt az Értelmiségi Kormánybizottságnál maradása érdekében. Nyilatkozata szerint:

„Ezen idő alatt Önt minden a legliberálisabb gondolkodású embernek ismertem meg és közös munkánk alkalmával gyakran tett elítélő kijelentéseket az akkori fascista (sic!) rendszer intézkedéseire.”

Lévai(?) Richárd 1943 áprilisától a német megszállásig vezette a Művelődés Film kft. könyveit, s az akkori jogszabályok szerint „zsidónak minősülő személy”-nek számított. 1945. június 10-én kelt levelében foglaltak szerint:

„... ezen idő alatt gyakran volt alkalmam nevezettel hosszabban is beszélgetni. Meggyőződhettem róla, hogy az akkori divatos fasiszta és németbarát korszellemmel szöges ellentétben Dr. Thurzó Nagy László inkább baloldali beállítottságú felfogású volt, ami különösen a mi szakmánkban elég ritkaságszámba menő jelenség volt akkoriban. Tudtommal rajtam kívül más a kormánybiztosság által kifogásolt személyeket is foglalkoztatott (...) és ezzel állandóan veszélyeztette vállalatának fennmaradását.”

Szatmári Jenő, a Kis Újság munkatársa és a Svenska Dagbladet és a Basler Nachrichten budapesti szerkesztője 1945. június 14-kelt levelében arról ír, hogy négy éves ismeretség fűzi Thurzó Nagy Lászlóhoz, melyet szorosabbá tett a vállalat két filmje forgatókönyvének megírására kapott megbízás is. Állítása szerint:

„Sokszor volt alkalmam vele politikáról és aktuális dolgokról beszélni. Nemhogy nem volt németbarát és jobboldali, de egészen ellenkezőleg, ritka világosan látta és hirdette is, hogy a németbarát politika és a részvétel a háborúban romlásba sodorja Magyarországot. Igaz magyar érzelmű, demokrata gondolkodású embernek ismertem meg, s természetes, hogy ezt a nyilatkozatomat bármikor és bárki előtt hajlandó vagyok élőszóval is megismételni. Ha szükségesnek mutatkozik, azt esküvel is megerősítem.”

PLATTHY IVÁN

Csak emlékezés kell, vagy megbékélés is?

Ferenc Pápa apostoli látogatása Magyarországi meghívásának egyik fő szempontja volt, hogy a Béke Apostolaként, a világban való békétlenségben közösen hirdessük és segítsük elő a nemzetek és az emberek közötti megbékélést.

A Szentatya 2023. április végén megvalósult három napos budapesti látogatásának helyszínein elmondott beszédeiben többszörösen kifejtette a békében való egymás mellett éléshez szükséges példamutatás és a tisztességes párbeszéd fontosságát. Többször visszatért példaként is az államalapító Szent István királyra, és Imre fiának írt Intelmeire, valamint az emberek bizalmából létező és az emberek szolgálatára hivatottak felelősségteljes közös cselekedeteik szükségességére, különösen a jelen és a jövő nemzedék számára.

A magyar társadalom minden rétegét is képviselő közösségekkel, különböző helyszíneken való találkozásokon, a Szentatya által elmondottakat a meghívó egyház és az állam vezetői és az azokon résztvevők is elismerően méltatták, visszaigazolván a Magyar Köztársaság Elnökkasszonyának a Szentatyát a megérkezésekor mondott köszöntő beszédében elhangzott szavait: „múlhatatlanul szükségünk van a lelki és szellemi megújulásra.”

A Szentatya tíz éves tevékenységének figyelemmel kísérése során számomra és mások számára is példamutatóak törekvései és cselekedetei, többek között a sziklára épített egyház megerősítése, a párbeszéd fontossága, az elesettek és a szegények gyámolítása, az egyházak közötti kapcsolatok megteremtése, a megbékélés elősegítése (Például az 1054-es egyházszakadás megbékélését jelentő 30 pontból álló dokumentum közös aláírása Kubában 2016. február 12-én, Moszkva és egész Oroszország Ortodox Egyháza vezetőjével, Kirill Pátriárkával.).

Példája és budapesti látogatásán elhangzott beszédei és a repülőgépen történt sajtótájékoztató kapcsán elmondottak megismerése is arra inspirált, hogy nekünk magyaroknak, határon innen és túl, megmaradásunk érdekében is nagy szükségünk van a nemzetek és nemzetiségek közötti megbékélésre. Ezért is gondoltam arra, hogy nem elég a békéről és a megbékélésről, mint keresztényi cselekedetről beszélni, hanem példát is lehetne mutatni Európának, illetve az egész világnak. A pápalátogatás után közeledett június 4-e, a Nemzeti Összetartozás Napja, melyen a Trianoni Békediktátum 103 évvel ezelőtti aláírásának napjára emlékezik a magyarság itthon és a határainkon túl. Ez adta azt a gondolatot, hogy a magyarság számára sorsfordító időszakot jelenthetne, ha a minket körülvevő országokkal közösen kidolgozott és jóváhagyott

Megbékélési Dokumentum aláírásának napja lehetne június 4-e. E Dokumentumban a nemzetek és nemzetiségek közötti megbékélést, a kettős identitás megélésének teljes szabadságát kellene biztosítani.

E javaslatról szóló levéllel kerestem fel a Köztársasági Elnökösszonyt, mint aki nemcsak a Szentatya látogatásakor emelte ki az emberek közötti megbékélés fontosságát, hanem közbejárásával is. Következetességét az is igazolja, hogy a szomszédunkban dúló testvérharc békés befejezése, az ott élő magyarok megmaradása érdekében a közelmúltban tett ukrainai, illetve kárpátaljai tárgyalásai és azok tapasztalatainak Rómában, a Szentatyával való egyeztetése is alátámasztja.

Az Ungvárról 1944 novemberében menekült, vissza már nem térhetett család ötödik gyermekeként a nemzetiségek és vallások békében való együttélését már kisgyermekként is megtapasztalhattam. Számomra különösen fontos még ilyen időtávtalból is a nemzetek és a nemzetiségek békés egymás mellett élése megteremtésének szorgalmazása.

Ilyen inspirációk adták, hogy Elnökösszonynak írt gondolataimat másokkal is megosszam. A világ minden táján fogható Heti Tv Pirkadat című 15 perces reggeli beszélgető műsorában erre lehetőség adódott. Természetesen azzal a szándékkal, hogy a javaslatok milyen reakciót váltanak ki a nézőkben és milyen visszajelzések érkeznek, hogy egyáltalán érdemes-e a témával foglalkozni, különösen a határon innen és túlról érkező vélemények alapján. Meglepő volt, hogy a hét bennünket körülvevő országban és a nyugaton élő magyarok között, valamint Magyarország majdnem minden társadalmi rétegéből sokan időszerűnek tartották a megbékélés rendezését. A határon túl élő magyarok közül voltak, akik külön megköszönték, hogy a szülőföldjükön élők kettős identitásuk érdekében eljöhessen az az idő, hogy nem alkuként kezelik magyarságuk elfogadását, és nem csak az egyházak szolgálatán keresztül éljék meg.

Mivel nem csak én gondoltam a megbékélés időszerűségére, jó példa volt számomra is Németh László SVD belgrádi metropolita érsek által vezetett Pristinában 2023 májusában rendezett Cirill és Metód Nemzetközi Püspöki Konferencia. Nyolc ország nunciosai és püspökei által közösen fogadták el a következő alapelvet „A megbékélés, az együttműködés, az együttélés és a béke erkölcsi kötelesség.” „Meggyőződésünk, hogy kizárólag együttműködés, kemény munka, türelem, kölcsönös bizalom és állandó párbeszéd révén lehet és kell is építeni egy igazságos békét népeink, államaink és közösségeink fejlődéséért.” A Szerbia, Montenegró, Koszovó, Macedónia, Albánia, Bosznia-Hercegovina, Horvátország és Bulgária egyházi képviselői példát adhatnak a megbékélésre.

Minden év augusztus 20-án, az Államalapítás ünnepén a Szent István Bazilikában ünnepi szentmisére és azt követően körmenetre kerül sor. Ez év augusztus 20-án a szentmisén a szentbeszédet Bernand Bober kassai érsek, a Szlovák Püspöki Konferencia elnöke mondta. Az ünnepi szentmisén részt vett II. Tavadrosz, a kopt egyház pápája is. Az érsek beszédében, többek között „a Szent István-i örökségből az egymás tiszteletét, szeretetét és a békés egymás mellett élést hangsúlyozta. Ez is azt támasztja

alá, hogy a szomszéd országok testvéregyházai között gyümölcsöző a kapcsolat, mely nagyban elősegíti a nemzetek és nemzetiségek közötti megbékélést.

Visszatérve a javaslataimmal kapcsolatos észrevételekre és véleményekre, igazán senki nem kérdőjelezte meg a megbékélés időszerűségét. A Miskolci Keresztényi Szemlében egy olvasói levél is támogatta a megbékélés szükségességét. Volt, aki a téma ismerőjeként, volt diplomataként nem azt fejtette ki, hogy az érintett országok nem akarnák a baráti kezet elfogadni, hanem, hogy mi akarunk-e baráti jobbot nyújtani? Ezt nekünk kell eldönteni. Volt, aki azt kérdezte, ha sorra kerülne egy közösen kidolgozandó Megbékélési Dokumentum, kezdeményezőként mit javasolnánk mindenki számára elfogadható és bevezethető feladatként. Javaslatomként például a közoktatást érintően a szabad iskolaválasztás elvének egységes elfogadását. A magyarországi gyakorlatnak megfelelően az öt intézményfenntartói rendszer, illetve szervezet (állam, önkormányzatok, egyházak, nemzetiségi önkormányzatok és alapítványok) adaptálását, vele együtt a szektorsemleges finanszírozás bevezetését, mivel kötelező állami feladatban való részvételtől van szó. Természetesen többek között felvetődött az aggály, hogy ha mind a nyolc állam elfogadja a közösen kidolgozott dokumentumot, ki garantálja annak érvényesülését, illetve betartását. Javaslatom szerint fel kell kérni a Francia Állam Elnökét a dokumentum aláírására – 103 évvel ezelőtti szerepükből adódóan – valamint Ferenc Pápát a dokumentum szentesítésére. Amennyiben ez megtörténne, például az Ukrajnában élő nemzetiségeket sújtó törvények bevezetésére nem kerülhetne sor, illetve elvesztenék aktualitásukat.

Felmerült az a kérdés, hogy a mindenki által elfogadott Megbékélési Dokumentum alapján a Nemzeti Összetartozás Napját, június 4-ét kellene-e a Megbékélés Napjaként ünnepelni, vagy olyan napot kellene kiválasztani, amely Magyarország számára is jelentős dátum. Szili Katalinnal, a kormányfő tanácsadójával való beszélgetés során május 1-ét javasolnánk a döntéshozóknak. Azért ezt a napot, mert 2024. május 1-én lesz 20 éve, hogy a környező kilenc országgal együtt mi is az Európai Unió tagjává váltunk. Így minden év június 4-e az Emlékezés napja maradhatna, május 1-ét pedig a Megbékélés napjaként ünnepelnénk határon belül és határon túl. Minden év május elsején, a megbékélés szimbólumaként is, az Összetartozás Emlékhelyen a minket körülvevő országok magyarországi képviselőivel, valamint a Francia és az Apostoli Szentszék képviselőivel közösen gyűjtanánk meg a megbékélés lángját.

A magyar kezdeményezéssel megvalósuló nemzetek és nemzetiségek közötti megbékélést garantáló dokumentum példaértékű is lehetne arra, hogy az Európai Unió Parlamentje eddigi sikertelen kezdeményezések után, napirendre tűzné a kisebbségekkel kapcsolatos kérdést. Ha a 2024 júliusától aktuális uniós magyar elnökség, a 11 évvel ezelőtti Roma Stratégia kidolgozásához hasonlóan a programjában szerepeltetné a nemzetiségi, illetve kisebbségi kérdést, más országok is csatlakoznának annak kidolgozásához, illetve támogatásához.

A nemzetek és nemzetiségek közötti megbékélés dokumentuma és a kisebbségi stratégia kidolgozásába az egyházakat is be kell vonni. A határon túli magyarság identitásának gondozásában a legnehezebb időszakokban is az egyházak voltak, és e célt máig

is kiemelt feladatként kezelik. Az Európai Unió működéséről szóló szerződés egyházakra vonatkozó 17. cikkelye az Uniónak jelentős szerepet ír elő az alábbiak szerint:

17. cikk (1): „Az Unió tiszteletben tartja, és nem sérti az egyházak és vallási szervezetek vagy közösségek nemzeti jog szerinti jogállását a tagállamokban”, valamint

17. cikk (3): „Elismerve identitásukat és különleges hozzájárulásukat az Unió nyílt, átlátható és rendszeres párbeszédet tart fent ezekkel az egyházakkal és szervezetekkel.”

A 17. cikk adaptálásával meg lehetne teremteni jogilag is az egyházak véleményének megismerését, nem csak a megbékéléssel, kisebbségekkel kapcsolatos kérdésekben, hanem minden olyan közfeladatokat érintő jogalkotásban, amiben az egyházak is részt vesznek állampolgári igények alapján. Természetesen ha a kétkamarás parlament újra létrejönne, úgy a felsőházban többek között az egyházak, nemzetiségi önkormányzatok is véleményeikkel részt vehetnének a jogalkotásban.

Mind a javaslatomban leírtak és hetente a Heti Tv Pirkadat című műsorában párbeszéd formában kifejtett gondolatok és az azokra pozitívan reagálók várják, hogy a döntést hozó politika valóban fontosnak találja-e a kettős identitásban élők teljes szabadságát garantáló megbékélést, mert úgy jelentősen megváltozhatna hazánk megítélése. Én ebben reménykedem.

2023. augusztus 30.

Orient Enikő: MIATYÁNK

DR. CINKOTAI JÁNOS ÉLETRAJZA

Dr. Cinkotai János 1945-ben egy németországi lágerben született. 1947-től Budapesten, az angyalfüldi Tripolisz (nyomornegyed) vonzáskörzetében nőtt fel. Általános és középiskolai tanulmányait szerény eredménnyel végezte, ezért az érettségit követően fizikai munkásként tevékenykedett. Munka mellett végezte el a Közgazdasági Egyetemet, majd ledoktorált, később a Csikós-Nagy Béla által vezetett Országos Anyag- és Árhivatalban dolgozott, ahol a fogyasztói árszínvonal alakulására ható tényezők vizsgálatával foglalkozott. Az itt szerzett tapasztalatok birtokában egyedülálló inflációkövető és előrejelző eljárást dolgozott ki, melynek segítségével különféle kormányzati, jegybanki tanácsadói pozíciókban kiemelkedő pontosságú inflációs előrejelzéseket készített. Szakmai munkássága elismeréseként a rendszerváltoztatáskor Antall József miniszterelnök felkérésére a kormány főtanácsosa lett. A Magyar Nemzeti Bank Monetáris Tanácsa tagjának választották 2011-ben, a Miskolci Egyetem címzetes egyetemi docensi címet adományozott neki, Áder János köztársasági elnöktől pedig magas állami kitüntetésben részesült.

Folyóiratunk olvasóinak érdeklődését személye iránt azonban leginkább az kelteti fel, hogy a múlt század kilencvenes éveitől szoros kapcsolatot ápolt Jálcs Ferenc SJ jezsuita szerzetessel, akinek segítségével elsajátította a szemlélődő lelkigyakorlati módszertant, s két évtizedeken keresztül maga is vezetett II napos kontemplatív lelkigyakorlatokat. Munka mellett végezte el a Pázmány Péter Katolikus Egyetemet, ahol a Hittudományi Karon hitoktatói oklevelet szerzett, s majd 10 éven keresztül katolikus hittanárként is tevékenykedett a budapesti Fasori Evangélikus Gimnáziumban.

Visszaemlékezései „A Tripolisztól a Fehér Házig” címmel jelent meg a Magyar Napló Kiadónál. A gazdag képanyaggal dokumentált kötet 184 történetben követi a Szerző eseményekben és eredményekben gazdag életútjának állomásait. A könyvének legfőbb mondanivalója a szerző szerint:

1. Nincs az a mélypont, amiből ne lehetne felállni.
2. Célt, amit ennek érdekében kitűzünk, először Odafent jóvá kell hagyni, hogy tudjuk, jó irányba megyünk.
3. A jóváhagyás ellenére tudnunk kell, hogy adott esetben a harc, a küzdelem, és a szenvedés alól nem leszünk felmentve.
4. Ha mindent! megteszünk, ami ránk tartozik, és hiányzik még valami a sikerhez, azt Tőle megkapjuk.

A következő oldalakon olvasható írás – szinopszisként – dióhéjban a Szerző politikai hitvallását tartalmazza.

CINKOTAI JÁNOS

Egy kis politológia

A SZOCIALIZMUSNAK A KONKUPISZCENCIA KÖVETKEZMÉNYEIRE KÍNÁLT MEGOLDÁSA ANTROPOLÓGIAI TÉVEDÉS VOLT.

A világ a konkupiszcencia, vagyis az áteredő bűn következtében megsebzett emberi természet miatt működik igazságtalanul. A kapzsiság, a nyereség és hatalomvágy, az önzés, stb. egyaránt, mint belső hajtóerő a teljesítményelv kíméletlen érvényesítésére és kizsákmányolásra ösztönzi a világot működtető hatalmi elitet. Vagyis a javakból trendjében legfeljebb csak azok előállításához való hozzájárulás arányában lehet részesedni. Az emberek között a képességek és a lehetőségek tekintetében azonban hatalmas szakadék tátonghat. Így aki szerény képességekkel és ráadásul rossz helyre születik, az bizony nyomorogni, rosszabb esetben éhen fog halni. **A jövedelem-különbségek pedig** – előbb utóbb – lázadásokhoz, forradalmakhoz, anarchiához vezettek és vezetnek ma is, és a jövőben is.

A lázadás élén rendszerint új messiások jelennek meg, akik megváltást, vagyis az igazságtalanság felszámolását ígérik az embereknek, és ezért többnyire magukhoz is túlják ragadni a hatalmat. **A forradalom irányítói persze a konkupiszcenciát nem tudják megváltani,** (bár némelyik istenként tiszteltette, tisztelteti magát) ennek következtében újfajta igazságtalanságok ütik fel a fejüket (lásd a kommunizmust 100 millió emberáldozatot követelő tragédiáját). Mire az emberek felocsúdnak, addigra rendszerint már későn ébrednek rá, hogy megint becsapták őket, **mert ismét egy pszeudó transzcendens szótériológiával** (hamis természetfeletti megváltással) állnak szembe. „*Nil novum sub sole*”.

A XX. században a **bolsevik lázadók** a szocialista rendszert (1) a valódi tulajdonos nélküli (állami) tulajdon koncepciójára, (2) elvben a javaknak nem az azok előállításában való hozzájárulás arányában, hanem egyenlő elosztására építették. (3) továbbá arra - és ez talán a legfontosabb -, hogy az új társadalom-politikai rendszernek sikerül - a termelőerők szakadatlan fejlődése által - olyan „**új embert kovácsolnia**”, aki - a gondos gazda helyébe lépve - tökéletesen, tervszerűen működteti a termelőeszközöket, és aki képességeinek legjavát adja a közösbe, de onnan csak annyit vételez, amire valóban szüksége van. **Ez volt a válaszuk a konkupiszcenciára.**

Megjegyzem **Marxnak ez nem új gondolata volt, hanem ezt az ötletét feltehetően az első századokban élt őskeresztények életéből vehette át** (lásd például ifj Plinius Bithynia helytartójának 112-ben írt 96. sz. levelét, melyet Traianus császárhoz intézett.)

A korabeli források egyértelműen beszámolnak arról, hogy „a keresztényeknek semmi más bűnük nem volt, minthogy meghatározott napon hajnalban össze szoktak gyülekezni és ott Krisztusnak, mint Istennek énekeket zengtek. Esküvel kötelezték magukat arra, hogy **szeretettel vannak egymás iránt, nem lopnak, nem rabolnak, házasságtörést nem követnek el, a hitet nem tagadják meg**, Utána azután széjjel-oszlottak; majd ismételen összejöttek azért, hogy vegyített és ártalmatlan ételt vegyenek magukhoz, de az én rendeletemre abbahagyták, amellyel a te parancsaid szerint az összejöveleteket betiltottam,” írja **ifj. Plinius Traianus** császárnak. Az is nyilvánvaló, hogy a keresztény közösség minden tagja (férfi, nő, gyermek és felnőtt, gyenge és erős fizikumú alkat) közösen végeztek a munkát (legtöbbször a földeken), amikor pedig a betakarításra került sor, a termést **egyenlően osztották** fel maguk között. Ha Isten igazságos velünk, emberekkel, akkor nekünk egymással szemben is igazságosnak kell lennünk. (Mt. 20. 1-16).

Az szocializmusban, **az Istenbe vetett hitet azonban egyenesen üldözték**, mivel elméletük szerint **akadályozza** a termelőerők fejlődését, egy magasabb-rendűbb szellemi lény, vagyis **a szótériológiájuk központi alakjának a szocialista embertípusnak megjelenését a földön.**

A támadás eleinte látszólag a hierarchikus egyház ellen irányult, valójában az Egyház szent páli misztériumát, **a Titokzatos Testet – „ahol Krisztus a fő, mi megkeresztelték vagyunk a tagok”-at** - támadták. Történelmileg azonban csak ugyanannak a szellemi áramlatnak voltak a mutációi → *felvilágosodás* → „*nagy francia forradalom*” → *bolsevizmus* → *fasizmus* → *fogyasztói társadalom* → *68-as diákmozgalom* → *neoliberalizmus*, → „Open Society” stb.

Hatályon kívül helyezték a kinyilatkoztatott erkölcsi rendet (a szentségeket), még a Tízparancsolatot is, mert ezáltal az emberek gyökértelenné válnak, könnyen lehet őket átnevelni. Helyébe az ún. **„szocialista erkölcsöt”** akarták helyezni, ami ugyanolyan életidegen volt, mint a felsőbb-rendűbbnek mondott **„szocialista embertípus”**, aki már nem is ember, hanem „angyal”, ahogy **Bolberitz Pál** írja egy helyen, és aki öntudatosan elfogadja, hogy adott esetben a javakból nem az általa előállított (jóval nagyobb) új érték arányában, hanem egyenlően részesül.

Ráadásul **súlyos** (teológiai) tévedés úgy viselkedni, mintha a kinyilatkoztatott erkölcsi rend nem fedné le az emberi élet teljességét. Ezért nem lehet azt gondolni, hogy más törvények érvényesek a magánéletre, és más a karrierre, a hatalomra, vagyis a politikára.

A probléma alapvetően abból eredt, hogy az elosztásban, a távlatilag megvalósuló kommunizmus anticipált, „szocialista ember” típusának attribútumait **mintegy elővételezték, miközben a szükségletek szerinti elosztás anyagi bázisa nem teremthető meg.** Így súlyos zavarok keletkeztek a még „*fejletlen szocialista öntudattal*” rendelkező emberek fejében, az igazságosság és a versenyképesség tekintetében.

Ezzel szemben a valóság az, hogy a gazdaságot működtető emberek alapvető mozgató rugója a **konkupiszcencia.** *A kommunizmus eszméje, tehát nem csak utópia, hanem „antropológiai” tévedés is volt,* mert az ember nem tökéletes, soha nem is lehet az, ezért itt a földön nem létezhet magasabb rendűbb lény (pl. „*homo szovjetikus*” sincs, ahogyan már Brezsnyev nevezte a „szovjet” embert). Az érezték, hogy a szótériológiájukat valahogy a természetfelettség rangjára kellene emelni, de mert a valós transzcendenciát eleve ki kellett kapcsolni, ezért **az ún. „szocialista ember-típus” is csak hamis természetfeletti megváltástan lehetett,** hiszen az ember önerejéből nem képes megváltani önmagát. **Az ember megsebzett természetű és annak következményei azonban tényleg megváltásra várnak.** Ezért a különféle osztálytársadalmak (rabszolgatartó, feudalista, kapitalista) felszámolása után, **nem lesz vége a történelemnek,** ahogy a kommunisták gondolták, de úgy sem ahogyan Francis Fukuyama gondolta, 1992-ben Lásd. „*A történelem vége és az utolsó ember*” c. művét.

★ ★ ★

A **kommunisták azt ígérték,** hogy az osztály nélküli társadalomban, a képességek szerint elvégzett munka jutalma a javaknak (nem is csak egyenlő), hanem szükségletek szerinti elosztása lesz. **A valóság és az utópisztikus álom között azonban szakadék tátongott,** ezért a kommunizmus teljes kibontakozását a csillagászati távlatokba kényszerültek helyezni. **Kádár János** 40 évi uralkodás után 1986-ban az ország katasztrofális helyzetében már kénytelen volt *beismerni,* hogy ez „*jelenleg*” nem lehetséges.

„*A mi távlati célunk az, hogy az osztály nélküli társadalom idején, amikor az emberi öntudat arra fokra jut, hogy mindenki képességei szerint dolgozzon, és mindenki szükséglete szerint részesedjen a javakból. De amíg eddig eljutunk, azt valljuk, hogy mindenki a teljesítménye szerint részesüljön a javakból. Ez alatt értjük a kollektívákat is, hogy aki jól dolgozik, az jobban részesüljön a javakból és az egyénekre is. Aki becsülettel és tisztességgel dolgozik, az jobban részesüljön a javakból. És azt mondják, hogy ez egyenlőtlenség tulajdonképpen az elosztásban, ebben van igazság, de mást most ebben a fejlődési szakaszban nem lehet csinálni, minthogy teljesítményük szerint részesüljenek az emberek a javakból.*” Kádár beszédében azonban **súlyos önellentmondás** volt, hiszen a szocializmusban senkit (még a dologtalan herét) sem lehetett elbocsátani. Így az általa említett teljesítményelv sem működhetett.

Mivel a szocializmus szembemenetelt az örök emberi természettel, ezért létrehozni is csak erőszakkal lehetett. **Révai József**, szovjet politikustól (talán Visinszkijtől) átvett dogmája szerint „*a szocializmust az emberek nem fogják elfogadni, annak ellenére, hogy ez jobb rendszer, mint a kapitalizmus, ezért velük szemben akár barbár eszközöket is kell alkalmazni.*” Így a kommunisták szabályosan rárontottak a nemzetekre, hatalmukat terrorral szerezték meg és tartották fenn.

Azt „**Viszlát, elvtársak!**” c. nemzetközi dokumentumfilm narrátora azt mondta, hogy „*A szocializmus, amelyet a kereszténység után a legnagyobb gondolatnak tartottunk, megbukott. A testvériség és az igazságosság egyenlőség jegyében született utópia századokon át ideális eszmének tűnt, de mi hatalommá tettük.*” (Hozzá teszem mivel az ideológia hazug volt, nem lehetett nem hatalommá tenni.) Érdekes, hogy *az ideológia első hallásra minden korábbi filozófiánál jobban hasonlít a kereszténység gondolatvilágához*, az emberek azonban ösztönösen mégis megérezték, hogy a hatalom csapdájába kerültek (koncentrációs és munkatáborok, kivégzések, kitelepítések stb.) **Még csak egy nemes kísérletnek sem volt nevezhető**, mert hamar bebizonyosodott, hogy a **birodalom** csak egy utópisztikus ideológiai mázzal, a **kommunizmus eszméjével lett leöntve, amely szembemenetelt az emberi természettel**, így a rendszer már fundamentálisan is életképtelen volt. Végül-is **nem volt más, mintegy metaforikus beszéd a régi hatalmi elit leváltásának ideologikus alátámasztására.**

A gondos gazdától megfosztott termelőeszközök (államosítás), illetve a jövedelmeknek a teljesítményektől való elszakítása pedig súlyos versenyképességi hátrányt eredményezett a működő kapitalizmussal szemben. Így a szocializmus bukása kezdettől fogva kódolva volt, éppen ezért fenntartani is csak terrorral lehetett. Ráadásul hatalmuk illegitim volt, *őket soha senki nem választotta meg.*

Oroszország is a XIX sz. első felében a kommunista, utópiával leöntve **gyarmatosította fél Ázsiát**, majd a második világháború után, Jaltában, mint győztes hatalom Churchill és Rooseveltől gyarmatként megkapták **Közép-Kelet-Európát és Németország harmadát**. A gyarmatok élére helytartókat, (Poncius Pilátusokat) ültettek, helytartók pedig a velük együttműködő kollaboránsokat un. „*pártfunkcionáriusokat*” állítottak a gyarmat kormányzására.

Miután minden lehetséges tartalékot feléltek, egyszerűen kimúltak. Ezért nem csoda, hogy az önfeladás - történelmileg nézve - viszonylag gyorsan, néhány évtized alatt be is következett. **Ellenkező esetben** - mivel Oroszország atomhatalom - **az egész világot fenyegető polgárháború söpörhette volna el őket.** Csak így fordulhatott elő, hogy **a 100 millió emberáldozatot követelő „kísérletezők” elkerülhették a felelősségre-vonást.**

★ ★ ★

Minden - a tökéletlen ember által kitalált - **rendszer szükségképpen igazságtalan és kizsákmányoló.** A megváltatlan ember ugyanis nem képes többre, vagy másra, mert a mozgatórugó a kinyilatkoztatott erkölcsi törvényekbe ütközik. **Igazságtalan,**

mert a legjobb szándék ellenére sem biztos, hogy az emberhez méltó élet feltételei megteremthetők. **Kizsákmányoló**, mert a kiszolgáltatott ember az általa megtermelt jövedelem nem kis hányadát kénytelen „átengedni” a munkáltatójának. (Gondoljunk csak a kommunista arisztokráciára, a munkásosztály élcsapatára, vagy a globalizáció óriási jövedelemkülönbséget teremtő hatására.) Ebből következik, hogy **nemcsak az un. szocializmus, hanem a kapitalizmus is igazságtalan.**

Itt két végletet kell megemlíteni. Időrendben először a **kommunizmust**, amely megváltást ígért a nyomorúságra és az igazságtalanságokra, a kizsákmányolás felszámolására. Az embereket azonban megfosztották tulajdonaiktól, a jogaiktól, és azt ígérték, hogy helyettük majd az új, magasabb rendűbb szocialista ember (típus), vagy, az államhatolmnakis a tévedhetetlen párt, tökéletes döntéseket fog hozni, és „*eljön a szebb, jobb, boldogabb jövő*”. A másik, **liberális** véglet szerint az ember önmagában nem tud jó döntéseket hozni, ezért **a piac mindenhatóságát** hirdetik, amiből szabályos pszeudó transzcendens szótériológiát gyártottak, amely majd - kifejezett állapotában - mindent tökéletlenséget kiigazít. Az ember azonban teremtmény, és **a konkupiszcencia** (a rendetlen vágyak) következményeként (a piacon is!) **szükségképpen hibás, erkölcsi törvényekbe ütköző döntéseket (is) hoz.** Ez újból és újból elégedetlenséget vált ki. **Ezért szorul az ember megsebzett természetére megváltásra.**

A Ricardo-i munka-értékelmélet szerint **a kizsákmányolás nem más**, minthogy a munkás az általa megtermelt új értékből, csak a saját munkaerejének újratermeléséhez szükséges bért kapja meg, a különbözetet „*pókhász tőkés elviszkizi és elszivarozza*”. A szocializmusban sem változott a helyzet, csak a szereplők változtak, a „*kegyelmesék helyébe a munkásosztály élcsapata, a pártemberek léptek*” (l. a 37. fejezetet). A munkások pedig változatlanul csak a munkaerjük újratermeléséhez szükséges fedezetet kapták meg bérként, ami valóban hónap „*elsejétől 28-ig volt elegendő*”. Amikor pedig nyugdíjba ment, ennek az összegnek is csak kb. 60 %-át kapta meg, ami a nyomort jelentette. Ez volt a rendszer jövőképe.

Magyarországon az orosz megszállás alatt, a nyugati cserbenhagyás (a „*rab nemzetek és a szabad világ*” álságos, képmutató hangoztatása) következtében **senki sem mehetett fejfel a falnak, mert a Jaltában kialakított status quo-t nem lehetett, nyugaton nem is akarták megváltoztatni.**

Ez a tény azonban morálisan sok ember számára nagyon veszélyes lett, mert **a jaltai status quo** - mint a gyenge-ellenállás csábítása - **szabályos morfiumként hatott**, s ezért úgy értelmezték, hogy az őket is feloldozza az erkölcsi normák megsértése alól, „*be lehet dobni a lovak közé a gyeplőt*”, vagyis gátlástalanul lehet kollaborálni. (800 ezer kommunista párttag, munkásörök, besúgó hálózat, stb.).

Ráadásul az élet minden más területén (egyetemi felvétel, útlevel, orvosi ellátás karrier, előbbre lépés, hatos anyacsavar, ha éppen az a hiánycikk stb.) érvényesülni

alapvetően csak a helytartóval való együttműködés arányában lehetett. A cél az emberek totális kiszolgáltatottságának megteremtése az együttműködésre való (negatív) **ösztönzésük volt. A kiszolgáltatottság fenntartása azonban biztosította a hatalom fennmaradását.** Mivel 1956-ban a nyugati szabad világ cserbenhagyott egy rabnemzetet, a világ legtisztább szabadságharcát, *a nép érthetően apátiába zuhant*, így kiszolgáltatottságának enyhítésére és persze a véres megtorlás és a bosszúállás hatására „hajlandó” lett áldozatokra, „elfejteni” 56-ot, és elfogadni a „*gulyakommunizmust*” (morzsákat a szabadságjogokból) mert *„élni, vagy inkább túlélni”* kellett valahogy a gyarmati sorsot. Ennek árát is meg kellett fizetni, minthogy a kommunizmus bukása után még a gyilkosokat sem lehetett felelősségre vonni. Így sikerült megtörni a kommunista kollaboránsoknak még egy vérig sértett és magálzott a nemzet gerincét.

A munka-értékelmélet szerint **egy bonyolult munka nagyon sok egyszerű munkával egyenértékű.** Ezért lehet, hogy egy segéd, vagy akár szakmunkásnak „200 évig” kell dolgoznia, ahhoz, hogy az új érték előállításához való hozzájárulásának aránya egyenértékű legyen, mondjuk **Rubik Ernő** 10 perces ötletével. **A szocializmusban azonban egyenlőségjelet húztak az egyszerű és bonyolult munka közé** (hiszen a jövedelmek között korántsem volt nagy különbség). Ez azonban fékezte az innovációt, és a mindenféle fejlődéssel szembe menetelt. **A szocializmus azért (is) bukott meg, mert a szerény teljesítményt** aránytalanul magas jövedelemmel díjazta, miközben a magasan kvalifikált, bonyolult munkát (az egyenlődség miatt) az aránytalanul alacsony jövedelemmel büntette. Az egyszerű segéd és szakmunkás pedig azt gondolta magában, hogy amit tesz, az egyenértékű a nála sokkal bonyolultabb munkát végző személlyel, például egy egyetemi tanárral, lám ő sem keres jobban, és adott esetben, ugyanabban az ablak nélküli konyhával felszerelt újjalotai panelházban lakik, mint ő. Ez tehát neki jár. Ezért ez teljesen félrevezető volt, és **súlyos** (versenyképességi) károkat okozott, **talpáról a feje tetejére állította a (reális) világot.** A szocializmus gazdaságilag 100 évvel szakította le az országot a nyugati fejlődéstől.

Ráadásul **a munkát végezni nem akaró** (köztük nagyon sok román), több száz ezer embert erőszakkal **bekényszerítették a különféle munkahelyekre**, a munkát végzők rovására fizetést is adtak nekik, akkor is, ha nem dolgoztak (lásd Kopasz-félék). **Ez nem csak igazságtalan, hanem mélységesen demoralizáló is volt.** Ezzel szemben a teljesítményelvű kapitalizmusban, a javakból részesülni csak az azok előállításához való hozzájárulás arányában lehet.

Mindez oda vezetett, hogy a kapitalizmus helyreállítása után a társadalom nem kis hányadának **a relatív helyzete** szükségképpen nagyot romlott. **És egy sem akadt közöttük, aki azt mondta volna, hogy „én a szocializmusban éltem érdemeim felül, tulajdonképpen most kerültem a helyemre”.**

A **kommunisták** és új mutációja a **liberális demokraták közös részhalmaza: az ateizmus**, az erkölcsi törvények tagadása, kizárólagosságra való törekvés, az el-lenszegülés megtorlása. Nem véletlen, hogy a neoliborális nyugat szimpatizál a volt kommunistákkal, és még azt sem engedi meg, hogy Európai szinten emlékezzünk meg a kommunizmus áldozatairól, akkor sem, ha az áldozatok száma sokszorosa is a holokauszténak, ami szintén aljasság volt. **A volt kommunistáknak pedig még szobrokat is emelnek.**

Robert Schuman sokszor idézet mondása: *„Európa vagy keresztény lesz, vagy nem lesz.”* De Schuman ezt a mondást nem a saját kútfejéből vette. Jézus egy helyen ezt mondja: *„Minden önmagával meghasonlott ország elnéptelenedik, minden önmagával meghasonlott város, vagy ház elpusztul”.* (Mt 12,25) A **meghasonlottság** azt jelenti, hogy elveszítik hitüket, hagyományait, történelmüket, hazájukat, családjaikat, és így tovább. A Kárpát-medencében nálunknál sokkal nagyobb népek éltek (hunok, kunok, avarok, besenyők). **Attila hun király** még Rómát is fenyegette, és ma hol vannak? **A mi fennmaradásunknak is az a feltétele, hogy ne keveredjünk össze más népekkel, civilizációkkal, mert különben megsemmisülünk**, és mert a kommunisták és a liberálisok által egyaránt szorgalmazott *uniformizált gondolkodással* szemben éppen a sokszínűség mentheti meg a földi civilizációt, ha a pusztulás fenyegeti **(l. az ún. szociobiológiai nézetet)**. Egyébként a legautentikusabbnak tartott *Jeromos-féle bibliamagyarázat* szerint Jézusnak az idézett kijelentése a politológia alapja, 2000 éve.” *A megosztottságról szóló mondás a politikai tudomány egyik alapleplekjét tanítja: egységben az erő*” (Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, 2003, 131.old.) „Nil novi sub sole”

Régi igazság, hogy az ember nem abszolút, hanem relatív értelemben szeretne jobban élni. Ma az emberek sokkal jobban élnek, mint a Kádár-rendszerben, mégis sokan elégedetlenek (már akiknek vannak tapasztalásaik a szocializmusról), mert a relatív helyzetük valóban romlott. Kevés olyan emberrel találkozom, mint a mi **Nyuszek** barátunk, **aki nem lázadt fel relatív helyzetének romlása miatt.** El tudta fogadni a történeteket, mert nem volt önértékelési zavarban. Nem hiszem, hogy ilyen elvi megfontolásokat képes volna fogalmazni, **de pontosan tudta helyét**, nem lehetett kizökkenteni abból a harmóniából, amit megélt önmagával a társával és külvilággal. **Békében költözött el erről a világról.** (l. 43. fejezetet)

* * *

Egyedül Jézusnak a szőlőmunkásokról szóló példabeszéde oldja fel a teljesítménykényszer alatt élő emberiség életében a (az eltérő lehetőségek és képességeik miatt) szükségképpen megjelenő igazságtalanságot. **Jézus szerint minden embernek jár az emberhez méltó élet** (az 1 dénár jövedelem), **feltéve, ha megteszi azt, amire lehetősége és képessége van.** Egyedül az Isten igazságosságába vetett hit ugyanis az, ami akkor is megtartja egyenesben azt az embert is, akinek az új érték előállí-

tásához való hozzájárulásának aránya sokkal nagyobb, mint másoké, ha jövedelme a teljesítményével nem arányos. **Erre minden megváltott ember képes. Ezért** (is) várjuk Jézus Krisztus második eljövételét.

EGY KIS BÖLCSELET

Mivel a világ szükségképpen igazságtalanul működik, ezért a kommunisták visszatérése új mutációban, de elkerülhetetlen.

- Ahogy Babits Mihály írta egy helyen: **Isten az embert** széles jókedvében **boldogságra teremtette**.
 - Az ember azonban ezt a megszentelt kegyelmi állapotot az engedetlenség által elkövetett bűn miatt elveszítette (ősbűn → áteredő bűn).
 - **Az áteredő bűn következtében azonban az ember természete megsebződött**
- Ennek következtében:

1. Az értelem elhomályosodott; gyengébb lett az igazság megismerésében, nehezebben fogja fel az igazságot, kíváncsian figyel haszontalanságokra, könnyen tévedésbe esik.
2. Az **akarat elgyengült**; az ember rosszabb lett, nehezebbé esik a jó megtartása, erősebben vonzódik a földi javak felé, készebb a rosszra.
3. Az **ember bátorsága meggyengült**; szívesen kihúzza magát a nehézségek alól, könnyen megtorpan az akadályok előtt, hajlamos a haragra és dűhre.
4. **Rendetlen kívánságok jelentkezése**; az ember a gyönyörködtető felé fordul, rendetlen kívánságait könnyen követi, rendetlenség támadt az értelem és az akarat között, meggondolatlanul cselekszik.

Következésképpen **minden embernek** szükségképpen **vannak** olyan tulajdonságai, **negatív hajlamai**, sötétségei, latin szóval **konkupiszcenciái** (a továbbiakban nevezhetjük úgy is, hogy **rendetlen vágyai**), amelyek egész élete során végig kísérik. Ezeket, nem úgy éljük meg, mint bűnöket, hiszen nem követtük el, de nem is fogadjuk el őket szabad akaratunkból. Ilyenek: *elégedetlenség, bizonytalanság, kilátástalanság, harag, düh, kisebbségi érzések, közömbösség, féltékenység, önsajnálát, irigység, gyávaság, hatalomvágy, kapzsiság, erős akarat-érvényesítés mások felett, rámenősség, mások elé tükröt tartani, konfliktuskerülés az igazság rovására stb.* melyek szenvedéssel töltenek el, éppúgy, mint a személyes bűnök. *Ezeket a kegyelem segítsége nélkül, önerőből senki sem tudja legyőzni.*

Ezért a konkupiszcencia az, ami az egyes ember, de az egész emberiség történelmének mozgatórugója, s ez az, ami megváltásra vár.

A gonosz lélek is ezt a gyenge pontunkat támadja meg, amikor kísért. A tettekre váltott rendetlenségeink azonban súlyos gondokat idézhetnek elő az életünkben. A tapasztalatok szerint általában három területen élcélődhhetnek ki a problémák:

egzisztenciális gondok, karrier, hivatás,
magánéleti feszültségek,
hitbéli válság.

Őszintén szembenézni a kiváltó okkal szenvedést okoz. Ezért a legtöbb ember úgy gondolja, hogy **módosítani kell ezt a tudatot**. Vagyis nem a kiváltó okot, hanem a jelenséget is elég kezelni. Erre a legkézenfekvőbb eszköz az alkohol, méghozzá **a mindennapos alkoholfogyasztás /és vagy bűnbakkeresés**. Ahogyan a zsidók tették, amikor egy kecskebakra ráolvasták Izrael bűneit és bekergették a pusztába. Ehhez azonban arra van szüksége, hogy élve (vagy inkább visszaélve) a szabad akarattal, Isten helyett maga döntse el, hogy számára mi jó és mi üdvös. Ezt azonban úgy hívják, hogy bűn. **Minden liberalizálódás így kezdődik.**

- **A világ a konkupiszcencia miatt működik igazságtalanul.** A kapzsiság, a nyereség és hatalomvágy, az önzés, stb. egyaránt, mint belső hajtóerő **a teljesítményelv kíméletlen érvényesítésére és a kizsákmányolásra ösztönzi a világot működtető hatalmi elitet** Vagyis a javakból trendjében legfeljebb csak azok előállításához való hozzájárulás arányában lehet részesedni. Az emberek között a képességek és a lehetőségek tekintetében azonban hatalmas szakadék tátonghat. Így aki szerény képességekkel és ráadásul rossz helyre születik, az bizony nyomorogni, rosszabb esetben éhen fog halni. **Hívó emberként ez elfogadhatatlan.** Az embernek talentumokat a Teremtő adja. Ő pedig nem lehet igazságtalan a teremtményeivel szemben, csak azért mert az egyes embereknek különféle talentumokat adott.
- **A szőlőmunkásokról szóló példabeszéd az isteni igazságosságról, a megoldásról szól.** (Mt. 20. 1-16) A különféle időpontokban a munkára történő felfogadás kifejezi az emberek között meglévő különbségeket a lehetőségek és a talentumok tekintetében egyaránt. A Gazda örömhírt közöl, amikor azt mondja, ha valaki megteszi azt, amire képes, és amire lehetősége van, akkor neki is jár az emberhez méltó élet, azaz az 1 dénár fizetség, függetlenül az új érték előállításához való hozzájárulásától. Akik azonban jobb képességűek, illetve jobb lehetőségeik voltak, azok fenyegetve érzik magukat, mert a Gazda a fennálló rendet – vagyis a teljesítményelv kíméletlen érvényesíthetőségét – kérdőjelezi meg.
- **Isten viszont igazságos**, mert, akinek sok talentumot adott, attól sokat, akinek keveset attól keveset vár. Vagyis teljesen mindegy, hogy a vincellér valakit csak a munkaidő vége előtt fogadott fel (bár egész nap munkára készen állt), neki is jár az emberhez méltó élet. Ezt fejezi ki, a felfogadás órájától függetlenül kifizetett, (a napi megélhetést biztosító) egy dénár. **Ebben a helyzetben, azonban a csak né-**

hány órát dolgozott szőlőmunkások rádöbbennek, hogy ők maguk valójában sokkal értékesebbek, mint a teljesítményük.

Az örömhír (evangélium) az, hogy ők Isten szemében sokkal többet érnek, mint amit saját magukról gondolnak. De nekik mégis **kisebbségi érzésük** van, ami mindig **kompenzációért kiált**. Ezért belső késztetést éreznek, hogy **demoralizálni** kell azt a személyt, akivel szemben kevesebbnek érzi magát, így a „számla ki lesz egyenlítve”.

Az alapvető belső konfliktus abban áll, hogy kevésnek érzi, azt, amit teljesíteni tud. Ezzel akaratlanul is a teljesítményelv igazságtalan rendjét ismeri el magára nézve is mércének. Ami ránézve igencsak hátrányos. Ezért könnyen önsajnálata süllyed. A helyett, hogy magához térne. Jézus is azt mondja: emeld fel a fejed, mert a szememben te is érsz annyit, mint az, akinek az új érték előállításához való hozzájárulása sokkal több, mint a tied. És ne aggódj amiatt, hogy az (igazságtalan) teljesítményelv hatályon kívül való helyezése miatt sokan fenyegetve érzik majd magukat. Térj magadhoz, és boldog ember leszel.

Teremtő szemében ugyanis a javakból való részesedés tekintetében az egyenlőség nem az új értékhez való hozzájárulás arányától függő részesedést, hanem azt jelenti, hogy mindenki képességei szerint valóban részt vesz az emberi élet feltételeinek megteremtésében, ezért az elosztásban is egyenlőnek kell lenni.

Az igazán nagy kérdés azonban; hogy mi az, ami megnyugtatja és egyesben megtartja az új érték előállításához sokkal nagyobb arányban hozzájáruló embert, hogy elfogadja az egyenlő részesedést? Evangélium szerint, **ha Isten igazságos az emberekkel, akkor nekünk egymással szemben is igazságosnak lenni**. És ez tökéletesen elég, mert ez a törvény nem az emberekből fakad, vagyis immanens, hanem transzcendens.

A világot működtető hatalmi elit, azonban az isteni igazságosság elvét nem, csak a teljesítményelv következetes érvényesítését ismeri el. Ezért a történelemben emberek között mindig is nagy jövedelemkülönbségek keletkeztek, és keletkeznek ma is. A jövedelem-különbségek pedig – előbb utóbb – lázadásokhoz, forradalmakhoz, anarchiához vezettek és vezetnek ma is. (L. pl. az un. „nagy” francia, vagy a bolsevik forradalmat, a 68-as párizsi diáklázadást, vagy azt, hogy a szélsőségek miatt Amerika a szemünk láttára akár a polgárháború szélére is sodródhat és így tovább.)

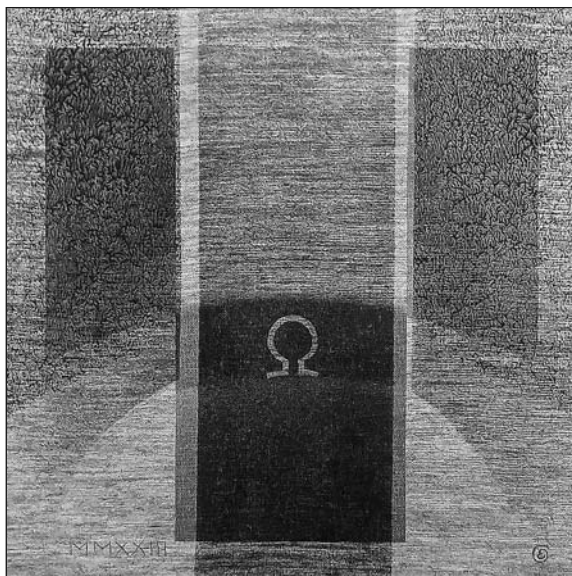
A lázadás élén rendszerint új messiások jelennek meg, akik **megváltást**, vagyis az igazságtalanság felszámolását ígérik az embereknek, anélkül, hogy az azok kiváltó okát képesek lennének megszüntetni. Azért tudják magukhoz ragadni a hatalmat, mert az emberekben – érthető módon – oly erős a vágy, hogy visszatérhessenek egy igazságos, harmonikus országba (a paradicsomba), hogy készséggel elhiszik még az utópiákat is. **A forradalom vezetői persze a konkupiscenciát nem tudják megváltani**, (bár

némelyik istenként tiszteltette, tisztelteti magát) ennek következtében újfajta igazságtalanságok ütik fel a fejüket (lásd a kommunizmust 100 millió emberáldozatot követelő tragédiáját). Mire az emberek felocsúdnak, addigra rendszerint már későn veszik észre, hogy megint becsapták őket, **mert ismét egy pszeudó transzcendens szótériológiával állnak szembe.** „*Nil novum sub sole*”.

A megváltatlan konkupiszcencia pedig melegágya az utópiák megjelenésének, ezért **a kommunizmus, új mutációban, de bármikor visszatérhet, feltehetően vissza is tér az emberiség életébe.** És persze minden kezdődik előlről.

A kommunizmusnak azért van esélye a visszatérésre, mert a *testvériség az igazságosság és az egyenlőség jegyében született utópia* több ponton legalábbis látszólag, de hasonlóságot mutatott a kereszténységgel. De mert a szótériológiájuk központi alakja – a **felsőbb-rendűbb lény megjelenése** földön – egyszer már antropológiai tévedésnek bizonyult, ezért az új mutációnak valami új immanenciát kell felmutatnia, olyat, ami egy ideig, még-iscsak reménységgel tölti el az embert. Aztán ahogy említettem, kezdődik minden ellőről.

Ha még egyszer a közgazdász pályát választhatnám, arra szentelném az életemet, hogy - a mai világban - keressem - azt a lehetséges metszéspontot, ami a teljesítményelv érvényesítése és a krisztusi igazságosság kereszteződésében esetleg megtalálható. Ahol egyik sem kerülhet olyan erőfölénybe, hogy felszámolja a másikat. Tudom, hogy mindkettő csak másik rovására egzisztálhat maradéktalanul, nem vagyok naiv, az ember azonban nem adhatja meg magát a nyílt igazságtalanság láttán. *Ez a munkát azonban Krisztus második eljöveteleig folytatni kell.*

Orient Enikő: AZ ÚT

Unokaszótár (12.)

Jónéhány évvel ezelőtt egy gyermekkönyvtárba küldött a szerkesztő, ahol Fecske Csaba miskolci költő találkozott ifjú olvasóival. Míg vártunk a gyerekekre, beszélgettem a könyvtárosokkal, azt is megkérdezve, hogy a mai gyerekek szeretik-e úgy Fekete István írásait, mint ahogy harminc-negyven éve az enyémekek szeretették?

Kiderült, hogy nem nagyon olvassák, mert sok szó, kifejezés már ismeretlen, érthetetlen számukra.

Ez a beszélgetés nem ment ki a fejemből, sőt, egyre többet foglalkoztatott, s egyéb okok miatt az is felötlött bennem, hogy bizonyára vannak olyan szavaink, amit ugyan mindenki ismer és használ, de már egészen mást jelent egy mai tizenévesnek, mint az én generációmnak.

Abban talán nincs csoda, hogy a gyerekek nem ismerik a csősz, bogsnár, kusztora, zsineg, bicsak, erszény, szivarszipka szavainkat, vagy az olyan kifejezéseket, mint kezem alatt ficánkolt, hét szűk esztendő, az Istennek ajánlom köszönési formát, de tudják-e, mit jelent a hűség, igazság, felelősség, kötelesség, bátorság, barátság?

Ezzel a logikával minden szavunk magyarázatra szorul.

Gondoltam egy nagyot. Száz levelet írtam, íróknak, tudósoknak, művészeknek, ismerősöknek és ismeretleneknek, kértük tőlem ajándékba egy, egyetlenegy szót. Megírtam, összeállítok egy Unokaszótárt ezekből a *szómagyarázatokból*. Úgysem hagyok rájuk anyagi javakat, házat, nyaralót, kocsit tőlem nem örökölnek. Kapnak helyette szép magyarázatokat nálam okosabb emberektől.

Nem válaszolt mindenki a felkérésre, de sokan – és nem akárkik – igen.

Végül a Miskolci Keresztény Szemle 2005-ben indult első számában és utána még tízben megjelent az Unokaszótár gyűjteményének jó néhány darabja. Olyan szavak gyűjteménye, amelyek unokáinknak, a ma élő gyermekeknek már alig, vagy egyáltalán nem érthető (például varga, haris, pór, csángó, mokány, palánk, gersli, fővény, törek). Az első számban Csoóri Sándor, Pápay Sándor és Nemeskürty István írásai jelentek meg, a második számban Szokolay Sándor, Jókai Anna és Kellermayer Miklós magyarázatai következtek, a harmadikban Zlinszky János volt alkotmánybíró, Barzó Pál főorvos és Seregély István egri érsek magyarázatait olvashatták. A negyedik számban Széll Kálmán főorvos, Jeney Edit újságíró, Czibere Tibor akadémikus és Hoffmann Rózsa pedagógus, egyetemi docens gyarapította az Unokaszótár állományát.

Most, 2023-ban, majd' húsz évvel később, megpróbálom kiegészíteni az Unokaszótárt. Megismétlem akkori kérésemet: kérek ajándékba egy, egyetlenegy szót és annak magyarázatát. (Persze lehet kettőt-hármat is küldeni.)

Gróf Lajos

GL

KACAGÁNY Gyermekeim, mikor óvodába-iskolába kerültek, döbbenet vették észre, hogy szókinsüknek egy jelentős, tőlem származó része teljesen hasznavehetetlen. Ugyanis a többieknek fogalma sincs, mit jelentenek. Én a lehető leglazább köznapisággal hívtam a kabátjukat „kacagálynak”, ahogy valamikor, még a 19. században nevezték az adott ruhadarabot. Az is előfordult, hogy cifráztam kicsit, és „kacabajkát” mondtam helyette. Nagy nevetések közepette tisztáztuk aztán, hogy a „kacagány” mintájára a vidámabb ruhadaraboknak „vihogány” vagy „röhögény” nevet is adhatnánk, búsabb napokra pedig felölthetnénk a „zokogányt”.

Lackfi János
költő

Ha valaki, vagy valami VÁNSZOROG, az valami olyasmit jelentene, hogy lassacskán, nehézkesen mozog, éppen hogy csak halad valamit, és még ez is nehezebbre esik. Talán maga sem tudja, jó irányba megy-e, avagy sem. Legszívesebben még ennyit sem tenne.

CSÍPKEDI MAGÁT, ez talán azt jelenti, hogy igyekszik. Azaz: kapacitálja lelkében az elérendő cél felé haladást, „nem hagyja magát el”, gondot képes fordítani arra, hogy „tartása legyen”, legyen formája és kinézete – saját magának –, ha nem is könnyű megtennie mindezt így és akkor...

Sasvári István
elektromérnök

Néhány nappal ezelőtt, a Magyar Kurír beszámolóját olvastam a Szentatya, Ferenc pápa vasárnapi homíliájáról. A pápai beszéd egy mondata különösen megragadta a figyelmemet. A Szentatya így fejezte be beszédét:

„Nem UJJAL MUTOGATÓ keresztényekre van szükség, hanem szelid tanúságtevőkre.”

Az olasz szöveget nem ismerem, azt sem tudom, hogy a Szentatya milyen kifejezést használt. A fordító azonban nagyon ügyesen megtalálta azt a magyar szót – kifejezést –, amely megfelelően közvetíti a gondolatot, szinte láthatóvá teszi azt az olvasó számára.

A magyar nyelvben ehhez hasonlóan számtalan „láttató” kifejezésünk van, egyik jellemző gazdagsága ez nyelvünknek. Ezek használva válnak nyelvi készségünk éltető elemeivé.

Bosák Nándor
Debrecen-nyíregyházi ny. püspök

BEJÁRAT A SZENTÍRÁS MEGÉRTÉSÉHEZ. Mi lehet a Szentírás megértésének kulcsa? Mely könyvet kell elolvasnom a Bibliából, hogy beléphessek annak a következetes és tiszta közlésnek az előszobájába, amit kinyilatkoztatásnak mondunk? Mi az igazi tartalma, közlendője a Szentírásnak? Mi az értelme az annyira különböző stílusú, műfajú, tartalmú könyvek egymásmellettiségének? Mi teszi elválaszthatatlan tartalmú és tanítási egységé?

Válaszom egyszerű: A Teremtés könyve, annak is az első 3 fejezete, alapképként az (első) teremtéstörténet (Ter1,1-2,4), mely feltárja Isten akaratát az ember javára. Mi, mire szolgál a világban, hogyan működik jól, hogyan adja meg az embernek, hogy megélje istenképmását, mely egészsé, és boldoggá teszi az emberi létet.

A teremtéstörténet elbeszélése szerint a dolgok „örök” értelmet nyernek a létrehozás módjában és az egyértelmű elválasztásokban: mi micsoda, mi hogyan tartozik-, és mi nem tartozhat össze, hogyan válik egyedivé, és megismételhetetlenné. Isten nagy gondot fordít arra, hogy különválassa napszakokat, földrajzi egységeket, fajokat és nemeket, égieket és földieket, etc.

Isten az embert, akit a saját képmására „férfinak és nőnek” alkotott, nem akárhová és akárhogyan, egy kertbe helyezi. A helyes emberi működésnek, létnek feltételei vannak: tisztázott kapcsolat Isten és ember, ember és ember, ember és környezete között csak ez képes megadni a helyes értékrendet. Ezt tárja fel a kinyilatkoztatásban a szentháromságos eredetet, a boldogság képletét. Az ember csak akkor működik jól és Isten képmásaként, ha elfogadja ezeket a körülményeket, viszonyokat, igent mond Istenre és művére.

Bűn nem más, mint a Teremtő Isten művének elutasítása, az elválasztások összekeverése, ha az ember „olyan alkar lenni, mint Isten”, „tudni jót és rosszat”, azaz ő akarja meghatározni, mi a jó, és mi a rossz. A Teremtő gondosságában és teremtmények figyelmesen logikus egymáshoz rendelésében mutatkozik meg Isten szeretetének mértéke. Ebből következik, hogy nem hagyja, hogy művét ostoba önkereséssel éltetlenné tegye az ember, lerontva azt. Kiutat mutat, a paradicsomból kiűzött embernek, s elindul az üdvösség története, mely visszavezeti az embert arra a helyre (kapcsolatrendszerbe), ahol jól működik, kibontakozik, és azzá lehet, ami. Ez a Szentírás íve és rendező elve. Isten az egyént növekedése hívja, s ez a növekedés lesz a kinyilatkoztatás és az előrelépés eszköze. Hosszú az út, s valójában csak Jézus Krisztusban válik teljessé.

A szentírási elbeszélés dinamikája, mely leírja, hogyan alkotja újjá Isten az embert bűnbeesés után a törvény adományozásával, hogyan hívja vissza az ő „tékozló fiát” magához. Isten a törvény által érthetővé teszi, helyreállítja a teremtés rendjét (őszövettség): „Szeresd Istent mindenekfelett, felebarátodat, mint önmagadat.” Mindez Jézus Krisztus tanításában, szenvedésében, halálában és feltámadásában válik vérvényesen alappá (űszövettség). Ennek megértése a pünkösdi élmény központja és értelme.

Isten gondoskodása és szeretete, logikája, előrelátása amellyel „munkáját” végzi, kinyilatkoztatja őt. Isteni módon szerető Atya képe rajzolódik ki, aki felragyog, mert látva művét, kijelenti: „ez jó”, sőt, „nagyon jó”. A liturgiánk a dicséret törvényének igazi megértése, az abban való fegyelmezett, gyümölcsöző részvétel. A liturgia a megváltás fényében meglátott isteni szeretet, a „saját Fiát sem kímélő” Istennek kiálltja, visszhangozza – „ez jó, sőt, nagyon jó” – „méltó és igazságos, illő és üdvös”. Hálaadás, hiszen Isten nem hagyja, hogy az embert a bűn tönkre tegye, kárhozatra taszítsa. Isten Jézusban újjá alkotja mindazt, ami a bűn által eltorzult. Ebben a Krisztusban részesülök, aki mellett elköteleződtem, akinek munkatársa vagyok, szolgájaként, meghívottjaként, testvéreként.

P. Hess István SJ

A TANTUSZ rébusza. Minden iskolás hallott arról, hogy vannak összetett szavak, amelyeknek alkotóelemei saját jelentéssel bírnak, összekapcsolásukkal pedig új, de mindkét tag jelentéséből valamit megőrző fogalom születik.

Következik a feladvány unokám számára. Az alábbi felsorolásból vajon melyik kakukktójas (ez is összetett szó)? Tankönyv, tantárgy, tanuszoda, tantusz, tanmese... Nem könnyű. Hangzás alapján ugyanis a tantusz is értelmezhető összetett szóként: a terror-elhárítóknak oktató-tanfolyamon bemutatnak egy túszt, mint iskolapéldát (szintén összetett szó), vagyis ő a tantusz, amit ugyan hosszú ú-val kellene írni, kimondva azonban inkább rövidnek halljuk. S egy mai gyereknek, aki sok krimi és ilyen-olyan minőségű rajzfilmet néz, ez is eszébe juthat. A „leesett a tantusz” hallatán arra is gondolhat, hogy a fogva tartott személy szökés közben valahonnan éppen lezuhan.

Egy szó, mint száz, a tantusz ma már, eredeti értelme magyarázatra szorul. Talán fél évszázad is eltelt azóta, hogy tantuszt használtam volna. Pedig valamikor ott lapult mindenkinék a zsebében. Néhány napja újra van saját tantuszom. Egy idő sokkontól kaptam. Az íróasztalomon tartom, nézegetem. Régi időket, eseményeket, helyzeteket juttat eszembe. A mai ötforintoshoz hasonlít méretben. Egyik oldalán Magyar Posta felirat és egy postakürt látható, másik oldalán a hivatalos elnevezés, Telefon Érme, és egy régivágású asztali távbeszélő-készülék.

Az unokáim azt gondolhatják, hogy a ma használatos mobilok öröktől léteznek. Pedig harminc évvel ezelőtt kezdett csak divatba jönni. Addig csak asztali, vezetékes telefonok léteztek, illetve utcai telefonfülkékben, presszókban, állomásokon nyilvános telefonok segítettek az emberek közötti távbeszélést. A tantusz az utóbbiakhoz kellett. Postahivatalban vagy trafikban lehetett vásárolni.

Gyermekkoromban hatvan fillér volt egy tantusz, később egy forint.

A nyilvános telefon a következőképpen működött: az ember leakasztotta a készülékről a kagylót, amelyet a mobilhoz hasonlóan a füléhez helyezett. Bedobta a készüléken lévő nyílásba a telefonérmét, a tantuszt, megvárta a vonalnak nevezett bűgös hangot, majd tárcsázta

a felhívandó számot. A telefon kicsöngött, és ha a hívott fél felvette, a tantusz belepottyant a készülék gyomrába, elnyelte, és lehetett beszélgetni néhány percig. Ez a „leesett a tantusz” eredeti jelentése, amit ma „végre kapcsolt”, vagy „nagy nehezen felfogta” értelemben használunk. A tantusszal sajnos olykor az is előfordult, hogy a készülék anélkül nyelte el, hogy a telefonhívás megvalósult volna. Ilyenkor a csalódott ember csapkodni kezdte készülékét, hátha visszakapja a kis érmét.

Az őszember így telefonált.

De hogy egészen szakszerűek legyünk, az etimológiai szótár, amely a szavak eredetéről tudósít, a következőket írja: tantusz – ‘pénzt helyettesítő, meghatározott értékű érme’.

A bajor-osztrák tantus (‘játékpénz, zseton’) átvétele; ennek előzménye a spanyol tanto (‘zseton’) többes tantos alakja, végső soron a latin tantus (‘annyi’) után.

Szerdahelyi Csongor

Az Országút folyóirat főszerkesztője

Édesapám így köszönt: *ADJ' ISTEN! Isten áldjon!* Ha valaki jónapot kívánt, *melyhöz hasonló jókat*-tal válaszolt. Gyerekkoromban azt írtam egy házi dolgozatban: XY lihegve kapaszkodott fölfelé a meredek *kaptatón*. Vitrinbe tették a füzetemet, mondván, hogy milyen ritka szót használ a gyerek...

A tizenkétéves unokánk „kaptatón”, azaz iskolás gyerekek részére rendezett futóversenyen vett részt múlt szombaton. Néhány görög/latin eredetű, ma ritkábban használt, (és kevésbé értett) szó: vakáció, éra, poszt, stáció, kálvária, fixíroz, veranda, memoriter. Németből: lichthof, subler, speiz szavak, amelyek értése egy-egy foglalkozás kihalása miatt nehezebb: tollafosztott, kevésbé használják: atya, barázda, poronty, gyülevész, ficáncol, foszlik, firtat, hujjog, rápirít, zsellér, napszámos, marcona.

Maskara – álarc, álöltözet. Farsangkor viselhetünk ilyet. Ugyanebből a szóból ered a „maszk”, amit a járvány elleni védekezésül teszünk az arcunkra.

Turzás – vízparton, a hullámszél következtében keletkező alacsony homokgát. A turzásba rakja ki a tó, például a Balaton, a vízbe már nem való törmeléket. Kagylóhéjat, állati maradványokat és az emberek által bedobált szemetet is.

Bazsalyog – mosolyog, de úgy, hogy közben leplezni, titkolni próbálja derűtségét. Mit bazsalyogsz? – kérdezhetjük egy gyerektől, aki pislogva néz, tétova mosollyal az arcán. Mondjuk tetszik neki egy tréfa, amit a felnőttektől hallott, de nem biztos benne, hogy szabad nevetnie rajta.

Elemózsia – kicsit régies, választékos szó, jelentése: élelem, ennivaló. Elsősorban akkor mondjuk így, ha útravaló élelemről van szó. Osztálykiránduláson kérdezheti a tanár: csomagolt édesanyád elemózsiát?

Szikora József rádiós újságíró,
a Katolikus Újságírók Szövetségének elnöke

„Ég a napmelegtől a kopár szík sarja, tikkadt szöcske nyájak legelésznek rajta”
(Arany János Toldi I, ének).

Gyermekkorom a második világháborút követő évekre esett. A szüleim mondtak, vagy felolvastak verseket, meséket, majd magam olvastam. A képeskönyv ritka érték volt. A képi élményeim a természetből fakadtak, és sokszor a képzeletemben a hallott vagy olvasott szöveg alapján elképzelt táj elevenedett meg a valóságban. Így jártam ezzel az Arany János idézettel is. Ezek a sorok bennem egy valódi tikkasztó nyári napot jelentettek, amikor alig van felhő az égen, perzsel a nap, a hőségtől lankadt, száraz (tikkadt) a föld, növények és az ember. De azt is jelentette, hogy van némi esély a növények, és az állatok megmaradására ekkor is.

De mi az a szík és pláne a szík sarja?

Erre egy kisiskoláskori hortobágyi kirándulás tájképe világított rá. A végtelen növényeket: vadvirágot, és alacsony növésű bozótost – azaz sarjat –, melyre már nem volt nehéz odaképzelné a tikkadt szöcskéket.

A szík, szikes föld egy terméketlen, napjainkban már természetvédelmi terület az Alföld bizonyos időszakosan belvizes részein. A lényeg az, hogy a ritkán megjelenő belvíz kioldja a föld sóit, melyek kiszáradást, a víz elpárolgását követően kikristályo-

sodnak a felszínen, úgy is mondják, hogy a felszín kivirágzik. A jelenséget a sziksó/szóda/nátrium karbonát okozza. A sziken régies nevén szűk/szűkös területen megtelepedő szegényes élő növényzete a „sarj”.

A sarj jelentése: élet, élő, jellegzetes, mostoha környezetben is életképes növényzet.

Dr. Sólyom Enikő

a GYEK ny. vezető főorvosa

SZEMÉRMETES

A szemérmes és szemérmes szavak csak látszólag jelentik ugyanazt. A szemérem a testi szemérmes, azaz a meztelenség eltakarását jelenti. A Bibliában több helyen is olvashatunk arról, hogy a meztelenség feltárása bűn: „Én vagyok az Úr, a ti Istenetek. Tartsátok meg törvényemet és parancsaimat; aki megtartja őket, élni fog. Én vagyok az Úr. Senki ne közeledjék rokonához, hogy feltárja meztelenségét. Én vagyok az Úr. Ne fedd föl apád meztelenségét, sem anyád meztelenségét, hiszen anyád, azért ne fedd föl meztelenségét” (Lev 18,5–7).

A különböző korokban mégis más és más módon ítélték meg a meztelenséget (persze a fent idézett bibliai szakaszban nem egyszerűen a pőreségről, hanem az így elkövetett vétkekről van szó). Az én gyermekkoromban nagyon gyakran láttunk az árok partján ülő, gyermekét szoptató cigányasszonyt, ugyanígy a nagyon szemérmes falusi asszonyok, akik akár nyolc-tíz gyermeket is szültek a férjüknek úgy, hogy azok soha életükben nem látták feleségüket meztelenül, a mezőn, munka közben minden aggály nélkül szoptatták meg idegenek előtt is gyermeküket, azaz fedték fel mellüket, abban semmi megbotrándoztatót, erkölcstelenet nem talált senki. Ugyanígy, családon belül, én magam is láttam szoptatni nagynénémet, nálam jóval idősebb sógornőmet, senkinek nem jutott eszébe, hogy kiküldjenek a szobából, hiszen csak megetették gyermeküket. Természetesen ugyanezek az emberek soha nem vetkőztek volna le mások előtt, akkoriban még filmen sem láttunk meztelen színésznőket és a meztelen napozás is elképzelhetetlen volt.

Aki *szemérmes* – én így gondolom –, nem a testi meztelenségét takarja el, hanem a gondolatait, lelki bánatát, bajait tartja titokban. Bizonyos dolgokról nem illik és nem illik ma sem beszélni. A családban történt tragédiák, szegények (bizony néha előfordulnak) nem tartoznak másra, és az ember csak legbensőbb barátjának, a gyermek anyjának mondja el titkait. Valamikor még a szerelmét is illett eltitkolnia egy leánynak, nem volt szokás, hogy ő tegyen vallomást érzéseiről. Ma ez is másképpen van, és bizonyos dolgok jól is vannak így, hiszen egy kapcsolatban nagyon fontos az őszinteség. Mégis: a szemérmességnek és szemérmességnek is van helye az életünkben, testünk-lelkünk épségét óvjuk általa.

SPARHELT

Kemencét kellett volna írnom, nem ezt a csúnya, németből meghonosodott szót, ami konyhai tűzhelyet jelent, de nekünk sosem volt kemencénk, én is csak faluhelyen és múzeumban láttam kemencét. Konyhai tűzhelyünk, sparheltünk viszont volt, ami

nagyon jól melegített, a konyhánkban általában barátságos légkör uralkodott télidőben is. A négy lábon álló, kisebb asztal nagyságú és formájú tűzhely egyik oldalán volt a tűz-hely, ahol meggyújtották a fahasábokat, ezt alul vasrostély zárta, hogy a hamu (és ha szénnel is tüzeltek, a salak) lehullhasson a hamus fiókba. A másik oldalán a sütő volt, aminek ajtaja félig nyitva volt, ha éppen nem sütöttek semmit. Itt különösen jó meleg volt. Emlékszem, téli szánkózások után, mikor vizes és félig elfagyott lábakkal jöttünk haza, a sütő elé ültünk és lábunkat bedugtuk, hogy hamarabb felmelegedjen.

Az egész sparheltet fémlap, *platni* borította, erre kerültek a lábasok, mindenek előtt a vizes fazék. Meleg vízre ugyanis állandóan szükség lehetett, a férfiaknak a borotválkozáshoz (ami ugyancsak a konyhában esett meg, apu a tenyérszerű kis tükrét az ablak-kilincsre akasztotta: ott ugyanis világos van, a kilincs fejmagasságban, a legjobb helyen volt), a nőknek főzéshez, takarításhoz, de kisebb mosdásokhoz, kézmosáshoz is.

Látható tehát, hogy a konyha a családi, közösségi élet legfontosabb színtere, közép-pontjában pedig a sparhelt, vagy hogy irodalmi kifejezést használjak, a családi tűzhely állott.

Gróf Lajos

Orient Enikő: PAJZS 300

DOBOS MARIANNE

Menny és pokol között

ADY ENDRE ÉS A FÖLDRE HOZOTT TŰZ

*Milyen csonka ma a Hold,
Az éj milyen sivatag, néma,
Milyen szomorú vagyok én ma,
Milyen csonka ma a Hold.*

*Minden Egész eltörött,
Minden láng csak részekben lobban,
Minden szerelem darabokban,
Minden Egész eltörött.*

*Fut velem egy rossz szekér,
Utána mintha jajszó szállna,
Félig mély csönd és félig láрма,
Fut velem egy rossz szekér.*

Dobos Marianne

Ady a protestáns, bibliaolvasó sámán, aki egymásra vetíti a népi-ősi hagyomány varázsoló mondókáját és a Bibliából kiolvasott megváltás-igényt és ezt lefordítja a vers nyelvére, mondókát formál belőle. Törődött testét, lanyhuló szerelmét mitikus éjszakai vízióban szólaltatja meg: nem ő panaszkodik, a föld számára összegyűlt mítoszai fonódnak eggyé ebben a mondókában.

Benne van az evangéliumok isteni tüzének küldetéstudata, mely itt a hiány fájdalmává lényegül át. „Azért jöttem, hogy tüzet gyújtsak a földön: mennyire szeretném, ha már föllobbanna!” (Lukács, 12, 49) A tűz különös erő, hatalma isteni eredetű. Prometheusz ellopta az emberek számára, egy botba rejtetten. A pogány világ szemében ez volt az isteneik ellen elkövetett bűn, amint lehozta az égből a földre. De mindez fordítva történt, az Isten adta az embereknek, akik átvették tőle. „Áldassék az első emberi bátorság”. Az Isten a maga eltékozolhatatlan szeretetében úgy fogadta magáévá az embert, hogy – amikor bűnösként eltávozott tőle – egy Fiát áldozta érte, a kereszten. „Ő volt kezdetben Istennél. / Minden ő általa lett, / És nélküle semmi sem lett, / Ami lett // Benne élet volt, / És az élet volt az emberek világossága. / A világosság a sötétségben világít, / De a sötétség nem fogta föl.” (János, 1,2-5.)

Benne van a tűz megosztottsága, kettősen ellentétes jellege. Az Istentől származó tűz fényességének emléke és a pokoltűz ártó kisugárzása. A requiemek rémisztő végítéletének előérzete. A Cristus vincit, Cristus regnat, Cristus imperat, a második eljövétel ítéletmondásának rémsége és reménysége. Dies irae, dies illa / solvet saeculum in favilla, Ama nap, a harag napja, / e világot lángba dobja. A pusztító tűz és az isteni Szeretet az ember számára visszaadott tűz, egyesül Celanoi Tamás látomásában:

*Ki Magdolnát föloldottad,
És a latrot meghallgattad:
Nekem is e reményt adtad.
Nem méltó az én kérésem;
De Te jó vagy, tedd kegyesen,
Hogy örök tűz ne égessen.*

Ez az isteni jószág adja az értelmét a szeretet tüzeének. Ez törli el a szomorúságot és a sivatagi létben, a félig mély csend, félig láрма idején a kipusztultság átérzését jellemző szomorúság ellenében vezetheti a kiszolgáltatottságot felváltó, az isteni szeretet sugárzását megérező reménység álmodozását:

*Esdve és ölelve térded,
Hamuvá tört szívvel kérlek:
Őrizz, hogy jó véget érjek!*

A szomorúságos útban, amely a pusztulás képzei fölött tart seregszemlét a versmondásában benne lüktet ezáltal minden tájkép csata utánnak az ellentéte is, a harcos Ady Endre bibliai hívogatója és a táltos megtisztító igénye is. Ezzel válik hiteles elesettséggé ez az egész Istentávolság, mert benne lélegzik az isteni szeretetben való megmerültség Szent Pál és Augustinus hitére visszafájó sóhajtása is.

Benne van a Teremtés könyvének fényt teremtő mitológiája, mely a versben a kisebbik égitesthez kapcsolódik. Ebből a sötétségből Isten megteremtette a fényességet, égitesteket teremtett, hogy azok világítsanak. A nagyobbat Napnak nevezte, és az hozta a nappalt, a kisebbet Holdnak nevezte, az tölti be az éjszakát.

Ady otthonát felkereső hazai utazásában ezzel a holddal szembesül. Méghozzá annak csonkasága idején. Amikor elveszítette sarlójából a tündöklő Asszonyt, a János Jelenéseinek kiegészítő, mégis értelmet adó szimbólumát. Megint csak a hiánnyal szembesül, a csonkaság a szarvvá alakuló hold, amelyik úgy formálódik ki, hogy magában hordozza, a verstudatban a tündöklő asszonyt, és ugyanakkor mindennek az időlegesen eltűntét, az Isten-távolság fázisát rajzolva a vers terébe.

„És nagy jel tűnik fel az égen: egy asszony, akinek öltözete volt a nap, és lába alatt a hold, és fején tizenkét csillagból álló korona.”

(János: Jelenések Könyve 12, 1.)

Most hiányzik, és ezzel a hiánnyal válik a vers a csonkaságban is erőt sugárzóan egy másik mítoszkör megszólaltatójává.

A kétszarvú patás állatok a legrégebbi időktől mind a paták, mind a szarvuk hold alakja miatt az ősanayi jelleget képviselték, a Hold-istennő képelei voltak. A tehén típusú állatokat így kapcsolatba hozták a teremtéssel, a termékenységgel és a megélhetéssel. A tehén a tápláló anya, az anyaföld állatképe. Gyógyító és védelmező szerepet is tulajdonítottak neki.

A szarvasmarhák szarva a Hold alakját idézi és az Istennők ékeként szolgált. Régen a nagy istennőket (Iziszt, Hathort, Nutot) az, isteneket (Assurt, Beélt), a keltáknál a nagy hősoket (Cernunnost), a görögöknél Pánt, Faunust szarvval ábrázolták, ami később uralkodói fejdíszé, hatalmi jelképpé vált. Az állatszav-fejdísz ma a természeti népeknél a lelki-szellemi hatalom jele. Csak a törzs sámánja viselheti. Ez a szokás a szibériai, indián és ausztrál törzseknél.

A tehén a hinduk szent állata, akik az embert a mennyei tehéntől származtatták. De az európai hagyományban is szerepet kap. Európé Hold-istennő a Nap-bika hátán lovagol. Ő teremtette az embereket, akárcsak az óskandináv Edda mítoszban szereplő tehén. Az északi mitológiában Audumla, az őstehén a tejével táplálta az alvó óriást, Ymirt. Nagy istennőjüket, Brigidet egy tehén szoptatta. Az egyiptomi anyaismennő, Hathort a szarvai közt napkorongot tartó tehénként ábrázolták. A templomaiknál teheneket tartottak szent állatként, akárcsak a görögök, és évente bikaáldozatokat mutattak be nekik. A lelkek istenét, Oziriszt egy tehén alakú koporsóba fektették, hogy újjászülethesen.

A népi szájhagyomány megőrizte a tehén kultuszát a magyar népmesékben is. Itt is előfordul a tehén-ős (Veres tehén fia, a Barna tehén fia és a Tehéntől lett gyermek).

A mi Fehérlófia mesénkhez hasonló Tehénfia Iván című sláv mese melyben a meshős tehéntől származik.

A bika nagy teste és ereje révén az erő megtestesítője. Megtermékenyítő férfiaság is társul hozzá. Zoroaszter követői a fehér bikát tartották az első állatnak, aminek a magjából keletkeztek a különböző élőlények. A bikakultusz kezdetei az ősköorra nyúlnak vissza. Férfias és a rendteremtő uralkodói tartalom társul a bikához, akárcsak az alvilági rossz, pusztító erő is. A bika, úgy mint a tehén, már az ókorban a Holddal egylényegű vízelemhez rendelődött. Így lehetett az egyiptomi Ré, a görög-római Zeus/Jupiter, a hindu Rudra, Indra és az északi Thor szent állata. A harcias istennőket és isteneket szintén bikán lovagolva ábrázolták: Astartét, Sívát, Mitrát, Enkidut, a kelta Belit stb. Mitra győzte le az első bikát, akinek kifolyt véréből termékenyült meg a föld. A bikához társul a mezopotámiai Innin istennő és Dumuzi násza. A bika az életerő szimbóluma. Régi babiloni ábrázolásokon Gilgames két bikával küzd meg. Marduk és Baál fehér bikaként küzd az élet romboló erőivel. A bikák szobrainak védelmező erőt tulajdonítottak. Az asszír paloták kapuit szárnyas bikaszobrok őrizték. A görög Héraklésznak is le kellett győznie Poszeidón fehér bikáját, Jaszon meg az aranygyapjú megszerzése érdekében küzdött meg a rézbikákkal.

Az Ószövetségben is szent jelképnek számított a bika. Nem véletlenül öntött aranyborjú bálványt a Mózesre várakozó nép.

Az állatok szarva rítusos áldozati edényként is szolgált. Szarvból készült a zsidó királyok felkenésére szolgáló szent olaj tartóedénye, az olajszaru, valamint az ivókürt és a hangot adó sófár.

Sámuel is, az Úr parancsára töltötte meg szaruját olajjal, hogy azután elinduljon a parancsnak megfelelően, a betlehemi Izájhoz, hogy az ő utódai közül kiszemeltet megtalálja, akit azután felkent:

„Erre Sámuel vette az olajos szarut, s felkente őt testvérei közepette, és ettől a naptól az Úrnak lelke Dávidra szállt.” (1. Sám. 16, 13)

Jeroboám, Izrael királya (Kr.e 931--910) is

„Gondolkodott, s tanakodott tehát, s két aranyborjút készíttetett, s azt mondta a népnek 'Ne járjatok többé Jeruzsálembe; ímé itt vannak isteneid, Izrael, akik kihoztak Téged Egyiptom földjéből.'” (1Kir12, 28).

A Kármel hegyén, Illés prófétát, tűz által hallgatta meg az Isten, amikor Baál négyszázötven prófétájával egyedül állt szemben és engesztelésül bikaáldozatot mutatott be:

„Ekkor lecsapott az Úr tüze, és megemésztette az egészen eléggő áldozatot, meg a fát, a köveket és a port, s felitta a vizet, amely az árokban volt.” (1. Kir. 18, 38).

A szárnyas ökör Szent Lukács szimbóluma, a szarv gyógyító erejébe vetett régi hit hagyománya kapcsolódik össze ebben Lukács orvos voltával.

A nyugati kereszténységben olykor a szerzetesek szobrán láthatunk szarvból készült fejeket.

Idővel azonban elhomályosult a szarv szakrális tartalma. A középkori Európában az ellenség megfélemlítésére szolgált a szarvval ellátott sisak.

A Bibliát magában újra-és újra megidéző, felmondó, az abban írtakra vágyódó ember mindezt úgy is át tudja formálni a versében, hogy éppen a hiánya által hozza be azt. A holdfázis fogyó szarván a csonkaság a vers szomorúságának táplálója, az Isten-teremtette víz elapasztója. A hiány: sivatag. Mert az ég a csonkaságot mutatja fel a maga rész-világosságaként, az ember ehhez sérültségét adja hozzá személyes részállapotaként. És itt válik a világ teljességét minden mítoszban szimbolizáló kerék „rossz szekér” alkatrészeként összegzőjévé a mitikusra fokozott csonkaságnak. Melyben mégis a látott, érzett, tudott Egész létezése osztódik részletekké. A kerék, mint a rossz szekér alkatrésze magyarázza, hogy a Prometeusz-láng, az Istenfia-láng is csak részekben lobban ez alatt a hold-fázis alatt.

A Biblia-olvasó tudja, hogy vannak a bibliai nép életében is csonka pillanatok, a sámán is tudja, hogy vannak sötétülők jelenések, amikor az Egész csak a kiengesztelőds útján érhető újra tetten. Hiszen a Biblia is ennek a csonkaságnak és Egésznek a párharca, az emberi gyengeség ellenében. A tűz, a fény, a víz csak az Egész kísérője, rekvizituma. Amikor a csonkaság veti árnyékát a földre, akkor elapadnak a javak, szünetel az Egész, vesztélyben a szó szerinti egészség.

És ha a kozmosz így felel az ember esendő állapotára, akkor abban a szerelem is mulandó, törekeny valami. A személyes változataiban: az Ádám hol vagy?-os Istenközeltség is halványulóban, és a földi szerelem is elveszíti zsoldáros ódai megszólalási

lehetőségeit. Mindebben az ember is árnyékba kerül, csonkává alakul, gondozásra szorul, kiszolgáltatottá válik.

Íme a kerék tökéletessége, és a kerék sérültsége: a csonkaság és az Egész-ség a maga mindennapi esendőségében és mitikus bibliás-sámános felnagyítottságában.

Egy vers, amelyet elemzői és filológusai sem tudnak igazi pontossággal meghatározni, adatolni, de tudnak életrajzhoz, betegséghez, hunyóban lévő szerelemhez, otthoni elnyugváshoz társítani. És egy vers, amely ebből az életrajziségből kiköszön a szemünk láttára: mondókává formálódik, a hiány, a sivatagosodás, az „Erős vár” ellenpólusává szomorodik – hogy annál fényesebben sugározzanak ki belőle a fény, a tűz és a víz, a bibliai és a mítoszi őselemek. A hiány verse, amely mégsem a lemondás elfogadása, hanem a „de ha mégis” lehetőségének kilicitalása. Holdfogyatkozás, amely a maga csonkaságával éppen hogy a kiegészülésre vár. A bibliás ember az Istentávolság állapotrajzával, hiányleltárával visszafordad Istenéhez. A táltos, aki a versbeli utazás során eltöri varázspálcáját – a verssel feltámasztja varázshatalmát.

Orient Enikő: LELKI GAZDAGSÁG

Textilművésznék teremtette az Isten

Mindennapi életünk nélkülözhetetlen anyagához, a textilhez nyúl Orient Enikő. *Ég és Föld összeér* című gyűjteményes kiállításán alkotói pályájának anyagából mutat be válogatást. A tárlat látogatói bizonyára elcsodálkoznak, milyen változatos technikával dolgozik, miközben ugyanarról, Istennel való kapcsolatáról vall.

Már egészen fiatalon felismerték Orient Enikőről, hogy a textilművészet az, amelyben igazán tehetséges. Rajzolni is szeretett, ám végül textil szakra vették fel a Kisképzőbe. A kárpitművészet egyik legkiemelkedőbb alakjától, Rónai Évától sajátította el az alapvető fortélyokat. Útja a Kisképzőtől a Magyar Iparművészeti Főiskolára vezetett, ahol a Ferenczy Noémi-díjas Polgár Csaba volt a mestere. Már főiskolai tanulmányai előtt nagyipari tervezőként dolgozott, s diplomaszerezés után is folytatta ezt a tevékenységét. Igaz, nem sokáig, hiszen művésztanári felkérést kapott. Kézművességre és tárgykultúrára oktatta növendékeit a Nádasdy Kálmán Alapfokú Művészeti Iskolában, mellette óraadóként a Tanítóképző Főiskolán is, egészen nyugdíjazásáig.

Hogy mi vonzotta a textilben, arra a művésznék kész válasza van. Szerinte az anyag mind fizikailag, mind lelkileg olyan melegséget tud árasztani, amelyre szükségünk van, érdemes foglalkozunk vele. Ez a gondolat vezette a textilművészet felé. Immáron negyven éve dolgozik a matériával, elsősorban festi a textilt, de kincsestárát gazdagítja több más technika is. „Alkotásaimban a gondolatiság a legfontosabb, amivel a tér-idő és fény dimenzióit megnyitom” – vallja. Textilképeinek domináns eleme a természet, felhasznált motívumait is innen meríti. Színvilága az ég és a föld árnyalatai, többnyire nyers, visszafogott, a sötét- és világosbarnától a szürkén át a sötétkékig terjed. A fény és árnyék kapcsolatának fontosságát hangsúlyozza, a fény láthatóvá teszi a részleteket, a textil szálait, szerkezetét, de árnyékot is vet, amely új dimenziókat hozhat létre.

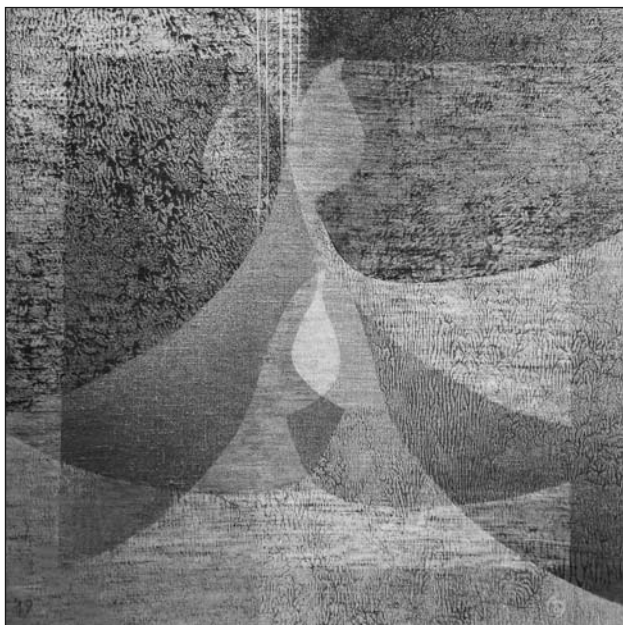
A Kultúrkúriában kiállított művek jó része festett textilkép, ám egy zománcképsorozatot is láthatunk, sőt autonóm textilként plafonról függesztett, fémkarikákba applikált fátyolszerű textilplasztikákat is. Habár sok szép és változatos művel találkozhatunk, az *Ég és Föld összeér* egyik felülmúlhatatlan darabja mégiscsak az *Évgyűrűink* himnusza. A dél-amerikai indián kultúrát idéző, spárgából szőtt kör szorosan tekeredik, mint a fák évgyűrűi. Puritán egyszerűsége ellenére korántsem díszítetlen, peremébe néhány szó (Boldogasszony) lett beleszőve, az ég kékjére színezett felső íven megjelenik Mária 12 csillaga. A rusztikus földfelszínt kereszt alakban metszik a fonalak.

Szakrális jelentést hordoz a tárgy, miként arról a hozzá tartozó leírás tanúskodik, amely szerint az évgyűrűk „a „mindig megújulásra törekvő életutat mutatják”. Az *Évgyűrűink* himnusza voltaképpen spirális időfolyam, ami két évezred alatt körbeér. A körgyűrű a végtelenséget, Szűz Mária oltalmazó karját jelképezi, az alsó ívek a nyitást, befogadást szimbolizálják. Orient Enikő mély hite az egész tárlatot végigkíséri.

Szilárd meggyőződését visszafogott, esztétikus formákkal fejezi ki. A Felsőkrisztinavárosi Keresztelő Szent János Plébániatemplomba készített textilképek a misén elhangzó igéket szimbólumokkal jelenítik meg szép példajaként a modern egyházművészetnek.

Hiba volna ugyanakkor azt gondolni, hogy az Ég és Föld összeér csupán ilyen jelleget öltene. A Levitáció I., II.; Rejtőzködő I., II. vagy a Fa élete is természet alapú, de földön túli, misztikus, filozofikus mű. Valamennyi a körülöttünk lévő világ szépségére hívja fel figyelmünket. A sok természetre utaló elem része Orient Enikő szemléletének, amelyben azért a szakralitás az úr. Az a hit, amely az örök értékeket – mint jószág, igazság, szeretet – hivatott felszínre hozni, sugározni.

*(Az írás eredetileg az Országút folyóirat honlapján jelent meg.
Orient Enikő alkotásai e lapszámunk különböző oldalain találhatók meg.)*

Orient Enikő: FOHÁSZ

KRÁMER GYÖRGY

Szükség van-e az egyházakra a mai társadalomban?

Hartmut Rosa német szociológus *Demokratie braucht Religion* (A demokráciának szüksége van a vallásra) c. könyvében található előadás a német evangélikus egyház würzburgi egyházkerületének konferenciáján hangzott el 2022. január 17-én. Az egyházi körökben is jól ismert szociológus (aki a Keresztény Egyházak Konferenciájának 2023. júniusi tallinni nagygyűlésének is egyik főelőadója lesz), olyan kontextuális kérdésfelvetéssel fordul az egyház felé, amely számunkra is tartogathat kihívást jelentő gondolatokat. Kérdésfelvetése nem azzal az igénnyel hangzik el, mint amit még soha senki nem vetett volna fel, gondolatmenete inkább abból a szempontból érdekes, hogy mi gyakran egy más perspektívából tesszük fel a kérdést: hogyan tud megmaradni az egyház a mai társadalomban? Az előadás ugyan a német társadalom kritikáján keresztül keres választ a kérdésre, mégis teljesen egyértelműen felismerhetőek a párhuzamok. Az előadás, mint ahogyan a cím is mutatja, nem csak a keresztyén egyházakról, de általában a vallásokról állítja azt, hogy szükség van rájuk, mégis a keresztyén egyházak részletes elemzésére szűkíti mondanivalóját. Ebben a rövid recenzióban szeretném összefoglalva ismertetni az előadást, azzal a reménységgel, hogy ezek a gondolatok segítenek saját egyházi alapkérdéseink megválaszolásában is.

Hartmut Rosa elméleti szociológus egyenesen és következetesen teszi fel a kérdést: szükség van-e az egyházakra a mai társadalomban? Gondolatmenetét arra alapozza, hogy a társadalom jelentős része gondolja úgy, az egyházak anakronizmusként, egy leűnt társadalmi valóság maradványaiként vannak már csak jelen. Nem egyszerűen az egyháztagok számának csökkenése mint probléma, nem csak az egyházakat megrengető botrányok okoznak gondot, hanem az egyház létére rákérdezve jutnak sokan arra a következtetésre, hogy a mai társadalomban már csak a sokféle hiszékenység és babona között foglal helyet az egyház. Rosa azonban a címben feltett kérdésre határozott igennel válaszol, és azt mondja, hogy a mai társadalomnak, különösen is a demokratikus társadalmaknak elemi szükségletük az egyházak jelenléte, működése. Erre a következtetésre a mai társadalom elemzésén, annak konkrétan meghatározott hiányosságán, és a hiányosságot betölteni tudó egyházi kompetenciák bemutatásán keresztül jut el.

A száguldó és mégis megdermedt társadalom

Rosa társadalomkritikája abból indul ki, hogy a mai piacgazdaságra berendezkedett társadalom egyre gyorsabban és gyorsabban kénytelen élni. Míg 100 évvel ezelőtt az

emberek éppen annyi energiát fordítottak az életük működtetésére, amennyire szükség volt annak fenntartásához, addig mai ember folyamatosan egyre több és több energiát használ fel. Mindezt eredetileg azért, hogy az élet, amit élünk, folyamatosan egyre jobb legyen. A gyorsulás ott kezdődött el, amikor a családok azért kezdtek el egyre többet dolgozni, hogy a gyermekeiknek már jobb és könnyebb élete legyen. Ezt a gyorsuló tempót fokozta a piacgazdaság folyamatos fejlődés igénye. Ahhoz, hogy a gazdaság fejlődhessen, folyamatosan egyre hatékonyabban kellett működnie, egyre jobb, fejlettebb, modernebb eszközökre volt szükség a gazdasági fejlődés fenntartásához. Ez a gazdasági, társadalmi gyorsulás strukturálisan része az életünknek. Nem mondhatjuk azt, hogy lassítsunk, hiszen a 10 évvel ezelőtti mobiltelefonjaink is éppen eleget tudtak, vagy az évekkel ezelőtt fejlesztett autók, mosógépek, használati eszközök is bőven elegendőek voltak a szükségleteink kielégítésére. Nem lassíthatunk, mert akkor a gazdaság azonnal összedől, emberek százezrei veszítik el a munkahelyüket, összedől az egészségügy, az oktatás, a szociális ellátás. Gyorsulni kell, ez feltétele a gazdasági működésünknek. A társadalom, és benne az egyén tehát egyre gyorsabban száguld, egyre több energiát fektet a mindennapi működésbe. Ezt nevezi Rosa száguldó /*rasendel*/ társadalomnak.

Ez a társadalom ugyanakkor el is veszítette a fejlődésbe vetett hitét. Ma már nem olyan könnyű megfogalmazni azt, miért is akarunk folyamatosan fejlődni. Az 1980-as és 1990-es évek környékén egyértelmű célok társultak a fejlődéshez. A fejlődés miatt jobban fogunk élni, egész egyszerűen jobb lesz az életminőségünk. Tudatosan fogunk étkezni, sportolni, aludni, tudni fogjuk hogyan kell élni, és ehhez meg is teremtyük majd a feltételeket. Ugyanilyen egyértelmű cél volt az is, hogy a fejlődéssel, és az abba fektetett többletenergiával a következő generációnak, a gyermekeinknek jobb legyen. Rosa szerint a legtöbb ilyen cél mára nem ilyen egyértelmű, sőt inkább csalódnunk kellett a fejlődés eredményeiben. Szinte bármelyik területét nézzük az életünknek, már egyáltalán nem olyan egyszerű megfogalmazni, hogy miért is kellene ott még fejlődnünk, vagy mit is jelent ez a fejlődés.

A klímaválság, a pandémia és az Európában újra megjelenő háború még bizonytalanabbá teszi a helyzetet. Nemcsak, hogy célját, értelmét veszítette a folyamatos fejlődés, de közben egy olyan érzésünk is kialakul, hogy valami mindent elpusztító végzetes esemény, vagy folyamat is itt lohol a nyakunkban, ami elől menekülnünk kell. A cél ma már nem az, hogy jobb legyen, hanem az, hogy legalább a jelenlegi életszínvonalat fenn tudjuk tartani. A cél már nem az, hogy a gyermekeinknek jobb legyen, hanem az, hogy ne legyen ennél rosszabb.

Rosa nem vitatja azt, hogy a fejlődés óriási eredményeket hozott, és hogy a mai ember élete ne lenne könnyebb és biztonságosabb a fejlődés eredményeként. Egyszerűen csak megállapítja, hogy ez a fejlődés, ez a rendszerbe épült fejlődés kényszerkövetkezményekkel jár. A mai társadalom tehát elvesztette a céljait, vagy éppen mélyen csalódott, közben rettenetesen azoktól a félelmetes folyamatoktól, amelyekre nincs hatása, és ezért egyfajta dermedtség lesz úrrá rajta /*erstarrt*/. A dermedtség és a folyamatos száguldás kényszere egyszerre határozza meg a mai embert.

Az agresszív üzemmód

Rosa kulcsfogalma ezen a ponton az agresszív üzemmód, ami a száguldó-dermedt társadalmat meghatározza. Miközben egyre több a feladatunk, egyre nagyobb a napi teher és feszültség, közben teljesen elvesztettük a mindennapi küzdelmek célját és értelmét. Nem hogy, lelkesen haladunk előre, de egyre elkeseredettebben, egyre több félelemmel küzdjük meg a mindennapokat. Ezek az egymásnak feszülő hatások robbantják ki az emberből az agresszivitást. Ez az állapot az élet minden területén agresszív üzemmódba helyez bennünket. Az egyébként a párbeszédén, a másik véleményének meghallgatásán, a másik véleményének engem is alakító hatásán alapuló demokratikus működés elvész ebben az agresszív üzemmódban. A másokra való nyitottság, a meghallgatás készségének helyébe a “másik fogja be a száját” hozzáállás lép. A társadalom ebben az agresszív üzemmódban olyan egymástól elidegenedett csoportokba, körökbe szerveződik, amelyek közt nincs már semmiféle párbeszéd. Csak a saját vélemény, és a velem egyetértők véleménye számít, mindenki más idióta, mindent meg kell tenni azért, hogy ne is létezzen. A demokrácia pedig ebben az agresszív üzemmódban egyszerűen nem működik. Ez az agresszív üzemmód jellemzi a politikát is, ami egészen mostanáig a fejlődés szükségszerűségét, értelmét és nagyságát hangoztatta, és mindenkit arról akart meggyőzni, hogy a cél előttünk egyértelműen a fejlődésben van, amiért mindenkinek mindent meg kell tennie. De ugyanezzel az agresszív üzemmóddal közeledik a társadalom a természethez is. A fejlődés érdekében semmi sem szab gátat annak, hogy a természetet agresszív módon kihasználjuk, kizsigereljük.

Korábbi véleménye, miszerint a demokrácia lényege, hogy mindenkinek joga legyen hallatni a szavát, elmondani a véleményét, úgy változik, hogy hozzáteszi, a demokráciában nem csak a hangra, véleményre, de a meghallgató fülekre is szükség van. Ha mindenki csak mondja a magáét, akár teljes szabadsággal, de már senki sem figyel oda a másokra, senki sem hallja meg a másik hangját, akkor az egész értelmetlenné válik. Rosa még ennél is tovább megy gondolatmenetében, amikor 1Kir 3,9 alapján, ahol Salamon bölcsességért imádkozik, ott találjuk a 9. versben ezt a gyönyörű kérést: „... engedelmes szívet adj nekem.” A német fordítás itt a “*hörendes Herz*” fordítást hozza, vagyis adj nekem halló szívet, Istenem. Rosa állítása az, hogy nem csak a szabadon elmondott véleményre, nem is csak halló fülekre, de a másikat meghallgató szívre lenne szükség. A demokráciában élő embernek nem csak mondanivalója van, nem csak kimondja a maga véleményét, hanem képes arra, hogy meghallja a másikat. Ez a képesség, a másik füllel, szívvel való meghallásának a képessége veszett ki a társadalomból. Ez az a hiány, ami alapvetően betegíti meg a mai demokratikus társadalmakat.

A rezonancia

Rosa következő alapfogalma a rezonancia. Egy zenei képpel próbálja megértetni mondanivalóját: amikor egy koncertre beülünk, vagy autózetés közben a rádiót hallgatjuk, akkor akár egy régóta ismert dallam vagy sláger hallatán is megtörténhet

a rezonancia eseménye. Hallunk egy dallamot, egy régóta ismert slágert, és a dallam megszólít bennünket. Egyszer csak történik velünk valami. A dallam, a hangok elérnek és megszólítanak bennünket. A dallam hatással lesz ránk, és kivált belőlünk egy rezonanciát, történik velünk valami. Vidámak leszünk, vagy szomorúak, előnt bennünket a csodálat, vagy régi emlékek törnek elő, de a lényeg az, hogy történik valami, rezonálunk arra, amit hallunk. Natalitás, vagyis valaminek a megszületése az, amit átélünk. Talán nem is számítottunk rá, talán el sem hisszük, ami történik, de valami mégis megtörténik. A rezonancia egyébként a fizikai meghatározása szerint olyan rezgés, amikor a saját frekvenciáján rezgő tárgy átveszi egy másik tárgy rezgésének a sajátjától eltérő frekvenciáját.

A rezonancia alapfeltétele az a nyitottság, amivel képes vagyok meghallani egy másik frekvenciát. Itt a németben az *aufhören* szót találjuk, ami kettős jelentésű. Egyrészt abbahagyok valamit, amivel eddig foglalkoztam, másrészt felfigyelek valamire, amit eddig nem vettem észre. A társadalom Rosa által megfogalmazott krízishelyzetében ezt a nyitottságot tartja a gyógyulás első lépésének. Abba tudok hagyni minden mást azért, valami újat meghalljak.

Rosa szerint a rezonanciának négy alapeleme, eseménye van. Az első a megszólítás, hatás, befolyásolás */Affizierung/*. Valami megérint, megszólít, valami hatással, befolyással van rám. Ez a valami szükségszerűen nem ugyanaz, mint amit ismerek, amit megszoktam, ami része a saját gondolatvilágomnak. Ez a megszólítás lehet akár irritáló is, hiszen eltér attól, amit amúgy hallani akarok, szoktam, amit magamtól választanék. Elér egy "hang" valamilyen formában.

És itt következik a rezonancia második eseménye a válaszom, reagálásom, tevékeny reakcióm erre a megszólításra */Selbstwirksamkeit/*. Teszek azért, hogy valamilyen kapcsolat jöjjön létre a megszólító és köztem. Mindannyian ismerjük ezt lelkéssként az igehirdetésből, vagy tanárként a katedrán. Hangzik a prédikáció, és látjuk, hogy mennyire nem érjük el a hallgatóságot. Van, aki ásít, más valaki talán el is bóbiskolt, egy fiatal a padban a telefonját nyomkodja. És van az a pillanat, amikor az, amit mondunk, megérkezik a hallgatósághoz. Látjuk a tekintetekből, a visszajelzésekből, a figyelem összpontosulásából, hogy elértük azokat, akik hallgatnak minket, rezonálnak arra, amit mondunk nekik. Ha magunk is átértünk már hasonlót hallgatóságként, akkor tudjuk, hogy ilyenkor fiziológiailag is megváltozik bennünk minden. Más lesz a szívverésünk üteme, másként fókuszálunk a tekintetünkkel, kiegyenesedünk a széken, a padban. Reagálunk a megszólításra, és abban a pillanattóban élőnek érezzük magunkat.

A rezonancia harmadik eseménye a transzformáció, az átváltozás. Abban a pillanatban, amikor hagyom magam megszólítani, amikor magam is reagálok, rezonálok a megszólításra, akkor változás történik bennem. Nem vagyok, nem maradok ugyanaz aki, ami voltam, hanem valamilyen új tapasztalat születik meg bennem. Ezt nevezhetjük az elevenség tapasztalatának. Meghatározó az, hogy ez a folyamat nem kikényszeríthető. Hiába veszem meg a drága jegyem a gyerekkorom óta magasztalt együttesem

a Pink Floyd koncertjére, ha a koncert alatt még mindig sms-eket válaszolok meg, ha a koncert közben még mindig a fejemben forognak a meglevő feladataim, problémáim, és minden, amit kézben akarok tartani, amit irányítok, ha a to-do-listám elemein gondolkodom, akkor esély sincs arra, hogy ez a rezonancia létrejöjjön. És hiába mesélem mindenkinek, hogy a koncert csodálatos volt, valójában semmilyen formában nem érintett meg, csalódás volt, és unatkoztam. A rezonancia nem megvásárolható, nem birtokolható, nem kényszeríthető.

Ha a rezonancia mégis megtörténik, akkor következik a negyedik esemény. Valami új születik meg bennem. Ez az új nem kiszámítható, nem tervezhető, nem lehet előre meghatározni. Éppen ez a lényege, hogy valami egészen új születik meg bennem, amit nem láthatok előre, amit nem szoríthatok a saját határaitam közé. Rosa állítása a rezonanciával kapcsolatban végül az, hogy a száguldó, de dermedt társadalomban, az agresszív üzemmódban élő ember vágyakozik a rezonanciára, szüksége van erre az élményre, amit elvesztett. Éppen ezért keresi is azt mindenhol. Keresi azokat a lehetőségeket, tereket, szociális közegeket, ahol a rezonancia egyáltalán létrejöhet.

Az egyház, mint a rezonancia természetes helye - tér és tartalom

Ezen a ponton fejt ki Rosa előadásának végkövetkeztetését. Az egyház természetéből adódóan képes mind teret, mind tartalmat adni a társadalomban hiányzó, és éppen ezért annyira keresett rezonanciának. Az egyházi terek, a templom, a gyülekezeti terem mindenben ellentétét képezik a rohanó, száguldó életmódnak. A templomok berendezése, a liturgia elemei ugyan fejlődtek, fejlődnek most is, de korántsem abban a száguldó tempóban, mint a társadalom. A templom és a liturgia tehát képes arra, hogy megteremtse a rezonanciához szükséges környezetet. A gyülekezeti alkalmak, mint az istentisztelet, egy bibliaóra, egy gyülekezeti csendesnap kiszakíthatják az embereket a rohanásból, és segíthetnek abban, hogy a rezonanciához szükséges teret és időt, a megfelelő külső körülményeket megtalálják.

De nem csak a külsőségek, hanem a belső tartalom is a rezonancia eseményének megteremtésére van, hiszen egy istentisztelet minden részlete maga is a rezonancia eseményére hív. A liturgia felelgető részei ugyanúgy, mint az igehirdetés, az imádság, vagy az úrvacsora. Az imádság lényegét is úgy íránk le, hogy ott az ember egyszerre figyel önmagára, és Istenre, megszólal, kérdez, elmond valamit, vagy éppen kér, és várja a választ, amit előre nem tud, de ami mégis valami egészen új megszületését teszi lehetővé benne. Másrészt az istentisztelet és a gyülekezeti alkalmak nem csak egyszemélyes rezonanciaélmény lehetőségek, hanem egy közösségre is rátalálhat az, aki részt vesz ezeken. A közös bibliaórai beszélgetésen az egymás közti rezonancia lehetősége is megteremtődik. Az úrvacsorában pedig együtt élhetjük át azt, hogy nyitottságunkban valaki megérint bennünket. A kapcsolat, a valós, az új megszületésére kész kapcsolat tehát természetes módon épül fel.

Tartalmilag is olyat nyújtanak az egyházak, ami erről a rezonanciáról szól. A hit éppen azt tartalmazza, hogy nem céltalanul és értelmetlenül létezzünk, ahol a néma

és rideg, kiszámíthatatlan univerzum sorsszerű eseményei határoznak meg minket. Éppen egy olyan világlátás fogalmazódik meg a keresztyén hitben, ahol Valaki azt mondja nekem. “Ne félj, mert megváltottalak, neveden szólítottalak, enyém vagy!” (Ézs 43,1) Létezik-e ennél tökéletesebb meghívás a találkozásra? Ez a teljesen eltérő életszemlélet arról beszél, hogy az életnek van egy vertikális tengelye, és közép-pontban egy élő, engem szerető Isten áll, aki keresi velem a kapcsolatot, értelmet és célt ad a létezésnek.

Összefoglalva, Rosa gondolatmenete megerősíti állítását: a mai demokratikus társadalomnak szükségük van az egyházakra ahhoz, hogy a száguldó és megdermedt társadalom, amely elvesztette a rezonanciára való képességét, és folyamatosan agresszív üzemmódban működik, olyan teret, és tartalmat találjon, ami visszaadja neki ezt a létezéséhez szükségszerű eseményt.

Ha ezt az állítást egy másik perspektívából nézzük, akkor rátálálhatunk arra az aktualitásra, amiért érdemes volt végigkövetnünk Rosa gondolatmenetét. Az egyházaknak óriási lehetősége van abban, hogy felismerjék ezt a társadalmi szükségletet. Ha ez megtörténik, akkor az egyházak célzottan, és tudatosan tudják meghívni a társadalom tagjait arra, hogy az egyházi terekben, és a hit tartalmában megtalálják újra ezt az alapszükségletet, a rezonanciát, amiben kiszakadva az agresszív üzemmódból, biztonságos környezetben nyitottak lehetnek, kapcsolatba kerülhetnek, és valami új születhet meg bennük.

(A könyvismertetés a Lelkipásztor folyóirat 2023/6. számában jelent meg.)

• SZERKESZTŐSÉGI ÜZENETEK •

A Miskolci Keresztény Szemle ez évi utolsó száma szerkesztőségi üzenetében röviden vissza kell térnünk az ARS SACRA fesztivál miskolci eseménysorozatára. Az idén 17. alkalommal megrendezett fesztiválba városunk gazdag programmal kapcsolódott be. A szeptemberben lezajlott irodalmi, zenei és képzőművészeti alkalmakról lapunkban előzetesen tájékoztattuk olvasóinkat, valamint közöltük a fesztivál részletes programját is. A rendezvények kiemelt látogatottsága alkalmat adott arra, hogy nemcsak a gyülekezetek és egyházi fenntartású intézmények tagjai, hanem a város felekezeteihez nem kötődő polgárai is benyomást szerezzenek az egyházak működéséről, az egyházi kötődésű művészetről. A Művészetek Házában zajlott gálaműsor peremén folyóiratunk bemutatkozási lehetőséget kapott, ahol Gróf Lajos lapalapító főszerkesztő számolt be tevékenységünkről. A gálaműsor résztvevői számára biztosítottuk lapunk egy-egy példányát, így a 73. számunkat ezúttal nem az egyházközségeken és az egyházi oktatási intézményeken keresztül juttattuk el az érdeklődőkhöz. Bízunk abban, hogy így új Olvasókat is sikerült megnyerni, s korábbi hűséges Olvasóink is hozzájutottak a példányokhoz. Azok számára, akiknek nem jutott volna a nyomtatott példányokból, továbbra is hozzáférhető a

keresztenyszemle.hu

internetes oldalon lévő archívumunk, ahol az elmúlt két évtized valamennyi száma olvasható és ingyenesen letölthető.

Irodalom rovatunkban általában alkotásaik közlésével emlékezünk meg jeles íróink, költőink kerek születési vagy halálozási évfordulóiról, illetve publikációs lehetőséget nyújtunk fiatal alkotók spirituális tartalmú írásainak. *Babits Mihály „Petőfi”* című rövid írásának egyrészt *Petőfi Sándor*, másrészt *Babits Mihály* születésének 200. illetve 140. évfordulója ad aktualitást. A karácsonyi ünnepkörhöz kapcsolódunk *Berta Eleonóra* és *Apostagi Zoltán* verseinek közlésével.

Évfordulók, ünnepek, események rovatunkban az elmúlt hetekben publikált népszámlálási statisztikájához kapcsolódó felekezeti adatok kapcsán felmerülő gondolatok olvashatók. A rövid írás publikálása nem jelenti végső értékítélet megfogalmazását, inkább ösztönözni kívánja Olvasóinkat arra, hogy az adatok alapján felismerhető tendenciákkal kapcsolatos véleményüket megfogalmazzák. Következő lapszámainkban örömmel adnánk helyet ezzel kapcsolatos írásoknak, értékeléseknek. *Mikita Gábor* színháztörténész–muzeológus *Petőfi Sándor* vándorszínészi tevékenységével kapcsolatos előadásával a költő kevésbé ismert oldalának részleteibe nyerünk beavatást. A tágabb régió figyelemre méltó kezdeményezése a *Nemzeti Összetartozás Emlékhelye* megteremtésére vonatkozó felhívás közlése. A *gróf Apponyi Albert* egész alakos szobrát Szob város főterén kívánják a kezdeményezők felállítani, s ezzel méltó emléket állítani az ország feldarabolása ellen az utolsó pillanatig küzdő főrendi politikus személyének.

Az *Egyházak, teológiák, hitvallások* rovat „Mindennapi kenyerünk” című írásában szíveikhez közel álló bibliai igékről szólnak azok a személyek, akik írásait Gróf Lajos alapító főszerkesztő gyűjtötte össze. Évekkel ezelőtt rovatunk volt ezzel a megnevezéssel és tartalommal. Az írást azzal a reménységgel közzéljük, hogy olvasói – meg persze szerzői – érdeklődés esetén az írások sorozata újraindulhat. Gyulai Ákos professzor „A hit” című írása lazán kapcsolódik azokhoz az írásokhoz, melyek ez évben a tudomány és hit kapcsolatát feszegették folyóiratunkban, de természetesen nem jelenti a vita újraindítását. Kaptay György professzor „Tudományos illemkódex” című írásának közreadását az indokolja, hogy a korábban hasábjainkon zajló vitában erre több ízben hivatkozás történt, de ma már nem hozzáférhető a Miskolci Akadémiai Bizottság honlapján.

Az *Egyházak és történelem* rovatban Gróf Lajos azokat a levéltári dokumentumokat bocsátja közre, melyek dr. Takács József egyetemi tanár plébánoshoz kapcsolódnak. Az írás betekintést enged a pártállam működésébe és az egyházi személyek működési lehetőségeinek korlátaiba. A „Thurzó Nagy László és a Művelődési Filmvállalat” című írás egy Miskolcra indult újságíró későbbi budapesti működésének eseményeit eleveníti fel, melynek során személyes helytállással igyekezett enyhíteni a zsidótörvények miatt a sajtó és filmipar területéről eltávolított személyek egyéni során. Thurzó Nagy László a II. világháborút követően nagyszabású vállalkozásba kezdett. „Miskolci Lexikon” címmel mintegy két tucatnyi kézíratos kötetben rögzítette a városunkhoz kötődő történelmi eseményeket és a résztvevő személyek élettörténetét. Ezt a gazdag hagyatékot a II. Rákóczi Ferenc Könyvtár 2023-ban digitalizálta, s a könyvtár honlapján elektronikusan hozzáférhetővé tette, s ezzel hatalmas segítséget nyújtott a várostörténettel foglalkozó érdeklődőknek és kutatóknak.

Az *Egyházak és társadalom* rovatban olvasható Platthy Iván címzetes egyházügyi államtitkár felhívása az első világháborút követő „határkijelölés” által érintett nemzetek közötti „Megbékélési Dokumentum” létrehozására vonatkozó felhívását, s a nemzetek közötti megbékélés emléknapijának megteremtésére vonatkozó kezdeményezését, mely reménység szerint kedvező hatást gyakorolna a különböző államokban kettős identitásban élő polgárok életére, s a résztvevő országok, így hazánk nemzetközi megítélését is. Cinkotai János a Miskolci Egyetem címzetes egyetemi docseként kötődik városunkhoz. A közelmúltban megjelent önéletrajza részleteinek közlésével kívánjuk eseménydús életpályájával és egyházi kötődésével megismertetni Olvasóinkat. Az „Unokaszótár” című írás szintén egy korábbi kezdeményezést kíván újraéleszteni, mely a magyar nyelv lassanként feledésbe merülő szavainak magyarázatát tartalmazza.

Az *Egyház és kultúra* rovatban Dobos Marianna írása olvasható, mely Ady Endre 2024-ben esedékes 105. halálozási évfordulója kapcsán tiszteleg a költő előtt. Takács Fábian írása *Orient Enikő* textilművész életmű-kiállításáról szól. A művész alkotásainak néhány darabja fekete-fehér reprodukció formájában megtalálható lapunkban. Krámer György könyvismeretése arra a kérdésre keresi a választ, hogy „Szükség van-e az egyházra a mai társadalomban?”

Folyóiratunk történetében jelentős változás, hogy 73. számunk megjelenésétől a lap fenntartója az Éltes Lék Alapítvány helyett ismét az Eszmék és Értékek Alapítvány, mely az alapítás évétől 2019-ig biztosította a megjelenés pénzügyi forrásait. Ezúton is köszönjük dr. Várhegyi Krisztinának, hogy az Éltes Lék Alapítvány korábbi kuratóriumi elnökeként az elmúlt három évben közreműködött a lap folyamatos megjelenéséhez szükséges források megteremtésében. Hálásan köszönjük a támogatást mindenkinek, aki önzetlen tevékenységgel szolgálta a lap tartalmának alakítását, megjelenését, terjesztését és előállítását!

E számunk szerzői

Apostagi Zoltán költő, teológus

Babits Mihály (1883–1941)

Berta Eleonóra költő

Dr. Cinkotai János címzetes egyetemi docens, Miskolci Egyetem

Dobos Marianne író, újságíró

Prof. Gyulai Ákos MTA-doktor

Prof. Kaptay György akadémikus. Miskolci Egyetem

Krámer György lelkész, igazgató Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Iroda

Mikita Gábor színháztörténész–muzeológus, Miskolci Színészmúzeum

Platthy Iván címzetes egyházügyi államtitkár

Takáts Fábrián művészettörténész

A szerkesztőbizottság:

*Alakszainé dr. Oláh Annamária,
Gróf Lajos, Papp András, Hangóné Birta Melinda,
Sasvári István, Sebestyén Eszter (olvasószerkesztő), Szelenge Judit,
dr. Várhelyi Krisztina, dr. Zsugyel János (főszerkesztő)*

Lapalapító: *Gróf Lajos*

Tipográfia, nyomdai előkészítés: *Keglovics János*

ISSN 2676-8127

Kiadja: *az Eszmék és Értékek Alapítvány*

Támogatók:

MTA Miskolci Területi Bizottság

**Nemzeti
Együttműködési
Alap**

MINISZTERELNÖKSÉG

BETHLEN GÁBOR
Alapkezelő Zrt.

**Eszmék és Értékek
Alapítvány**

MISKOLC

Felelős kiadó:

Dr. Kiss Ákos Leventéné Gonda Erika